

EGRI *FEHÉR/FEKETE*

Ciszterci Diákszövetség Egri Osztályának lapja

Fénykép: www.tveger.hu

Megnyílt az Egri Érseki Palota Kulturális és Turisztikai Látogatóközpont

Az egri érseki palota legrégebbi, középső szárnyát 1949-ben államosították, és csak a rendszerváltozás után több évvel került vissza egyházi tulajdonba. A leromlott állapotú épületrész európai uniós pályázat támogatásával kapott új rendeltetést.

Az épületegyüttes egyik szárnya napjainkban is eredeti funkcióját tölti be, legrégebbi, legértékesebb középső szárnya és díszkertje pedig kulturális, turisztikai látogatóközpontként működik.

A TARTALOMBÓL

Hervay Levente atyára emlékezünk
A Ciszterciak Regina Pacis Monostora Borsodpusztán –
Beszélgetés *BacsKay Ottó* diáktársunkkal
Beszámoló a Ciszterenciáról

Hírek Dallasból– egy interjú-sorozat nyomán – I.
100 éve született *Lékai Lajos* OCist
Ágoston Julián recenziói Márai könyveiről
...hírek...hírek...hírek...

Elbúcsúztunk Levente atyától

Életének 98., szerzetességének 78. és áldozópapságának 72. évében, 2016. február 8-án, a zirci monostor idősothonában elhunyt Hervay Ferenc Levente ciszterci rendi áldozópap.

Temetése február 12-én, pénteken délelőtt 11 óra körül volt a zirci apátsági templomban érte bemutatott koncelebrációs szentmise után a ciszterciek sírkertjében. Rendtársai mellett volt tanítványai, cserkészei is búcsúztak tőle. Sixtus apáturn végezte a temetési szertartást, elköszönve a rend szeniorjától, aki 25 éven át volt az újra induló monostor lakója.

Levente atyának csak két év adatott meg tanítani a Szent Bernát Gimnáziumban, de szerzetes tanári hivatásához egy életen át hű maradt. Egerben 18 éven át kereste és találta meg tanítványait, aki mindvégig hűek maradtak hozzá.

Tanítványai nevében *dr. Kilián István* diáktársunk búcsúzott tőle:

Drága Levente Atya!

Mi tud ilyenkor mondani egy hajdani tanítványod, egykori cserkészsed? Legfeljebb számba veszi az első és az utolsó találkozást. Most is ezt teszem: valamikor 1946-ban te fiatal ciszterci paptanár voltál, én gyermek és ministráns, akit rendtársaid következetesen és végtelen humorral csak miniszternek tartottak. A többivel együtt a sekrestyében vártam a következő, misére készülő tanár urat, amikor a sekrestye bejáratával szemben lévő lépcsőházban lefelé tartottál. Én meglepődtem. Cipőd fényesen tiszta, reverendád és skapuláréd hossza szinte milliméternyire azonos volt. Cingulusod nem kapoccsal erősítetted derekadra, hanem az öltözködésed során ügyeltél arra, hogy a kötés szabályos és tökéletes legyen. Kolláréd sem csúszott félre, s nem tolakodott ki alóla a habitus alá felvett közönséges ing gallérja. Sekrestyébe lépésedre az összes állandó miniszter felállt s szinte kórusban mondtuk a Laudetur Jesus Christus-t. Szigorú, szótlan és fegyelmezett voltál, mint minden reggel a szentmisére készülésközben, s később is ugyanilyenek láttalak. Samint öltötted fel magadra az albát, a cingulust, a stólát, a manipulust és a casulát, magadban artikulálva mondtad az ilyenkor előírt imádságot úgy, hogy egyetlen hangot nem lehetett tőled hallani. Fegyelmezett és szigorú voltál önmagadhoz is. Sam az osztályban ez a komolyság előadásod vagy a mi feleléseink alatt és után mosollyá változott.

Megszámálhatatlanul sokszor voltunk veled kirándulni, s nagyon sokszor táborban is te voltál a táborparancsnok, s közben megtanítottál minket arra, hogy hogyan kell forrásvízben tisztálkodni, hogyan kell hátizsákunkat becsomagolni, miért kell tisztán tartani bakancsunkat s hogyan kell felejtethetetlen tábor-tüzeinket igazán egy életre szóló élménnyé tenni. Népdalt énekeltünk a 101-ből, a 102-ből, a 103-ból, előbb csak a könyvbe pislogva, később már könyvet

nem is használva teljesen szabadon, élvezettel és határozottan tisztán. A reggeli, tábori szentmiséket pedig elfelejteni nem lehet.

Az utolsó találkozásunk 2015 nyarán, talán augusztusban történt. Vikivel, feleségemmel váratlanul állítottunk be hozzád, hozzátok, ide Zircre. Előbb hajdani diáktársamat kerestük meg, János atyát, akivel természetesen pár szót váltottunk, s aztán veled találkoztunk a folyosón. Friss voltál és tökéletesen öltözött. Nem ismertél meg minket. Tudtuk, hogy arcunk, hangunk neked ismerős lehet, azért közel mentünk hozzád. Nem kellett sokat kutatgatnunk azért, hogy felfedezzük állapotod súlyosságát. Te, Levente Atya szokott fiatalos mozgásoddal haladtál előttünk és kikísértél a konventkertbe, kocsinkhoz. Útközben többször megkérdezted, hogy mi hol lakunk, nem is azt, hogy kik vagyunk, hanem azt, hogy hol lakunk. Mi akkor nem akartunk terhelni válaszinkkal, s végül, amikor búcsúztunk egymástól te tisztán felismerted az én feleségemet, amikor csak annyit mondtál: Drága Vikica! Te is, Viki is meg én is el kezdtünk könnyezni, és ez a boldog felismerés a végleges búcsúzás fájdalom-könnyei voltak.

Drága Levente Atya! Én azt hiszem, hogy ennél szebben nem köszönhattunk volna el tőled. Sokszor mondtuk már neked, most is mondjuk: A Jóisten áldjon meg téged most is, ott is, ahová a Jóisten rendelt! Ezt kívánjuk, mindannyian, akikkel mindig minden évben szoktál együttlétünkkel találkozni otthonainkban.

CURRICULUM VITAE – *elmondta Levente atya*

1919-ben születtem Pozsonyban, néhány nap múlva vonultak be a csehek. Természetesen erre az időre én erre nem emlékszem, csak a szüleimnek a szavai-ból. Édesapám a Magyar Állam Vasutaknál volt mérnök. Döntenie kellett, hogy a Trianon utáni Csehszlovákiában marad, vagy pedig átjön Magyarországra. Ő Magyarországot választotta és továbbra is a MÁV szolgálatában állt. Áthelyeztek bennünket Mosonmagyaróvárra, egy-két hétig még vagonban laktunk, majd kaptunk egy barakklakást.

Kis koromban arra gondoltam, hogy erdómérnök leszek, de aztán a Jóisten arra vezetett, hogy a ciszterci rendbe jelentkezzek. Az indított el, hogy éreztem, mint szerzetes tanár sokat tudnék tenni az ifjúságért és magyar hazámért.

Úgyhogy, mikor hazajöttem Hollandiából (1937 augusztusában itt volt a dzsembori – a szerk.), néhány nap múlva bevonultam Zircre novíciusnak. Elvégeztem a teológiát, meg Budapesten az egyetemet, történelem-földrajz szakot választottam, ebből kaptam oklevelet. Ez már a háború végén volt, 1944-ben. Akkor kezdődött volna a gyakorló tanári évem Budapesten, de 1944. október elsejével minden iskolát bezártak, mert közeledett a szovjet hadsereg. Akkor apáti engedéllyel Zircre jöttem, gondoltam ott jobb lesz átvészelnem a frontot, mint Budapesten. Kaptam beosztást a plébánia munkában és a novíciusmesternek voltam a helyettese. Itt éltem át a frontot, a szovjet katonák bevonulását, bombázást stb., majd kb. két évig voltam házgondnok. 1946-ban kaptam helyezést az egri gimnáziumunkban. 1948-ig tanítottam Egerben. Akkor államosították az összes egyházi iskolát.

Rendtársaim nagyon hallgatták a rádiót, várták nyugat hogyan viszonyul a szovjet terjeszkedéshez, meg ez, meg az... De hát csak bejöttek a szerzeteseket, egyházat elnyomó rendelkezések. Én nem igen hallgattam rádiót, azt néztem, hogy az adott helyzetben mit tudok dolgozni, tenni a magyar ifjúságért.

A cserkészlet egy nagyon egészséges ifjúsági mozgalom. Ha elővesszük a tíz cserkészőtörvényt, az teljes egészében a mai magyar nyelvre fordítva Jézus

Krisztusnak a tanítása. A két háború között, én tanúskodok róla, a cserkészletben felnőtt fiatalok, akik vezető emberek lettek az országban, igen sokat tettek Magyarországotért. A cserkészleten keresztül kaptam valóban hivatást, lehetőséget a magyar ifjúság szolgálatára.

Egerben is bekapcsolódtam a cserkészletbe, de a Cserkészszövetséget feloszlatták, ekkor csak egy állótábor rendeztem. Arra már nem is kértem engedélyt.

1950-ben kitettek a rendházból, anélkül, hogy lakást adtak volna. Egerben sajátos helyzet volt, előre megmondták, hogy a rendházat ekkor és ekkor át kell adnunk. Ez emberségesebb volt, mint Baján vagy Pécsen, az egyéni holminkat a szobánkból magunkkal vihattuk. Egy kis albérleti szobában kaptam helyet. Egy darabig még a plébániai beosztásban működtem a ciszterci templomban, de különféle okok miatt onnan is kitettek a hatóságok. Igazából alkalmi munkából éltem, erdészetnél voltam, figuráns voltam és útkaparó is. Később a diákoknak adtam külön magán-nyelvórárt, főként németet tanítottam. Így hát volt miből megélnem, nem arra mentem, hogy minél több keresetem legyen, akkor is a fiatalokkal foglalkoztam.

Kisebb, 6–8 fős csoport jött el hozzám, mindig egyesével, mikor távoztak, egyenként szállingóztak el, ne legyen semmi föltűnő. Tényleg nem is vetek észre, nem tudtak rólunk semmit. A fiúkat, később a lányokat is táborokba vittem, egészen 1958-ig, tehát 10 éven keresztül. Jó terep volt a Bükk hegység, sok erdővel, völgyekkel, azokat jártuk, kerestük azokat a helyeket, ahol csendben, elzártnak tudunk nyáron táborozni. Összesen 16–18 tábort rendeztünk, sok kirándulást kerékpárral. Voltunk táborban a Balatonnál is. Az esti imádságot, a tábortűzet úgy végeztük, hogy csónakkal kimentünk a tó vizére és a tó közepén nyugodtan énekelhettünk, imádkozhattunk, nem hallották. Mindig azt néztem és azt kerestem, hogy az adott helyzetben mit lehet tenni.

Mikor Egerben foglalkoztam fiatalokkal, sokat beszélgettünk. Nem vittem közös táborba a fiúkat meg a lányokat. Mikor már nyolcadikosok lettek, befejezve Egerben a tanulmányaikat, szétszóródnak ide-oda, rendeztem velük kirándulást, rendeztünk házi bált, hogy megismerkedjenek egymással. Egyik másiktól jó házasság lett.

Azok nagyon szép évek voltak, mert ezek a gyerekek nagyon szépen összetartottak, a szülők is nagyon fegyelmezettek voltak. Azt mondták, nem is kell tudniok, hova megyünk kirándulni, vagy táborba, tudják, hogy jó helyen van a gyerekük. Semmilyen áruság nem volt 18 évig. Később a hatóságok csodálkoztak, hogy tudtam ezt csinálni? – ők nem tudtak semmit.

Mikor elkezdtek zaklatni, elköltöztem Egerből Miskolcra, ott dolgoztam az erdészeti szállító vállalnál. Miskolc–Hámorban laktam egy egészen kicsi albérleti szobában.

Aztán 1961. február 7-én jöttek éretem este 11 óra körül az egri rendőrök. Egy országos nagy lerohanás volt, amire a kommunisták több mint egy évig készültek, az egész országban ugyanazon a napon, ugyanazon az órán volt házkutatás, kb. 400 helyen. Váratlanul ért, de nem találtak nálam semmit. A régebbi dolgokat kutatták, meg faggattak. Még éjszaka elvittek Egerbe, és mindjárt kezdtek faggatni meg vallatni. Azon bosszankodtak, hogy nekik éjszaka kell miattam bennmaradni. Innen Budapestre vittek fel a Fő utcára. Budapesten voltak a tárgyalások. Összecaptak olyanokkal is, akiket életemben nem láttam és nem beszéltem velük. Kaptam négy évet, abból két évet letöltöttem. Elvittek Márianosztrára, ott voltunk papok valami harmincan. Egész nap zárkában ülni hármával, négyesével minden eszköz nélkül, nem könnyű dolog. Az már kiváltság volt, hogy közmunkára vittek miniket. Nem voltam akkor sem elkeseredve. A börtön az egyszerű embernek sokkal nehezebb, mint egy szellemi embernek. Próbálkoztunk mindenféle dolgokkal foglalkozni: algebrai példákkal, meg nyelvel.

Fűtés az alig volt. Úgy segítettem magamnak, hogy volt egy börtön újság, amire elő lehetett fizetni. Olyan közlemények voltak benne, amit a rabok is olvashattak, a politikából nem volt benne semmi. A rabújságot úgy használtam föl, hogy az alsóruhám és a rabruhám közé betettem az újságlapokat, hogy valami mégis melegítsen. Az étkezés nem volt annyira rossz, mert a budapesti Gundel Gellért szálló szakácsa is ott volt fogoly, aki a legvacakabb nyersanyagból is tudott valami jót főzni. Túléltük. Két év múlva átvittek bennünket Budapestre, Kőbányára a Gyűjtőfogházba és onnan szabadultunk 1963-ban.

Budapesten volt a nővérem, egy ideig ott laktam. Volt lehetőségem, hogy valamiféle fizetett foglalkozást kapjak. Az Akadémiának volt egy célprogramja, a legrégebbi magyarországi könyvek kutatása. Négy órás foglalkozás volt. A Szécsényi könyvtárba voltunk telepítve. Hárman-négyen dolgoztunk ebben a munkakörben. Ott betanultam a könyvtári munkába. Egy idő múlva hozzájutottam egy albérleti szobához, tehát volt egy kis lakásom. Ekkoriban a könyvek kötötték le a figyelmemet. Teltek az évek.

A gyerekek, akikkel foglalkoztam szétszóródtak az országban, valamit tudtam róluk, egyik-másikkal azért találkoztam, de rendszeres kapcsolatunk akkor egy jó ideig nem volt, igazában ezt a rendszerváltozás után tudtuk felújítani. Azok a fiúk, lányok, akikkel foglalkoztam, mind kitartottak, családot alapítottak, nem voltak válások köztük, hűségesekek maradtak egymáshoz. Most is minden évben rendezünk találkozót.

Életvitelnek, élettartamomnak egy másik nagy útja: a ciszterci rend története. Már egyetemista koromban kezdtem kutatni. Mikor a Széchenyi könyvtárban voltam, könnyebben hozzájutottam könyvekhez ott helyben is és más budapesti könyvtárakat is jól

ismertem akkor. Ezenkívül a nemzetközi könyvkölcsönzés révén nagyon sok könyvet kézhez kaptam Norvégiából, Amerikából, Itáliából és a többi országokból.

Akkor csak az ún. népi demokratikus országokba adtak útlevelet, így legelőször Lengyelországba tudtam eljutni. Krakkóban rögtön az első este váltottam egy általános jegyet, ami az összes vasútvonalra és vonatra érvényes volt és az autóbuszoknak is tanulmányoztam a menetrendjét. Így nagyon eredményes út volt. Így terveztem meg az utam a következő években is, mikor elmentem Kelet-Németországba, Csehszlovákia felé. Egy idő múlva aztán kaptam, némi oldallagos támogatással nyugatra is útlevelet. Legelőször Franciaországot vettem célba a cisztercieknek a szülőhely-országát.

Mindig jól felkészültem. Lengyelül is tanultam, jártam nyelvtanfolyamra is, a franciát is elövettem, ezt tanultam gimnáziumban Pécsen. Így sorban bejártam Európa országait, részben egyedül, nem gépkocsival, de jól tudtam a menetrendet kezelni, előre leveleztem autóbusz-társaságokkal. Egy-két utam volt gépkocsival is, egy volt tanítványommal és feleségével voltunk egy hónapos túrán Skandináviában: Dániában, Svédországban, Norvégiában. 1989-ben voltam Spanyolországban is.

Volt egy rövidebb utazáson Németországban és még egy sikeres befejező utazáson voltunk Franciaországban egy kedves ismerősömmel, gépkocsival. Két hét alatt az ország nagy részét bejártuk, több mint 700 fényképfelvételt készítettünk, megnéztünk nagyon sok régi ciszterci monostornak az épületét és a még most is működő reformált ciszterciek, a trappisták kolostorait. Többnyire ott kaptunk szállást is.

Majdnem 1800 ciszterci apátságának történelmi adattárát gyűjtöttem, amin most is dolgozok. Az anyag háromnegyed része már benn van számítógépben. Nem kiadásra dolgozom, ez egy tovább fejleszhető munka és egy adattár. Ez volt a másik művem, amivel sok időt töltöttem.

Kezdetől fogva gyűjtöm a ciszterciekre vonatkozó könyveket, irodalmat. A Zirci Apátság Új Könyvtárának én vagyok a könyvtárosa. Egy részlege, a ciszterci gyűjtemény, ahol a ciszterciekre vonatkozó könyvek vannak, – ez a világon egy teljes gyűjtemény.

A rendszerváltozás után 1990-ben elsők között jöttem vissza Zircre, Kerekes Károly apátúr kérésére. Szívesen is jöttem. Itt elkezdtük az új életet. Már hetvenéves voltam, átvettem a cserkészcsapatot is, újjáélesztettem és két évig vittem őket táborozni, fiúkat is lányokat is. Most is működik a cserkészcsapat. A cserkészszülőkből is létrejött egy közösség, azokkal is foglalkozok, a fiatal házasságokkal is. A hazámnak és az egyháznak is a legfontosabb, hogy legyenek jó családok. Itt is az vezérel, mit tud az ember tenni hazája és egyháza érdekében.

Készült az interneten a CRNL (Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma) Emlékpontok feltöltése alapján (2013) <https://www.youtube.com/watch?v=yrIF1MoPxy0> – szerkesztett változat.

LEVENTE ATYÁRA EMLÉKEZTEK TANÍTVÁNYAI

Néhány volt tanítványa elhatározta, hogy megírja hozzá fűződő emlékeit. Az összegyűjtött írásokat egy könyvben nyújtották át neki 2012-ben. Harminc nevet olvashatunk, akik Levente atyával kapcsolatos ifjúkori emlékeiket idézik fel írásaikban. Ebből a könyvből vettük három tanítványának visszaemlékezéseit.

Petőcz István

Az elemi iskola első négy osztályát az egri líceumban, az Érseki Tanítóképző Gyakorló Iskolájában végeztem el. Mivel jó tanuló voltam, édesanyám úgy döntött, hogy a ciszterci gimnáziumban folytassam tanulmányaimat. Fel is vettek, de beiratkozni már nem tudtam, mert 1948 nyarán feloszlatták az egyházi iskolákat, így a Dobó gimnáziumba kerültem, és ott is érettségiztem, így aztán nem lettem ciszterci diák.

Vagyis mégis az lettem. Én legalábbis annak tartom magam.

Az történt ugyanis, hogy egyik este beállított hozzánk Levente atya (ciszterci reverendában, akkor a rendház még működött). Hívott engem, és kérte anyámat, hogy engedjen el valahova. Nem emlékszem már arra, hogy hova hívott. Azt sem tudom, hogy kerültem látókörébe. Arra sem emlékszem mit feleltünk a hívásra. De mindez már lényegtelen, nyilvánvalóan elmentem, és az első találkozásból szoros, máig tartó kapcsolat alakult ki közöttünk, sokkal-sokkal több, mint néhány gimnáziumi év diák-tanár kapcsolata.

Már felnőtt, idős fejjel sokat gondolkoztam azon, mi a magyarázata ennek az immár több mint 60 éve tartó kapcsolatnak, Talán nevezhetem így: barátságának (remélem ő is így gondolja). Magam részéről azt a magyarázatot találtam, hogy az én életemben ő az a hiteles ember (talán az egyetlen), akinek a szavai és cselekedetei tökéletes összhangban vannak, biztos lehetsz benne, hogy amit mond vagy cselekszik, azt úgy is gondolja, és azt mondja és cselekszi, amit jónak és igaznak tart. Ez volt számomra a minta egész életemben. Nem biztos, hogy mindég sikerült követni.

Apámat 7 éves koromban láttam utoljára. 1944 novemberében behívták katonának, elvitték a frontra és onnan már nem jött vissza, 1945 áprilisában valahol Lengyelországban meghalt. Egy darabig még együtt éltünk anyai nagyszüleimmel is, de pár év múlva, haláluk után már csak ketten maradtunk anyámmal. Anyám volt a kenyérkereső, ami abban az időben (1950-es években) nem volt egyszerű. Serdülő és kamasz éveimet apa nélkül, férfi nélküli családban éltem meg. Bár anyám szinte erején felül mindent (nemcsak az anyagiakat) biztosított számomra, Levente atyának óriási szerepe volt abban, hogy ifjú éveimet boldogan, harmonikusan éltem végig, és emberként léptem át a férfikorba. Az ő lelki vezetése és a tőle kapott olvasmányok mellett az általa vezetett kirándulások, táborok, kerékpár túrák során tőle kaptam meg mindazt a

kihívást, élményt, amire egy fiú gyereknek ebben az életkorban szüksége van, és nála találtam jó barátokra, jó társaságra.

Ekkor alakult ki mai napig is meglévő baráti társaságunk.

Mostanában feleségemmel időnként elmegyünk egy-egy társasutazásra. Figyelem az embereket:

Mennek az utcán, kezükben vizes palack. Léptenyomon isznak. Miért? Biztos szomjasak. Én is az vagyok De soha nincs nálam vizes palack. Nem baj, majd iszom, ha megérkezünk, vagy amikor legközelebb alkalmam lesz rá.

Utazunk a buszon. Meleg van. Elromlott a klímaberendezés. Utastársaink felháborodnak, szörnyű, elviselhetetlen a meleg, követelik a busz cserét. Én nem. Nekem is melegem van, de kibírom.

Városnézés, megy elől az idegenvezető, a turistacsoport követi, igyekszik utána. Van a csoportban egy-két idősebb, vagy akinek fáj a lába, nem bírja az iramot. Senki se törődik velük. Mi általában megvárjuk őket, el ne tévedjenek.

Vacsora a szálloda éttermében. Mindég van valami kifogás: ez nem jó, ez sok, ez kevés, ez bűdös volt stb. Nekem se ízlik minden. De szó nélkül megeszem.

Átszállunk a buszról egy hajóra. Rohanás a minél kedvezőbb hely elfoglalásáért. Én nem sietek. Nekem is jut ott hely.

Dicsékvés, amit fent elmondtam? Nem! Köszönetemet és hálámat akarom kifejezni Levente atyának, mert ifjú koromban megtanultam tőle az önfegyelmet, az önmegtartóztatást, a másokra való odafigyelést, mert:

– kiránduláson – akármilyen rekkenő hőség volt mindég csak akkor ittunk, amikor megérkeztünk valahova;

– a táborban ebéd osztáskor, aki elsőnek toltá oda a csajkáját, az mindég utoljára „kapott”;

– amikor a naposok által elkészített ebéd „beton” lett (dzsama), azt ettük meg, szóltanul;

– aki a kiránduláson nem bírta az iramot, lemaradt, nyafogott, soha nem kapott egy rossz szót sem, csak bátorítást, segítséget;

– ha a táborban valaki illetlenül beszélt, vagy ne adj’ Isten valami trágár kifejezést használt és azt Levente atya meghallotta, akkor csak intett a fejével felfelé, ami azt jelentette, hogy futólépésben azonnal fel kellett mennie a mellettünk lévő hegyre és vissza (ha már sötét volt, akkor is).

Jakab Viktória, Kilián Istvánné

A kezdet

Eger 1948 ősze. Közvetlenül a szerzetesiskolák átlamosítása utáni időket éltük, mint gyerekek. A tanév egész időtartama teljes fejtelenséggel zajlott le. A kiváló szerzetes tanárokat és szerzetes tanárnőket menesztették az iskolákból, ennek következtében szaktanárok nem voltak. Vidékről próbáltak gyorstalpaló szaktanárképzőre becsalogatni elvtárs-tanítókat, de így is az órák főként „lukasak” voltak. Jó esetben hol ez, hol az a tanár jött be az osztályokba a gazdátlanul ordító, viháncoló tíz év körüli gyerekek megfékezésére. A tanítás menetére ez volt jellemző még két-három évig, míg végre lassan rendeződtek a dolgok.

Ez alól kivételt képezett a hittan. Az első két tanévben, a még órarendbe beiktatott kötelező tantárgyként – igaz, hogy csak megtűrt jelleggel – szerepelt a hittan. E két évet követően a kommunista vezetés mindent megtett azért, hogy még mint fakultatív tárgyat is mielőbb kiirtsák az iskolából, mint egy „métélyt.” Ez a tendencia Egerben, mint püspöki székhelyen hatványozott mértékben érvényesült, kénytelenek voltunk elviselni. „Kis Moszkva” lettünk.

A vallásnevelés az ötvenes évek elején már egyértelműen csak a templomba és a magánlakásokba szorult. Városszerte, de főként a ciszterci Szent Bernát Plébánia területén szép számmal akadtak olyan gyermekes szülők, akik a vallásnevelés fontosságát felismerték, és voltak olyan volt apáca tanárnők és szerzetes tanárok is, akik a szülőkkel összefogva biztosították a családok gyerekeinek a megfelelő vallásnevelést.

Mindkét részről tisztában voltak azzal, hogy ez kockázatos, de fontosságát tekintve mégis vállalták ezt. Közben példaként sűrűn hallottuk emlegetni az őskeresztényeket. Konkretizálva: a volt ciszterci papok, köztük a ciszterci templom akkori plébánosa dr. Debreceni Sixtus atya igen intenzív bátorsággal szervezte a templomi hitéletet és benne a különféle korú vallási csoportokat a templomban és családoknál egyaránt, néhány angolnisszony apáca bevonásával (Balázs Magdolna, Wéber Etus, Barcsi Erzs). Persze ezért később, 1962-ben Balázs Magdit több évre bebörtönözték. Sixtus atyát pedig 1954-ben elgázolták az ávó megbízottai.

Mindezeket ismertetve most rátérek a lényegre, a „mi” atyánkra – Hervay Levente személyére. Arra, hogy ezekben a vésszesen zaklatott időkben mit jelentett ő nekünk, és mit jelent még ma is, jó hatvan év távlatából. Levente atya – másként: Levus, vagy Levó, vagy néha csak Öreg, mint ahogy nevezték őt – fiatal kezdő tanárként került a háború után az egri ciszterci gimnáziumba, ahol cserkészvezető is volt. Sajnos, nem sokáig tehetett.

A templomban Sixtus atyával karöltve tartotta a hittan órákat és egyéb templomi rendezvényeket, plébániai kirándulásokat három évig, aztán az állami egyháziügyi hivatal menesztette őket a templomból.

Előbb Sixtus atyát, aztán röviddel utána Leventét is. Mi templomi működése folytán ismertük és szerettük meg Levente atyát. A mindig fegyelmezett, pontos és minden áldozatra kész atyát módfelett tiszteltük és példaként tekintettünk rá. Az ő környezetében nyugodt és következetes tettei alapján minden helyzetben nagy biztonságérzetünk volt. A templomból történt távozásuk után Sixtus atya főleg a kicsinyekkel, az elesett öregekkel, az üldözöttekkel és a lányokkal foglalkozott, Levó pedig a régi fiú tanítványait karolta fel, javarészt az előző évekből ismerve azok családjait is. A hittanórák mellett sokat kirándult, táborozott velük, persze mindezt titokban. Eger város gyermekeinek hitoktatását akkor ők ketten biztosították segítőkkel egyetemben egy bő évtizedig a legveszélyesebb időkben.

Jött az 1954. február 21. Sixtus atyát elgázolták. Ekkor Levente atya – ma így mondanánk – bedobta magát. A pásztor nélkül maradt lányok, kisebbek és nagyobbak betételését az akolba azután már ő folytatta.

Levente a lányoknak is atyja lett

1954. május 2-án volt az első lánykirándulás a Bükkbe. Ekkor kezdődött effektíve „a Levó-lányok” korszaka. Először a Levó-fiúk lánytestvéreit, hozzátartozóit, a 16–17 éves nagy lányokat gyűjtötte össze, aztán azok húgait. Hittan óra minden héten hol családknál, hol önála volt titokban, minden feltűnés nélkül. Közben vasárnaponként hol egyik, hol másik csoportjával (nem volt koedukálva) 5–6 gyerekkel kirándultunk vele a Bükkbe. Reggel 6-kor indult általában a Lillafüredi busz, előtte 5-re mentünk hajnali szentmisére. Néha egész nap cipelte kis kofferben a miséfelszerelést, és tábori misét mondott nekünk. Akkor még nem lehetett szombaton hallgatni szentmisét vasárnap helyett.

1954. július 31-től augusztus 5-ig voltunk először övele mi lányok lelki gyakorlatos táborban. Egy tábor mama nyolc lánnyal és Levó. A két Schmotzler-lány jött ugyanis a mamájával, most már nem volt mit irigykedni a fiúkra, mivelünk is törődött az Öreg, és a szép tábori történeteknek mi is részesei lehettünk. Hogy mi volt a titka egész életünkre kiható varázsának? Semmi anyagi vagy egyéb érdek nem vezette, csak veszélyt vállalt a mi lelkünkért. Mindezt Isten országáért tette. Teljes önzetlenség, egyszerűség, szerénység és mély Istenszeretet vezette. Ez a minden tettét átható önfegyelmű alapuló szeretet a közelében lévőkre, azaz reánk is átsugárzott.

Az első ötnapos tábor utolsó estéjének táborüzén azt sirattuk, hogy másnap már haza kell menni, mert ilyen szereteten alapuló boldogság, mint ami itt volt közöttünk, csak a mennyekben lehet. Milyen jó is lehetne a világ, ha mindenki így élne a földön! Közben nem győztük szárítani a könnyeinktől lucskos zsebkendőinket a tűz melegénél. Pedig, ha meggondoljuk, igen kemény életmódban éltünk ott, nem létezett akkor még gumimatrac, hálósák. Mindent a hátunkon cipeltünk ki magunknak fazéktól az élelemig és a meleg

holmikig. Régi kopott cserkészsátrakban, talajtakarókon feküdtünk, ami alatt néhány marék lesarlózott széna vagy fű volt. A nyár közepén is jó, hideg, bükki éjszakákon bőven fáztunk is, főleg a Derecskelápán. De beteg soha senki nem lett.

Magunk gyűjtöttük a fát a főzéshez. Mindennap szentmise volt az erdőben és kirándulások. Amikor a 15–16 kilogrammos hátizsákjainkkal a hátunkon a „megyehatár” buszmegállónál leszálltunk és elindultunk az eldugott és elég messze lévő táborhelyünkre, megállás nélkül estig szakadt az eső. A néhány nappal előtte Levó által lesarlózott és derékaljunknak szánt fű is tiszta lucsok volt, de nem széna. Este a tábortűznél próbáuk szárítgatni. Hát ez volt az első leánytábor.

A későbbi táborokban már fruskalánykakkal együtt táboroztunk. Mindig volt egy tábormama, és mindig gyönyörű és boldogságos volt. Voltak éjjeli riasztások is, mint a fiúknál szokott lenni. Derecske után minden évben más helyen, belső és külső Tászkás fenyőinek árnyékában, aztán a Bányalápa majd a Cserfalápa következett. Végül az utolsó nyáron az Északi-Bükkben, a gyönyörű Kemesnyelápán, Csondró patak völgye fölött táboroztunk a lányokkal 1958. július 24-től augusztus 1-jéig. Az '57-'58-as táborok már tobzódtak a modern luxustól, mert a teán és szalonnán kívül már tejporból tej és kakaó is volt reggelire, nagy sárga sajt konzerv-szeletekkel, az akkorra már néhány egyetemistává vált Levó-gyereknek kiosztott 1956-os nyugati vöröskeresztes segélycsomagokból. A kapott csomagok nagy részét tettük el nyárra a táborba.

A hátizsákok módszeres becsomagolására cédulán legépelte recepteket kaptunk, azon a sorrendet is megjelölve, hogy mit hová és hogyan kell elhelyezni. Így a végén a „zsebbe: igazolvány, útiköltség, 3 méter zsinag plusz rof.” Csomagolásnál itt megakadt a tudomány. Mi az a „rof”? Ezért aztán az első táborba bizony rózsafűzért nem vittem magammal.

Nehogy csak a mennyország ajtaját képviselő, csodálatos táborokra emlékezzek, a hittananyag, amit tanév közben tanultunk a 40 oldal körüli sűrűn legépelte jegyzetekben volt. Így tanultunk a „fekete”, a „zöld” és „bordó” jegyzetkből, amik az egyház élete, a szentségek és az egyház életének története témaköröket ölelték fel. Ezekből megfelelő sorrend szerint mindenkinek egyénileg le kellett vizsgáznia Levónál. Szigorúan megkívánta tőlünk az alapos tudást.

A „szent buli”

El ne feledkezzünk a Levó-nevelés másik csúcspontjáról, a világtörténelem nagy találmányáról a „szent buliról”! Levente atyánk egyszer csak előállt a nagy ötlettel, előtte ő ezt a szülőkkkel is megkonzultálta és már szervezte is.

A felsőtárkányi plébániaépületben, ahol volt hely bőven táncolni is, történt ez az esemény 1955. december 27-én, délután fél háromtól este hatig, amikor egyetemistáink még itthon voltak az ünnep után. Az elején műsort is szolgáltatunk magunknak, ének, zene

és szavalati számokkal, volt zsemleszendvics és málnaszörp.

Teljesen odavoltunk a gyönyörtől, persze ezt az Öreg csak a 17 éven felüli lányai és fiai számára szervezte. Mindenre gondolt, és beosztott előre pontosan. Ki, mit vesz meg és mit visz, milyen busszal megy, már esetleg korábban, úgyszintén ki mikor jön haza. Mert a háziaknak miattunk semmi plusz dolgot ne okozunk! Ők csak a helyet adják, a lehetőséget, hogy jól érezzük magunkat.

Így tehát a lányok az enivaló előkészítésében, a mosogatásban, a fiúk a bútorok helyre rámolásában voltak érdekelve, takarítottak és a parkettet felvixszelték a tánc után. (Akkor még ez volt a módi.) Ez a szabály a későbbiekben is minden, akkor már öntevékenyen szervezett „szent bulinál” is érvényes volt, és ezt a legtermészetesebbnek tartottuk. Minden két-három hónapban csináltunk is ilyen bulit, hol az egyik, hol a másik Levó-családnál, ahol az ötletgazda Levó is általában jelen volt.

A tánc végén, hogy addig le is hűljünk, énekeltünk, imádkoztunk, mint a tábortüzek végén.

A szent bulikból életre szóló házasságok is létrejöttek később. Levente atyánk szívvel és lélekkel felkészített mindegyikünket az Istentől rendelt felelős párválasztásra és házasságkötésre, családalapításra.

A mi házasságunk is így jött létre, a második szent buliból eredően, ami 1956. január 28-án zajlott le a Várallyay-családnál. Három gyermekünk, tizennégy unokánk és az eddig már meglévő három dédunokánk is Levente atya működésének közvetett eredménye.

A megpróbáltatások

Amikor 1959 tavaszától jöttek a nehéz napok, akkor még csak főleg Levente atyát „látta vendégül” az ávó több napra. Aztán a következő évben kiutasították Egerből. (Előtte hét-nyolc évvel Sixtus atya nem hagyhatta el a város területét, mert rendőri felügyelet alatt állt.) Tulajdonképpen ekkor a nyáj gazdátlan maradt, de az Úristen senkit nem hagyott el, és őt sem hagyta el közülünk senki.

1961. február 6-án jött Levus számára a börtön. Sokunk számára pedig tavasz végére megkezdődtek a vallatások. Nehéz idő volt. Az ifjúsággal való foglalkozás akkor a kommunista rendszer szemében a legnagyobb bűn volt, de még a koncepciós per ellenére sem sikerült nekik államellenes összeesküvésnek nyilvánítani. Voltak közülünk, akiket államvizsgájuk előtti napon hat-hét órát vallattak, volt akit érettségije előtti délután, szintén hat órát gyötörtek, és másnap kitűnően leérettségizett (Frank Marika úszóolimpikon, Delley Ági, Kozma Kati). Mindez elmúlt. Az akkori vallatók, ahogy hírlík, már rég nincsenek, az ávó sincs. Az ég és föld elmúlik, de az én igéim el nem múlnak, mondta Jézus. Valahogy így van ez az evangéliumban. A sötét napokban gyakran idéztük egymás biztatására is, a Levente táborok indulójának sorait: Elmúlik, ami múltó, te mosolyogj és menj tovább!

Mindezeket most már több mint fél évszázad múltával visszanezve és értékelve, csak azt mondhatjuk, hogy mégis csak szép volt, jó volt és megérte! Reméljük, hogy odaátról majdan még inkább így fogjuk látni és érezni.

Mi volt Levente atya nevelési titkának nyitja? Minden területen a családok összefogásával akarta a fiatalság lelki igényeit kielégíteni, és a hit tartalmával kitölteni. Igen modern, komplex módszert alakított ki. A hittan órák mellett a közös élmények, kirándulások, táborozások és a szent bulik így tudták személyiségünket pozitív irányban alakítani, Isten felé vezetni. Mindezekben Levó imáinak hatására a Szentlélek hathatósan közreműködött. Ő teljességében megvalósította Szent Bernát jelmondatát: Lángolj és világíts!

A megpróbáltatások után

A börtönévek után eleinte csak nagyon óvatosan, de ismét tartotta gyermekeivel a kapcsolatot. Ő Budapestre került, itt élt egyik nővére. Egy ideig albérletben lakott, és a Széchényi Könyvtárban sikerült elhelyezkednie, mint könyvtörténész. Végre a hetvenes évek közepe tájára már lakása is lett. A Levó-gyerekek szétszóródtak, néhányan a fővárosban és az ország minden tájára kerültek, Egerben csak egy maradt. Mind családot alapítottak, s jöttek a „Levó-unokák” szép számmal. Amikor Levó nyugdíjba került – ez már a kommunizmus utolsó négy-öt éve volt –, a pozsonyi út pincekápolnijában főleg az akkor Pesten élő Levó-unokákból ifjúsági csoportot gyűjtött össze. Ebbe tartozott a mi legkisebb lányunk Kinga is, akit Levente atya esketett, de előzőleg hosszasan készítette fel első áldozásra vejjüket, aki szintén az ő csoportjába tartozott. Aztán unokáink közül két unokánkat is megkeresztelte. A nyolcvanas évek elejétől, amikor már lazult a terror, a hajdani Levó-gyerekek családjai

* * *

Szathmáry László

Levente atya az oblátusok vezetője

Az oblátus szó a világi, vagy ún. harmad-rendi férfi testvért, az oblata pedig a harmad-rendi nő testvért jelenti. A mi esetünkben ez a „Ciszterci Világi Rend”. Oblatus vagy oblata bárki Krisztus-hívő lehet, aki a Szentlélek indítására megismerte és megszerette a ciszterci Szent Bernát-os életeszményt: „Lángolj és világíts, hogy szebb legyen a világ és boldogabb az ember.”

Minket, oblátusokat Levente atya tart össze. Havonta találkozunk. A találkozások idejének meghatározása, az ő precizítására utal: minden hónap 15-éhez legközelebb eső hétfő! Eltéveszthetetlen és nem lehet sem félre érteni, sem elfelejteni.

A másik, hogy évente mindig van egy lelki napunk. Ez mindig nyáron van. Ilyenkor reggel felülünk egy buszra, és elmegyünk valamilyen helyre, melyet atya már előre kinéz, megszervez.

Érkezéskor rövid történelem a helyről. Ezután egy

minden évben találkoztak egymással, hol az egyikünknel, hol a másikunknál, természetesen Levente atyával együtt.

Lassan elérkezett a rendszerváltással a szerzetesrendek, így a ciszterci rend újraszerveződése is. Zirc apátsági épületében közel negyven év eltelté után a hajdani volt fiatal szerzetesek közül az első három ciszterciek egyike Levó volt, aki vállalkozott, hogy ott újból, már igen csak ősz fejjel megkezdje, helyesebben folytassa a szerzetesi életet. Az évek múltak, mi is kezdtünk fogyatkozni, távozóinkat is ő temette, mint szülő búcsúztatta gyermekét.

1999. január elején mindnyájan elmentünk Zircra, hogy nyolcvanadik születésnapján Levente atyánkat köszöntük. Még odahaza készített tortát is vittünk neki.

Ugyanaz történt 2009-ben is a 90. születésnapján. Mindenki kocsival jött, úgy beszéltek meg, hogy délelőtt tíz és fél tizenegy között találkozunk a zirci apátság nagyudvarán. Húgomék Bécsből jöttek és csak ezért, a többiek Soprontól Gyöngyösig, Jászberénytől Egerig és többen Budapestről. Mi történt? Mi másodikként érkeztünk meg az udvarra 10 óra 05 perckor. És még ki sem szálltunk, már folyamatosan egymásután gördültek be a többiek is öt perc leforgása alatt 10 kocsival. Úgy érkezett a tíz kocsival a szélrózsa minden irányából, mintha összefüggő konvoj lettünk volna. Szinte hihetetlen csodának tűnt ez a pontosság. Mindez történt téli útviszonyok között. Ilyen pontosság és ilyen segítség az egekben! Ez is az ő nevelését dicsérte, még azt is éreztük, hogy az Isten pártfogásában van Levente atya és mi is.

Biztosan reméljük, hogy a mennyei Leventetáborok is ilyen szépek és boldogságosak lesznek. Ezt előre is köszönjük, drága Levente atyánk!

szentmise, majd kisebb kirándulás, melynek során a hely nevezetességeit nézzük meg. Így voltunk már Mórton, Csákváron, a Csákvári Tájvédelmi körzetben, (ahol előzőleg néhai Szabó Vilmos ciszterci atya élt és dolgozott), Bakonybélben, Csatkán, Nagytevelen.

Mindig minden elő volt készítve, megszervezve a szentmise, a helybeli idegenvezetés, hazánk történelme és a ciszterci lelkiesség.

Legutóbbi oblációnk 2012. dec. 12-én volt Zircen, annak ellenére, hogy az elmúlt hetekben kétszer is műtötték. Atya megint „alakított”. Amikor belépett a szobába, igen nyúzott formában volt. Megkérdeztük tőle:

- Hogy érzed magad atya? – Mire ő:
- Épp testben épp hogy élek!

Egész életében ilyen humort nem tapasztaltam nála. Ezek után másfél órán keresztül előadást tartott nekünk a ciszterci rend történetéről napjainkig...

Csodálatos ember! Valóban lángol és világít! „Dicsőség az Úrnak, hogy egy ilyen embert kaptunk Tőle!”

A CISZTERCIEK REGINA PACIS MONOSTORA BORSODPUSZTÁN¹

Beszélgetés Bacskay Ottó diáktársunkkal,

aki tagja volt ennek a közösségnek

A múlt század harmincas éveiben Rómában végzett több fiatal zirci főiskolai tanár a ciszterci generalizán (*a Rend római központja: Casa Generalizia Cistercense*) uralkodó szellemiséget hozták magukkal. Azokban az években, amelyeket ott töltöttek, olyan felfogás uralkodott, amely a Rend életét a külső világban tevékenységet nem végző, a monostor falai közé zárt imádkozó, szemlélődő, monasztikus irányba akarta terelni. Ez az irányzat viszont erősen megkérdőjelezte a magyarországi ciszterciek tanítórendi életformáját is – olvashatjuk *Badál Ede Álmos* könyvében. A legradikálisabb nézetet Halász Pius képviselte. Ő többek között alapjában helytelenítette a magyarországi ciszterciek tanító tevékenységét. Azt hirdette, hogy igazi szerzeteséletet csak a világtól való teljes elszakadásban, tökéletes visszavonultságban a monostor falai között lehet élni, középpontba állítva a liturgiát, a zsolozsmát. Ilyen irányba kell terelni a rend életét Magyarországon is, vissza kell térni az ősi szerzetesi eszményekhez. A három fiatal főiskolai tanár a Rómában magukba szívott lelkiség továbbadásaképpen a zirci növendékeknek is a befelé fordulás, a monasztikus hagyományokhoz való visszatérés szükségességét hangsúlyozta. E hatás alól a zirci növendékek nem vonhatták ki magukat, hiszen ők nemcsak a külvilágtól, hanem a konvent tagjaitól is elszigetelten, kizárólag tanáraik szellemiségének kisu-gárzásában éltek.

Ezt az irányzatot elősegítette a háború utáni helyzet, amikor már „1945 őszen világossá vált, hogy az egyházi iskolákat államosítani fogják. Ekkor vetődött föl konkrét formában, mi is lesz utána. Beleolvadunk a lelkipásztorkodásba? Vagy pedig visszatérünk rendünk eredeti életformájához?” – mondja Halász Piusz a *Vigilia* 1988 július számában, a vele készült interjúban.

Halász Pius főiskolai tanár és a növendékek korábbi prefektusa 1945 őszen egyszer csak bejelentette, hogy el akar távozni Zircről, és néhány vele tartó klerikussal teljesen monasztikus életet élő új szerzetesközösséget szeretne alapítani. 1945. november 13-án a maga és hozzá csatlakozni szándékozó nyolc felszentelt pap és három klerikus nevében levelet adott át Endrédy apátnak. ...

Erre Endrédy apát nem számított. „Mindnyájan em-

lékszünk arra a nagy lelki nyugtalanságra, amely Pius testvérünk mozgalmának napfényre jutásakor – éppen most egy esztendeje – több fiatal testvérünk lelkét eltöltötte. Az a hosszú lappangási idő, amely alatt az ide vonatkozó gondolatokat a fiatalság lelkében szét-hintették, igen megnehezíti a lelki egyensúly megtalálását és rendi fiatalságunk hivatástudatának a helyes irányba való biztos beállítását. – Lássunk tisztán, melyek a ciszterci, mégpedig a magyar ciszterci szerzetességnek lényeges elemei. Évek munkájába fog kerülni annak az állapotnak az elérése, amikor minden növendékünk lelkében ég majd a vágy a szép, a szent, a munkás szerzetesélet elérésére és egyben a szilárd elhatározás is, hogy nem ők akarnak a rendnek irányt szabni ... Fogadják el őszinte lélekkel Regulánk figyelmeztetését: *A kolostorban senki se kövesse saját szívének szándékát, amit az apát nem engedélyez, azt vakmerőségnek és hiábavaló dicsőségvágyának fogják tartani*” – mondotta később, az 1946. évi káptalani megnyitó beszédében.

Végül is a rendi káptalan abban állapodott meg, hogy megengedik az alapítást és fölterjesztik Rómához. Hivatalból közvetlenül a római generális alá fog tartozni a közösség.

Kb. tizen kezdték meg új életüket a Bakony nyugati lejtőjén, a Veszprém megyei Kislőd és Magyarpolány között fekvő Borsodpusztán, az egyik volt zirci apátsági birtok majorjában. (Az alapításnak, mint novíciusok felvételére jogosult perjelségnek római engedélyezése 1946. november 25-én történt meg. Ez írásban december 23-án jött meg Zircre a ciszterci generális apát vikáriusának, Quatember Máténak az aláírásával.) Otthonukat az intézői lakásból alakították ki. A Földosztó Bizottságtól bérletbe kapott 50 hold földön, amit már senki sem igényelt, mert félreesett és még húsz hold lelkészi javadalomi-földön gazdálkodhattak. Állatállományunk két pár ló, hat fejőstehén, tizenkét borjú és ötven birka – feles tartásban.

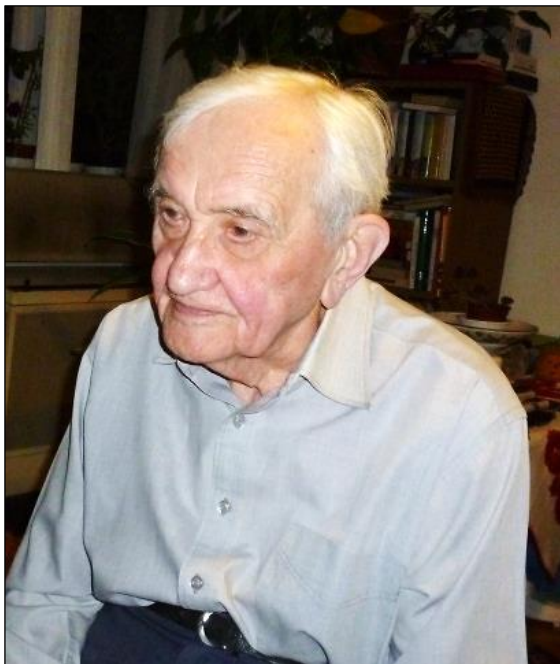
Életrendjükről Halász Piusz így szólt: „Hajnali két órakor keltünk, elmondtuk a matutinumot, utána mosakodás, magán-misék, négy óra tájban elénekeltük a laudest, ezt követte a csendes szemlélődés, szép időben akár kint a szabadban is.

¹ A Regina Pacis történetéről írottakat forrásai: *Badál Ede Álmos* OCist: Endrédy Vendel a ciszterci pedagógus és mártírsorsú zirci apát c. könyve in: 16. Endrédy apát megoldást keres a Rend belső életének gondjaira 219–234. o. és *L[u]kács. L[ászló]: Vigilia beszélgetése Halász Piusszal – Vigilia 1988. július 529–533. o.*

Hat órakor prima, ennek végeztével a káptalanteremben regula magyarázat, culpa, azaz ha valaki vétett a fegyelem ellen, itt nyilvánosan megvallotta. Végül munka-beosztás: kik menjenek a mezőre, kik a kertbe, kik az istállóba, kik a konyhaszolgálatra. A munka tíz óráig folyt teljes csendben. Ekkor megszólalt a kisharang, elénekeltük a terciát, aztán a konvent misét és a szextát, utána ebéd, alatta is felolvasás. Húst sohasem fogyasztottunk, egész egyszerűen étkeztünk. Két óra tájban elénekeltük a nónát, ezt ismét munka követte. Öt órakor a vesperást énekeltük el, aztán olvasás, szemlélődés. Hat óra tájban vacsora, majd kompletórium s ennek végeztével nyolc óra tájban elvonultunk a közös hálóterembe. Mindenkinek volt egy kis fülkéje, benne 60 cm széles priccs, rajta szalmagyékény és egy pokróc. Hetenként kétszer vesperás után összejöttünk a káptalanteremben, és elbeszélgettünk lelki témákról. Ettől eltekintve mindig szilenciumban éltünk.

Hat évet töltöttünk ott, öt év múlva fölöszlatták a rendeket, megkezdődött a szerzetesek elhurcolása. Végül Borsodpusztát föl kellett adni, mert a Városlódi Állami Gazdaság az egészet magához csatolta. Tehát nem volt már itt többet megélhetési lehetőségünk. ”

* * *

Hogyan emlékszik minderre Bacskay Ottó, 92. évében járó diáktársunk? – aki zirci novíciusként az Otmár nevet kapta.

Ma már csak ő van életben az egykori borsodpusztai Regina Pacis közösség tagjai közül, melynek 1946. év közepétől 1951 decemberéig elejéig volt tagja, majd még ezután is, 1952 augusztusáig dolgozott, mint raktáros monostoruk felszámolása után, immár a Városlódi Állami Gazdaságban. Kis idő múlva börtönbe került, ahonnan két év után szabadult,

de nem léphetett egyházi szolgálatba, majd körülményei úgy alakultak, hogy nem folytatta papi hivatását. Ekkoriban az egyházmegyék nem szívesen fogadták be a szerzeteseket, hát még akik a börtönből szabadultak. 1962-ben Rómától megkapta a hivatalos felmentését és egyházi házasságot kötött. Felesége Jolika, akivel a mai napig együtt él budai otthonában.

Többszöri kéréseink után kereshettük fel, szabadkozott, hogy bizony már sok mindenre nem emlékezik a több mint 60 éve történekből. Fiatalon, mint növendék lépett be ebbe a közösségbe, 21 éves korában, így sok mindenre nem is volt rálátása.

Annak idején, 1943-ban Egerből érettségi után Vongrey Gusztival együtt, ketten léptetek a rendbe.

Hárman! Velünk együtt volt novícius Haraszi Alajos osztálytársunk is. Ő azonban a noviciátus után Naszályi Emil novíciusmester tanácsára elhagyta a rendet.

Mikor érezted, hogy nem ciszterci tanár szeretné lenni, hanem a „trappista jellegű” szerzetesi életet választod?

A második klerikátusi év befejeztével, 1946 év közepén. Ekkortájt többször hallottuk, hogy az idősök vitakoztak, priorátust akarnak alakítani, melyben olyan életformát választanak maguknak, mint az alapító őseink, tehát nem „tanító rend” leszünk. Nem arról volt szó, hogy akik el akarnak menni, összejöttünk és megbeszéltük, vagy Piusz atya agitált volna ez ügyben.

Ebben az időben kerültem közelebb Cipriánhoz, aki nálam egy évvel fiatalabb klerikus volt, és ő már többet tudott a készülődésről. Azt mondta, nem biztos, hogy majd lesznek liturgikus könyvek, kérte segítsék neki a liturgikus szövegek lejegyzésében. Ezeket másolta és ebben működtem közre. Ekkor – fél füllel – többet hallottam a tervekről.

Mikor kerested fel Borsodpusztát?

Hallottunk arról, hogy Piusz és Mihály atyák elvonnak megsejlelni azt a helyet, ahova letelepedni szeretnének. A teológiai főiskola második évének befejezése után, 1946 év nyarán bementem a prioratyához és mondtam, hogy én is ehhez a csoporthoz szeretnék tartozni. Elbúcsúztam és mentem. Azt tudtam, hogy Borsodpusztán vannak. Neki vágtam, csak a habitus volt rajtam, semmi mást nem vittem magammal. Zircről gyalog jutottam el Borsodpusztára, kb. 25 km-es volt a távolság, habár erre nem emlékeszem pontosan. Kérdezősködés után jutottam el oda, gyönyörű környezetben, fás, dombos legelőkön vezetett az út. Kora délután, szép napos idő volt, amikor érkezhettem. Jöttömre nem lepődtek meg. Ekkor hárman voltak: Piusz, Mihály és Ciprián, én voltam a negyedik.

A háború előtt volt birtoka itt a rendnek egy jól felszerelt gazdaság, intézővel, mintegy 2300 hold. Az intézőnek volt egy hatalmas lakása és ezt a lakást sze-

szerezte meg Piusz, és ide költöztünk mi be.

Volt egy iskola is, melynek épületében tartották vasárnaponként misét az itt lakott mintegy 15–20 családnak.

A veszprémi püspökség megengedte, hogy Piusz atya itt plébánosként működjön.

Piusz atya a kivonulást bejelentő levelében 12-en szerepeltek: P. Horváth Kázmér, P. Rokonai Simon, P. Halász Pius, P. Lékai Ányos, P. Hodász Erik, P. Huszár Hildebrand, P. Rábai Kristóf, P. Kassa Lehel, P. Horváth Mihály, fr. Bacskay Otmár, fr. Velényi Ciprián, fr. Goda Kasszián. ... – Tehát nem egyszerre vonultatok ki?

Itt olyan nevek is vannak, akik egyáltalában nem voltak velünk. Ők lehet, hogy a kérelmet támogatták, de később, amikor az életet éltük Pius, Ányos, Lehel, Mihály, Ciprián, én és egy novícius – Benedek – voltunk ott. 7–8-nál többen nem lehettünk. Jelentkező elvértve volt. Zircről egész idő alatt 4–5-en jöttek. Vendel apátúr is meglátogatott bennünket.

Piusz atyának volt egy évfolyamtársa – a közelben volt plébános –, aki odajött hozzánk azzal a szándékkal, hogy köztünk marad. Két-három napot volt velünk, s aztán rájött, hogy ez nem neki való.

Látogatóba is jöttek hozzánk, voltak akik lelki felüdülést kerestek, de mi velük nem beszélünk. A látogatók Piusz atyával beszélhettek.

Mikor odamentél megkezded a munkát a mezőgazdaságban?

A lelki vezető Piusz atya volt, de aki a munkát szervezni tudta, beosztotta az erőket, az Mihály volt. A mezőgazdasági munkát meg kellett tanulni. Mind városi gyerekek voltunk, gimnazista koromban 15 évesen nyáron végeztem egy kis fizikai munkát, utépítésnél dolgoztam, de a mezőgazdasági munkákban nem volt semmi gyakorlatom. Csak Mihály volt az, aki születésénél fogva, szülei valószínűleg földművesek lehettek, mindenhez értett: szántóföldi munkákhoz, a lovakhoz, ökrökhöz.

Én a szántóföldön kaptam munkát és az állatokat gondoztam. Szántottam, vetettem, betakarítottam a termést. Volt a tanyához közel eső föld, ezt viszonylag könnyű volt művelni, távolabbi területen is volt földünk, kocsival jó órányira. Elég nagy területet kellett művelni – 50 holdunk volt és még 20 hold a plébániáé. Segítséget a ciszterci gazdaság egy volt alkalmazottjától – Jánostól – kaptam. Tőle tanultam meg az állatok, pl. lovak ápolását és a mezőgazdasági munka sokféle formáját. Később, mikor egy konverzus testvér jött hozzánk, ő is foglalkozott földműveléssel.

Volt nagy kertünk is, itt Ciprián végezte a munkát.

Hogyan szerveződött az étkezés?

Nem tudom, hogy az első időkben honnan szereztek ételmet, talán a régi intéző juttatott hozzá bizonyos anyagi dolgokhoz. Kezdetben a konyhán hetenként felváltva dolgoztunk. Később a konverzus testvér vette át a konyha gondjait.

Piusz atya azt írja erről a életformáról: „Életünk két alappilléren nyugszik, a zsolozsmán és a szemlélődésen.” A zsolozsmázás a laikusok számára is megtapasztalható. A „szemlélődés”, elmélkedés mit jelentett?

Az éjjeli zsolozsmázás volt zavartalan, a matutinum, majd hajnalban a laudes. Hajnali időben, mikor befejeztük a laudest, közösen voltunk kápolnában, csendben próbáltunk elmélkedni. Munka közben is alkalom adódott számomra, aki tavasztól őszig, munkaidőben mezőgazdasági munkát végeztem.

Mindig csendben voltunk. Ha nem egyedül dolgoztam, akkor is csak a munkával kapcsolatos néhány mondat hangzott el közöttünk. A hallgatás miatt egymásról, a világi eseményekről igen keveset tudtunk.

Érdekes nálunk az volt, hogy önmagunkra is viszonylag elég kevés jutott. Különösen szántás, vetés betakarítás idején. Az állatok ápolása is komoly feladat volt. Nappal csak a munkára volt idő. Ilyenkor az elmélkedésre nemigen van mód.

A teológiai tanulmányaidat is kellett folytatni.

A teológiai tanulmányok persze nem olyan zavartalanul folyhattak, mint Zirce. Piusz és Ányos atyák foglalkoztak velünk: Cipriánnal, aki egy évvel volt fiatalabb és velem. Nem előadásokat tartottak, megbeszéltük az anyagot. Könyveink voltak, amiből tanulni lehetett. Vizsgázás nem volt, sem osztályzat, de meggyőződtek arról, hogy ismerjük az anyagot.

Engem Székesfehérváron szenteltek pappá. Úgy emlékszem egyedül én voltam a közösségben, akit pappá szenteltek. Cipriánt már a feloszlásunk után. Benedeket, aki novíciusként jött hozzánk, Egerben szentelték fel. Vele Egerben a börtönből való szabadulásom után találkoztam.

Mi volt, mikor hallottatok 1950 júniusában a szerzetesek elhurcolásáról?

Mi már nem voltunk együtt. Ez idő tájt hirtelen azt mondta Piusz atya, hogy menjük el, ki ahova tud, aztán, majd ha alkalom lesz rá, egymást megkeressük és visszajövünk, hogy tovább éljük az életünket.

És valóban így is volt. Az aratás idején mindenki elment. Én Pestre jöttem, volt itt egy unokabátyám, ők Budafokon laktak, és ott laktam náluk. Először hajót raktam ki, majd az unokabátyám kijárta, hogy dolgozhattam Budafok-Hároson a Kartonlemez gyárban, mely a Duna parton volt. Itt kaptam a ma is meglévő munkakönyvemet 1950 augusztus elején.

Ez az idő kb. három hónap lehetett, amíg el nem csitult minden, és akkor visszamentünk. Én is kaptam értesítést, és 1950 szeptember 22-én „önkényesen kilépve” a vállalatától visszamentem Borsodpusztára. Ányos már nem jött vissza.

Újra folytattuk a régi életet. Már nemcsak két lovunk volt, hanem ökreink, fejős tehének, gépeink, pl. lóvontatású kaszálógépünk. Ciprián csinált számunkra civil ruhát, civilként járkálhattunk, így nem keltettünk feltűnést.

Volt jó másfél, nyugodtabb év, amikor jó kapcsolatban a helybeliekkel éltünk a szokott életünket.

Ez valószínűleg annak is volt köszönhető, hogy a „látóhatáron” kívül éltetek.

Persze, ez olyan hely volt, hogy oda járható út nem vezetett, csak egy agyagos földút, amit annak idején a gazdaság kijárt a szekereivel, hogy a termékeiket el tudja vinni a vonathoz Városlődre. Rólunk nemigen tudott a rendőrség. Egyházilag Magyarpolányhoz tartoztunk, amely ciszterci plébánia volt. Talán 1952 januárjában észre vették, hogy van itt egy nagy föld darab, és jó lenne vagy állami gazdasághoz csatolni vagy TSZ-et csinálni. Miután meghallottuk ezt, Piusz atyáék úgy döntöttek, hogy most már tényleg el kell innen mennünk. Piusz atya mint egyházmegyei pap Cipriánval együtt elment Csatkára, ahol plébános lehetett.

Lehellel ketten mi maradtunk az állami gazdaságban, aminek központja Városlőd volt. Lehel adminisztrátor volt, én meg ún. magtáros. Lehelnek közvetlen kapcsolata volt az állami gazdaság vezetésével.

Az állami gazdaság pártvezetése előtt a nyár elején derült ki hogy itt két szerzetes dolgozik és habár a helybeliek ragaszkodtak hozzánk, de július végén el kellett hagynunk a munkahelyünket. Az üzem dolgozói beadványt szerkesztettek, a kérvény célja az volt, hogy a két szerzetest visszavegyék, ennek érdekében aláírásokat gyűjtöttek. Ebben mi nem működünk közre.

Én vonatra ültem, Egerbe mentem a szüleimhez. Lehel még ott maradt a munkáját átadni. Aztán őt már augusztusban letartóztatták, egy rendőr jött érte. Ellenem is kiadták a körözést.

Ekkoriban felkerestem Lehel családját Kálban. Ők nem is tudtak róla semmit. Annyira eltűntünk, hogy a családnak fogalma sem volt merre vagyunk. Csak jóval később tudódott ki, hogy Lehelt letartóztatták.

Egerben túl sokáig nem maradhattam. Azt mondták, hogy elsősorban a szüleimnél fognak keresni. Innen nagybátyámékhöz Kisvárdára mentem. Végül a novíciusunkkal, Benedekkel, Csátka közelében Rédén az erdőgazdaságban kaptunk munkát 1952 szeptember 1-jétől november végéig. Az ottani plébános adott egy szobát nekünk. Ott éltünk, jártunk az erdészetbe, gallyazást csináltunk, meg egyebeket, amíg lehetett. Közben az ember füleseként kapott, hogy most már ne itt maradj, menj oda, menj amoda, ott telepedj meg, különben lekapcsolnak. Ezért november végén kiléptem erről a munkahelyről és december elején hazamentem Egerbe szüleimet meglátogatni. A második, vagy a harmadik napon megjelent érdeklődni egy alak, ki vagyok, mi vagyok? Tisztázódtak a dolgok, és be-

vittek... Majd egy rendőr felhozott vonaton Pestre, a Gyűjtőbe. Innen vittek el – nem csak engem, hanem összeszedték az ilyen egyházhoz közeli embereket, részben papokat – Veszprémbe. Ott volt a per.

Erről a perről olvastam Cseszka Éva tanulmányát: „Kassa László OCist és társa pere.”² Ebben említett vád volt többek között Kassa László és szerzetestársa által végzett illegációs pasztoráció, valamint a demokrácia ellen folytatott izgatás, továbbá gazdasági szabotázs (feketevágás). Ez utóbbi azt jelentette, hogy egy kb. 200 kilós sertés levágását elmulasztották bejelenteni a községi tanácsnak, és ezáltal a 4–5 kg kötelező zsírbeadási köteleességét nem teljesítették

Engem Veszprémbe tulajdonképpen már nem is hallgattak ki. Lehel kihallgatása már befejeződött, és velem csak a vádat ismertették. Perünket a Veszprém Megyei Bíróság tárgyalta első fokon. A nyilvános tárgyalást 1953. január 22-én tartották. A tárgyaláson inkognitóban (gazdatisztnak öltözve, kucsmában) Halász Pius is jelen volt. 6 évi börtönbüntetésre ítélték, mellékbüntetésként teljes vagyonekbezárás, 10 év közügyektől való eltiltás és Magyarpolányból 5 évre szóló kitiltás is sújtott. A Legfelsőbb Bíróság április 27-i ítéletében ezt 3 évre csökkentette, szabadságvesztés mellett elég jelentős mellékbüntetés mértéke azonban változatlan maradt.

Börtönben először Veszprémbe voltam, innen Márianosztára vittek, utoljára pedig Vácra voltam.

Veszprémbe a köztörvényesekkel együtt voltunk, aztán összegyűjtötték a papokat, az elítélt tisztviselő-féleket és elvittek Márianosztrára. Itt volt munkánk is, pl. gombokat csiszoltunk.

Innen írtam levelet szüleimnek, hogy látogatni lehet. Édesanyám testvéremmel, Katával eljöttek és ott vártak reggeltől délutánig. Mikor megkérdezték, hogy mikor kerülnek sorra, akkor közölték, hogy már nem vagyok ott, Vácra vittek.

Vácott uszályokról fát meg szenet rakodtunk ki. Itt együtt voltam a költő Gérecz Attilával, aki 1954. július 18-án megszökött a börtönből.

1952. december 19-től 1954. december 9-ig voltam börtönben, összesen 731 napot.

És azután...?

A börtönbüntetés után Egerbe kerültem vissza, ahol szüleimnél laktam. Az egyházmegyéhez nem kerülhettem vissza, abban az időben nem szívesen fogadták a volt szerzeteseket, különösen a börtönviselteteket. A templomunkban azért segítettem.

1955-ben kaptam munkát Egerben Dallos Béla „gépfavágó” üzemében. Egerben és környékén motoros

² Ciszterci rend Magyarországon és Közép-Európában (szerk.) Guitman Barnabás, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar Piliscsaba 2009 In: *Cseszka Éva: Kassa László Lehel OCist és társa pere* 396–407. o.

fűrészsel daraboltuk a tüzelőfát.

Rövid idő után 1956 nyarán Maklára mehettem kántorkodni. Orgonálni ugyan nem tudtam, de nagy sebességgel kezdtem tanulni. Hamar belejöttem. Ott nem is orgona, hanem lábbal fűjtatós nagyobb harmónium volt.

Az éneklés és a gregorián jól ment. Közben bejártam a liceumi főegyházmegyei könyvtárba is dolgozni.

Aztán 1962-ben sógornóm segítségével Budapesten kaptam munkát. A 23. sz. Közlekedési Vállalat – később Volánnak nevezték – csomagolóegységéhez vettek fel fizikai munkásnak. Hosszabb időn át az ARTEX Külkereskedelmi Vállalathoz kihelyezve

dolgoztam. Majd később, mint fizikai munkás az irodába kerültem. Innen is mentem nyugdíjba 1985-ben.

És ma, hosszú évek után hogy élnek benned a borsodpusztai évek emlékei?

A gregorián ma is közel állt hozzád?

Az egész életemet végigkísérték azok az értékek melyet a monasztikus élet jelentett számomra. Könnyebben viseltem a börtönévek sivárságát, és későbbi életemnek mindig kísérője volt az önfegyelem, az egyszerűség, a belső csend világa.

És tagja vagyok a Bazilika kórusának, ahol szívesen vesznek a gregorián ismereteim miatt.

* * *

A borsodpusztai ciszterciekről:

Dr. Halász Ferenc Piusz (1909–1994) Borsodpusztáról Csatkára ment a plébániára. Innen 1961-ben vitte el a rendőrség. 6 évi börtönre ítélték. 1963-ban szabadult amnesztiával, majd 1965-ben újból börtönbe került. 1968–1970 között a Pannonhalmi Szociális Otthon lakója volt. 1970-től régi ismerőse, Orbán György nagykovácsi plébános fogadta be. Életének utolsó szakaszát Szentendrén töltötte.

Piusz atya a Vigiliában megjelent, már említett interjúbán többször visszatért a borsodpusztai „kísérlet” -re.

Arra a kérdésre: *Hogyan tudták megszokni ezt a kemény életformát?* – így válaszolt:

– Bizony nehezen, s itt én is sok csacsiságot követtem el. Bizonyos értelemben meg kellett volna alkudni, amíg meg nem szokjuk a mezőgazdasági munkát. Valahogy könnyíteni kellett volna, de azt mondtuk, hogy ezért jöttünk ide, tehát csináljuk. Szent Benedek írja a Regulában, hogy a szerzetesek a saját kezük munkájából éljenek. Mindez szép volt, de nehéz is volt, és bizony a testvéreket fizikailag is nagyon igénybe vette. A zsolozsmán láttam a másik stallum-sorban, hogy majdnem elalusznak vagy kidőlnek, de ragaszkodtunk, hogy éjjel kettőkor mindig föl kell kelni.

– ... A szilenciumnál sokkal megterhelőbb volt a hideg. Csak a nappaliban fűtöttünk, itt mindenkinek volt egy kis íróasztala, és ott tanult, olvasott lelki olvasmányokat, levelet írt stb. Mert a régi apátságainkban is volt egy úgynevezett calefactorium, ahova mindig be lehetett menni jól fölmelegedni. Kellott volna a hálóban is fűteni, a kápolnában is, olyan hideg volt télen. Ez az én csacsiságom volt, ezekre nem gondoltam. Később ezeket biztosan meg kellett volna oldani.

Lékai Imre Ányos (1920–1997) 1938-ban lépett a rendbe. Borsodpusztáról 1950 nyarán a többi társával távozott, de nem ment vissza, hanem 1950 szeptemberében 21-ed magával külföldre távozott. Ausztriában letartóztaták, s itthon elítélték. A börtönből a forradalom alatt szabadult, újból külföldre távozott, Dallasba ment. Később megvált papi hivatásától.

Horváth István Mihály (1922–2007) Borsodpuszta után a Zirchez tartozó Kardosrét lelkésze lett, majd 1952–1958 között civil foglalkozása volt. 1958-tól a Győri Egyházmegyében szolgált. 1991-től Zircen, majd 1994-től haláláig a győri Egyházmegyei Papi Otthonban élt.

Kassa László Lehel (1922–1984) 1932–36 között Egerben, a Szent Bernát ciszterci gimnázium tanulója volt, majd a budai Szent Imre gimnáziumban érettségizett. 1940-ben lépett a rendbe.

Borsodpusztáról 1952 augusztusában került börtönbe. 1956-os forradalom és szabadságharc következtében 1956 októberében szabadult, de a megtorlás időszakában rövid időre visszakerült a börtönbe. Második szabadulása után az egri egyházmegyében szolgált. 1984. január 20-án hunyt el.

Velényi Ciprián (1926(?)-1982) Borsodpuszta után Csatkára ment Halász Piusszal... Pécssett temették.

Kiss Béla Benedek (1924.- +?) Pappá szentelték 1959-ben. ... 1984. évi sematizmusban, mint váci egyházmegyei szerepel, Sándorfalván plébános. 1989-i „Magyarországon ma élő ciszterciek” jegyzékében szerepel, akkor Szentesen volt plébános. Későbbi névsorokban már nem található.

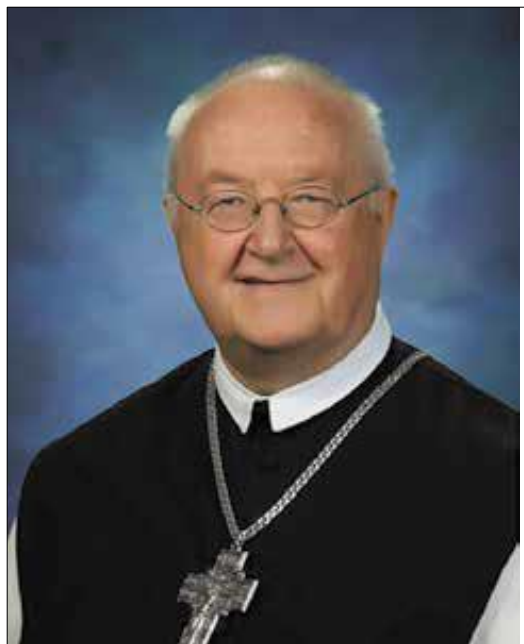
Badál Ede Álmos az említett könyvben többször idézi Kiss Benedek: Borsodpusztai emlékei c. kéziratban található művét.

HÍREK DALLASBÓL – egy interjú-sorozat nyomán – I.

A Dallasi Miasszonyunk ciszterci apátságról négy részes interjú-sorozatot hallhattunk a Lánchíd Rádióban, melyet *Szerdahelyi Csongor*, a rádió munkatársa készített a múlt év novemberében. *Farkasfalvy Dénes* emeritus apátot kérdezte, az iskoláról, az apátság mindennapjairól, a saját munkásságáról és még másokról.

Amerikában hatvan év után gyökeret vert a cisztercieknek Magyarországon kialakított *tanítórendi* életformája. A fiatal amerikai ciszterciek ezt a ma már magukénak érzik, – mint Dénes apátúr mondja a beszélgetés során – igaz, hogy itt egy nemzedéknek ki kellett halni ahhoz, hogy ők otthon legyenek...

Újságunkban több alkalommal is beszámoltunk az Amerikába szakadt zirciek életéről, az interjúban elhangzottakat szerkesztett formában leírva tovább tájtjuk ezt a képet.

Beszélgetés az iskoláról

„*Farkasfalvy Dénes* kiérdemesült ciszterci apát Texasban él már a '60-as évek eleje óta. Az emigráns magyar ciszterciek által 1962-ben elindított gimnázium – *Preparatory School* – az ő ideje alatt erősödött úgy meg, hogy ma országszerte az egyik legsikeresebb oktatási intézmény, ahonnan a diákokat az Egyesült Államok legrangosabb egyetemei is örömmel fogadják. Van olyan diákjuk, akinek a nagypapája, édesapja is idejárt, tehát családok fogadták örökbe ezt a Magyarországból Dallasba érkezett szerzetesek által létrehozott intézményt” – vezette be az interjút a riporter.

29 éves voltam, mikor idejöttem. Nagy Anselm, aki akkor még perjel volt, mondta nekem: legyen olyan szíves, végezze el a matematika szakot, mert ezek az amerikaiak nem becsülnék semmi mást, csak az angolt, matematikát és a természettudományokat.

Hogy végezzem el a matematikát? – ez nem olyan egyszerű dolog. Érveltem jobbra, balra, magyarázkodtam, hogy énrólam mindenki azt hitte Rómában, az Anselmón, ahol tanultam, hogy meghívják tanárnak, – és most jöjjenek és végezzem el a matematikát?! És nem tudom miféle jövővel indulok neki majd egy nem létező iskolában, hogy tanítsak. Gyakorlatilag ez az

iskola még nem létezett. Az iskola '62 szeptemberében indult.

Beiratkoztam és azt mondtam az egyetemen, nekem két éven belül egy tanári oklevelet kell szereznem matematikából. Az egyetemi ember egy flegma alak volt, felírta papírra azokat a kurzusokat, melyeket minden félévben fel kell vennem, beleértve a két nyarat. A nyáron két szemeszter van, tehát két nyáron, a következő évben még egy fél nyáron és még egy évben megszereztem hatvan kreditet matematikából. Ezután bevonultam az apátomhoz, és azt mondtam: itt van, tessék, elvégeztem. 1965-ben meg volt a matematikatanári oklevél, és akkor '65 szeptemberében az elsősöknek az osztályfőnöke lettem.

Matematikatanári diplomát szerzett az irodalmi, teológia-érdeklődésű ciszterci szerzetes, merthogy a szerzetesi fogadalmak egyike az engedelmesség.

És aztán kiderült, hogy ez egy nagyszerű ötlet volt, mert egész életemben szívesen tanítottam matematikát, sőt, elmondhatom, hogy mindenki véleménye szerint – sok ember engem nem szeretett, volt aki szeretett –, hogy nagyon jó matematika tanár voltam. Ekörül nem volt soha semmi kétség.

Fantasztikus, hogy mi rejtőzik az emberben, felnőt fejjel megtanul egy új szakmát, anélkül, hogy ehhez ambíciója lett volna.

Én sosem akartam matematikus lenni, nem volt sok sikerem. Az irodalom jobban érdekelt, verseket írtam, műfordításokat csináltam, latint, Szent Ágoston Confessióját olvastam, az ég egy világon mindent olvastam, csak éppen matematikát nem. Ennek ellenére jól ment.

Mikor ide kikerült és a tanári testületnek tagja lett, hogyan nézett ki az iskola ahhoz képest, ahogy ma kinéz.

Az iskola nagyon sok lelkesedést vonzott. A ciszterci tanárok nagy része túl fiatal volt, tapasztalat nélkül, és nem nagyon tudták, hogy mit csinálnak. Az igazgató nagyon rossz igazgató volt: nem tudott szervezni, nem tudott egy tanrendet megcsinálni, összerakni, hogy az a gyerek és a tanár számára megfelelőjen. Hány terem kell ahhoz, hogy ennyi mindent tanítsunk egyszerre, ennyi minden választása legyen a gyerekeknek. Arról nem is beszélve, hogy a pénzügyekhez nem értett, a tandíjat nem szedte össze, állandó

financiális problémák voltak, úgyhogy az iskola egy csomó elégedetlenséggel volt tele. Az igazgató a civil tanárok felvételénél nem figyelt oda, nem volt egy komoly folyamat arra, hogy kikérdezze, mit tudnak és mit akarnak csinálni, mit akarnak elérni. Úgyhogy rossz volt a vezetés.

Az apát ezt tudta és azért mondta nekem: azért akarom, hogy matematikát taníts, hogy igazgató legyél, hogy téged komolyan vegyenek akkor is, ha fiatal vagy.

Volt tapasztalata a magyar cisztercieknek, akik általában ciszterci gimnáziumba jártak, – ön ugyan bencés gimnáziumba járt – tehát volt fogalmuk a hazai rangos szerzetesi iskolák tanmenetéről, nevelési eszméiről, de az amerikai szisztéma egészen más volt.

A piaristákhoz, a ciszterciekhez és a bencésekhez jártam. Olyan gyerek voltam, aki tanár akart lenni és kritizáltam mind a három iskolát, ahogy a saját belátásom vagy a jól felfogott értésem ezt tudni vélte. Vagyis rettenetes nagy odaadással csináltam, amint tanítani kezdtem.

Hogyan tudták összeigazítani, amit Amerikában elvárnak és amit otthonról hoztak?

Az volt az elképzelésem, hogy úgy kell élnünk, mint Pannonhalmán – egy monostor mellett egy iskola – a monostorban, tehát úgy legyen a napirend megszervezve, hogy a tanítás és a szerzetesi élet harmóniában legyen. Azonban nem szabad a gyermekeket ott tartani délutánra és estére, vagyis nem internátussal felszerelt gimnáziumot kell tartani. A házi feladatok, az iskolában végzett tanuló órák szintén összhangban legyenek. Azon spekuláltam: mi a tanítás és a szerzetesi élet között a harmónia. Ezt meg lehet oldani, ha az igazgató és az apát egymással szóba áll, ezt megbeszéli, megalkotja és a szerzetes tanárok is eljárnak a közös imára, tehát lényegében az intézmény egyetlen, nem pedig két egymás mellett élő intézmény.

Amerikában van egy elvárás az iskolákkal szemben. Hogyan tudták mindezt beleilleszteni?

Itt azt csinálja az ember a magániskolában amit akar. A végeredmény számít: hogy az egyetemeknek tetszik-e vagy nem. Vagyis azok a gyerekek, akik nálunk tanulnak, bekerülhetnek minden probléma nélkül a legjobb egyetemre, és olyanra, ami neki a legjobb.

Ezt jól meg kell tudni szervezni. Az a gyerek, szülő, aki következő években visszajön és elmondja, hogy milyen nehézségei voltak, vagy milyen nehézségei nem voltak az egyetemeken, ez nekünk gondolatokat ad arra, hogyan kell még jobban alakítani a rendszert. Nem olyan egyszerű dolog, hogy az ember elővesz egy papírt és felírja, hogy legyen angol, minden héten ötször vagy négyszer vagy háromszor, legyen választható német, latin, spanyol, görög vagy francia, amit akarsz... és utána ki fogja kifizetni azokat a tanárokat, akik 25 gyereket öt csoportban tanítanak. Ilyen dolgot nem lehet csinálni.

Vagyis mik a fő tantárgyak? Ebben az apátomnak igaza volt. Az angol azért főtantárgy, mert azon a nyelven tanulunk minden egyebet. A matematika azért, mert logika és gondolkodás, és logikus gondolkodás nélkül tanítani nem lehet. Továbbá az amerikai szisztéma szerint a természettudomány elsőrangúan fontos, mindenkitől meg kell követelni a kémiát, a biológiát, a fizikát, tehát minden évben legyen természettudomány. Olyan nincs, hogy műszaki rajz, olyan nincs, hogy valaki vagy kosárlabdázik vagy fizikát tanul.

Az a módszer, hogy lehet választani – főleg a magániskolákban – egy könnyű vagy egy nehéz curriculum között, és mindenkit fel lehet venni, a pénzes embernek a fiát is, meg a pénzetlen embernek a fiát is, és utána adni egy papírt, amire az van ráírva, hogy ebben a nagyszerű iskolában végzett, – ez nem megy. Ez lényegében egy meggondolatlan módszer, aminek a vége az lesz: kiderül, hogy ez nem egy komoly intézmény.

Az én elképzelésem az volt, hogy mi szerzetesek vagyunk, nekünk minimális pénz is elég ahhoz, hogy megéljünk, jól fizessük meg a civil tanárokat, hogy el ne veszítsük azokat, akiket meg akarunk tartani, és úgy írjuk meg azokat a szerződéseket a tanárokkal, hogy azokat tudjunk kitenni, akiket mi akarunk.

Amire csak később, 1971-ben jöttem rá: Texasban vagyunk és itt egy olyan sportprogram kell, amire a szülők büszkék. Főleg az apák akarják látni a gyermekeiket, ahogy az amerikai futballt játsszák esténként, megvilágított futballpályán – függetlenül attól, hogy nekem mi a véleményem az amerikai futballról. Soha nem tanultam meg semmiféle amerikai sportnak az igazi lényegét, nem is érdekelt. Az érdekelt, hogy azt úgy lehessen megszervezni: mindenkinek lehetősége legyen arra, hogy sportoljon és valamilyen szinten úgy vegyen részt a sportpályán, hogy nyerni tudjon. Tehát kategóriák szerint kell őket arra nevelni, hogy részt vegyenek ezekben a különböző csoportokban. Ezt meg kell szervezni. Ehhez is kell egy ember, aki ehhez ért és tudja, hogy kell csinálni.

Ez rengeteg munka volt, és én 1973–74-ben úgy éreztem, hogy egy sikeres gimnáziumnak vagyok az igazgatója.

Elvégezte a matematikát '65-ben, utána el kezdett tanítani?

Itt jön egy nagy zárójel: a mi közösségünk lényegében nagy pénztelenséggel és rengeteg problémával küszködött a '60-as években. Ennek következtében egy kérdés volt: próbáljunk az egyetemen tanítani és abból megélni és közben próbáljuk ezt a mi iskolánkat is valahogy „tángálni”, vagy megfordítva: a legjobb tanerők a prep-schoolban legyenek, és aki elég intellektuális arra, hogy az egyetemen megfeleljen – függetlenül attól, hogy az egyetemen mennyire felel meg – az pedig az egyetemen tanítson.

Ez a probléma a végén egy pénzügyi probléma lett. 1973-ban volt az első olajválság. Ebbe a mi iskolánk majdnem belebukott. Nem volt pénz, egy csomó ember azt mondta: nem érdemes, nem vagyunk képesek annyit fizetni, hogy a ciszterekhez küldjük fiunkat.

Mi nem voltunk drága iskola, de a civil emberek engem nagyon hamar megtanítottak arra, hogyha túl drága az iskola, vagyis a tandíj túl sok, akkor nem tudják megfizetni, ha pedig túl kevés, azt hiszik, hogy mi keveset is adunk a kevésért. Ez egy nagyon komplikált kérdés: mi a sok és mi a kevés. Azt az összeget, amire joggal számítottunk össze is kell szedni, és ezenkívül egy csomó olyan programot kell elindítani, hogy legyen önkéntes adomány, hogy a szülők és a végzett diákok szülei tovább támogassák az iskolát.

Mikor lett igazgató?

'65-ben kezdtem tanítani. '68-'69-ben igazi krízishez jutottunk. Az igazgató és az apát – akik egyidősek voltak, az igazgató pár évvel idősebb – személyesen is összeveszték. Az igazgató végül is 1968 novemberében lemondott. Ez egy „nagyszerű” dolog: az tanév kezdetén, novemberben lemondani. Az apát összehívott a szülőkből egy iskolabizottságot – tagjait ő szemelte ki – és megkérdezte, most én mit csináljak. Azok azt mondták, fogadja el a lemondást, tegyen meg mindent, hogy az az ember a diákok elismerését és a tantestület megbecsülését megkapja a legmagasabb fokon, de esze ágában sem legyen arra figyelni, amit az mond, hanem szervezze meg újra az iskolát.

Tehát egy újakezdés volt ez. Az 1962-ben megalakult iskolának ez volt az első nagy krízise.

1968 decemberében az apát mindenképpen Csizmazia Placidot akarta megtenni igazgatónak. Ő kiváló ember volt, Magyarországon is tudta hogyan kell egy iskolát megszervezni, de vezetni nem tudott. Nagyon későn jött ki, nagyon sokáig „macerálták” a kommunisták, nagyon sok nehézség után jött ide és úgy nézett ki, hogy nem képes lesz a gyerekekkel foglalkozni, főleg nem volt tekintélye a gyerekek előtt, túl öreg volt ahhoz, hogy ez a tekintély meglegyen. Erre az apát azt mondta, hogy nincs más választása, engem tesz meg igazgatónak. De attól fél, hogy ez csődöt mond, mert én túl fiatal vagyok, tapasztalatlan, és főleg, ha valamit a fejembe veszek, azt nem lehet abból kiverni. Ebben igaza is volt. De főleg ő nem tudta kiverni, ami az én fejemben volt, ez volt a probléma.

A vége az lett, hogy karácsonykor kineveztek a következő évre igazgatónak. Rábeszélték Szödényi Demjént, az előző igazgatót, hogy maradjon állásában. Így átvészeltük a maradék évet.

Én '69 nyarán kezdtem. Hát hol kezd az ember? – pénz kell... Ezt az én elődöm sosem értette meg, hogy azt ki kell számítani előre, hogy mennyi kell, azt hogyan szerzem meg és hogyan költöm el.

Tehát transzparensnek és tervezettnek kellenie a pénzügyeknek.

Az összes angoltanárt kidobtam. Az angoltanárok filozófusok voltak. Mindenféle ostobaságról beszéltek, csak éppen nyelvtant, fogalmazást, olvasást és bizonyos értelemben a klasszikus angol programot nem voltak képesek letanítani. Úgy próbáltak a gyerekek előtt járni, mint példaképek, és ennek következtében rengeteg bajt okoztak. ... Tehát igen nagy krízis volt. Ebbe a krízisben lettem igazgató. Az volt a hírem: rettenetesen szigorú vagyok, mint számtantanár én voltam igazából az egyetlen, aki buktatott, aki kibuktatott gyerekeket, akiket évekkkel ezelőtt ki kellett volna buktatni.

Újra kellett szervezni a gyerekek felvételét. Kritériumokat kellett megállapítani, kit, miért veszünk fel és kit miért nem veszünk fel. Nem pedig, hogy ki kicsoda és annak alapján majd felvesszük a gyerekét vagy nem.

A harmadik volt a tanterv. Ezt a Csizmazia Placid segítségével meg tudtam oldani. Ő rengeteget tett, mert ő ismerte a magyar szisztémát, ugyanakkor nagyon intelligens ember lévén tudta, hogy mindent át kell formálni az itteni kultúra szerint. Számtanból – megtanultam egy számtantanártól, hogy mit kell csinálni – ezt végre is hajtottam. Az iskolánknak már '69 óta az volt a híre: a számtanprogram nagyszerű. Az angolprogram a tanártól függ. A természettudományos program attól függ, hogy ki tanít mit. Mert állandóan változott a tantárgy, a tanár és a stílus, ahogy tanítottak.

Kirakta az összes angoltanító tanárt, sikerült-e jókat találni helyettük?

Találtam kettőt. Közülük az egyikben megbíztam és rá bízam az egész szisztémának a megszervezését. Ő volt olyan intelligens, hogy megértette azt, amit én akartam és amit ő is helyesnek talált. Ez az ember a kezébe adta a tanároknak – elsőtől nyolcadikig – mindazt, amit tanítaniuk kell, és két év alatt az angol program rendbe jött. Én is hajlandó voltam egy csomó kompromisszumra.

Amikor azt mondtam, az első tantárgy az angol, utána a matematika, utána a természettudományok, megmagyaráztam magamnak – nagyon vigyáztam, hogy senkinek ne mondjam –, az idegen nyelvek nem nagyon számítanak. Az amerikaiak tudják nagyon jól, hogy ők életükben nem tanulnak meg egy idegen nyelvet. Nem is akarnak, nincs is rá szükségük: az egész világ beszél angolul. (Nem szabad ezt ilyen nyíltan megmondani.) De ennek következtében a négy nyelvből csak a spanyol és a francia maradt, az alsóban csak latin, a felsőben választani lehetett a francia vagy a spanyol között.

Következménye: latint minden ciszterci tudott tanítani, és egy fillérbe sem került. A kompromisszum világos, azért kellett így csinálni, mert csak így lehetett csinálni: pénz nem volt.

Azt hiszem az iskola igazán sikeres volt. Az én osztályomból, kikkel '65-ben kezdtem és '74-ben végeztek, mindenki kiváló egyetemre került. Ezt ki lehetett nyomtatni, vannak könyvecskék – melyik isko-

la, hány diákot küldött, hova. Ezt publikálják és ennek alapján cikkeket írnak.

A renoméját, a rangját, az értékét az iskolának ez adja meg.

Ez annyit jelentett, hogy '74 után egy nagyot léptünk előre. A '74-es osztályból mentek a Harvard-ra, a Stanford-ra, a Notre Dame-re és ott a legtöbbjük nagyon szépen is szerepelt.

Döbbenetes ezt hallgatni magyar fülel, magyar tapasztalatokkal, magyar valóságban fölnőtt ember számára, hogy az iskolából kikerülő diákok szava, meglátásai ennyit nyomnak a latba. Ezt meg is kellett tanulni.

Magyarországon az volt a baj, hogy állandóan áltami kezekben volt az oktatás. Itt pedig egy magániskolában az intézetet fenntartó kezében van minden, ezek a diákok szülei és a diákok felső rétegei, akik a változásokat és a fordulatokat nagyra értékelték. Úgyhogy aránylag hamar, a '70-es évek végére – nem azt mondom, hogy a problémák megoldódtak, hanem inkább már új problémák jöttek. De azokat a problémákat senki sem nélkülem akarta megoldani. Amit már egyszer láttunk, azt újból nem csináljuk végig. Úgyhogy az apát – Nagy Anzelm, aki 1976 áprilisában újra meg lett választva – azt mondta nekem: mindenben téged támogatlak, mert amíg a te kezében van az iskola, az iskolával nincs probléma. Ő, hogy úgy mondjam egy 180 fokos fordulatot tett, és ettől fogva nagyon hű is maradt. Megválasztásakor kimondta: első feladatunk az iskola, második feladatunk az egyetem. Az iskola életben tartása nekünk létfenntartás.

Most az iskola a fő büszkesége az itteniek ciszterci-eknek. De végül is az egyetem nem lett volna elég ok rá, hogy szükség legyen itt a ciszterciekre.

A nagy veszekedések közepette a szöveg mindig így kezdődött: Mi azért jöttünk ide, hogy az egyetemet szolgáljuk... Erre a válasz az volt: mi pedig ha csak az egyetemet szolgáljuk, akkor felkopik az állunk. Az egyetem mindjárt kihajít minket, ha nálunk külön tanárokat tud találni.

Most mi a helyzet? Hétköznapi is itt vannak a szentmisén vagy 50–60-an, ebben a gyönyörű templomban. Az iskola tele van.

Ma már könnyű. Száz ember fel akarja vetetni magát negyven helyre minden évben. Nem lehet minden jelentkezőt felvenni, még akkor sem, ha igen lehetséges. Én azt mondtam, hogy nem a legkiválóbbakat, az észbelileg a legjobbakat vegyétek fel, hanem a legkiválóbb családokból a jó embereket. Tehát nekünk olyanok kellene, akik hűségesekek, akik mellettünk kitartanak.

Tehát a családokra is szükség van, nem csak a tehetséges gyerekekre.

Az eléggé komplikált, hogy kell kiválasztani azt az embert, akiben meg lehet bízni.

Tehát nem a gyerek felvételezik, hanem a család és a gyerek felvételezik.

Ez lassan alakult ki, a '70-es évek közepén ez már jól ment. Ha valamit építettünk, akkor kétszer annyi jelentkező volt, mint az előző évben. A siker az sikert szül.

Az első nagy épület, az iskolának az első épülete, ami téglából van, nagyon szépen meg van az tervezve. A következő épület – nagyon fontos volt, én magam kezdeményeztem – tornaterem volt.

Most kettő is van.

Akkor egy is elég volt. Tornaterem nélkül fiúiskolát Texas-ban nem lehet tartani.

Ezek sportszarnok méretű tornatermek.

A következő volt a science building (kutatóközpont). A science building, mondhatnám, egy család volt. – Rosszul volt megszervezve az iskola, ha sokféle választható tantárgy van, nem tudjuk kifizetni a tanárokat. Húsz gyermekhez kell egy tanár, kb. ez az arány, amire szükség van. A dolgot úgy kellett szervezni, hogy dupla osztályok legyenek: A és B. De ugyanakkor az A és B legyen egy közös osztályfőnök alatt, ami annyit jelent, hogy elég nyolc osztályfőnök, nyolc ciszterci tanár, nem kell 16. És ezeknek a vezetése alatt lehet a tizenhatszor húsz gyereket tanítani.

Mi az, ami még hiányzik?

Ahogy mondom: kutyafüle – semmisen hiányzik. De állandóan valamit építeni kell, különben a szülő, az öregdiákok nem érzik azt, hogy valamiben részt vesznek. Ezek az emberek jönnek, és mondják: atya, mit építhetünk?

Amerikában van-e olyan iskola, ahol 15 szerzetes tanít?

Nem tudok róla.

Egy dolgot próbáltam kideríteni, van-e olyan iskola, ahol nem lehet diplomát kapni, ha valaki egy év fizikát sem tanul. Ez érdekelt, mert láttam, hogy a fizika, mint nehéz tudomány el van hanyagolva. – Nincs!

Meg lehet úszni a természettudományos téren a nehéz tantárgyakat úgy, hogy „kosárfonást” tanul valaki, ahelyett, hogy fizikát tanulna.

Nálunk van egy eléggé szűkre szabott terv: nagyon kevés a szabadon választható tantárgy, és ugyanakkor – hogy úgy mondjam – „be van dumálva” a szülőknél, hogy ez így a legjobb.

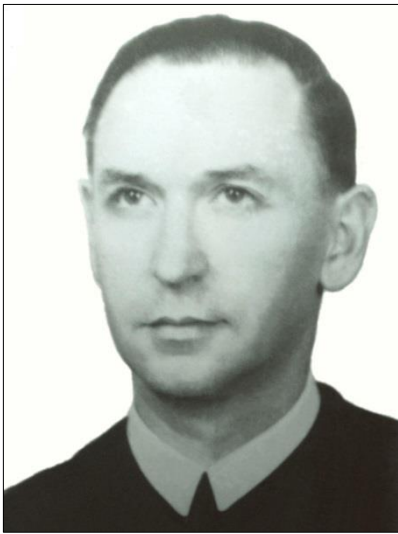
És a legjobb egyetemekre is bejutnak innen a diákok!

És ezt tudjuk igazolni!

Te voltál az utolsó magyar apátja a dallasi ciszterci közösségnek az utódod már a ti növendéketek volt, egy tetőtől talpig amerikai.

Egész pontosan: én voltam az utolsó zirci szerzetes, aki idejöttem, vagyis az utolsó, aki evvel az elkötelezettséggel jött ide. Ebből a szempontból mondom, hogy a staféta botot tovább adom.

100 éve született Lékai Lajos OCist

1916. február 4-én született Budapesten. A Szent Imre Gimnáziumban elvégzett középiskola után belépett a ciszterci rendbe. 1941-ben pappá szentelték, egy év múlva történelemből doktorált a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen. Tanári pályáját isko-

lánkban kezdte, itt tanított 1942–47 években egy év meg szakítással, amikor apátja 1943 novemberében főiskolai tanári minőségben Zircra helyezte, majd 1945 márciusában újból visszajött. *Kereszty Rókus*: Ciszterci arcképek c. könyvében a róla szóló írásában idéz egy 1946 decemberében írt leveléből, mert nagyon jól rávilágít a háború után újrainduló ciszterci élet munkatempójára és a fiatal tanár hozzáállására: „... Sohasem volt még ennyi munkám, mint most, s talán éppen ezért sohasem vágyódtam annyira a könyvek és a nyugodt alkotómunka után, mint most. 27 órám van, ezek között négy a jogakadémián, melyet most országos katolikus főiskolává építenek ki s idővel talán egyetemmé...”

Mielőtt Egerbe jött, már 1942 nyarán találkozhatunk vele Szentgotthárdon a ciszterci nagytáborban, ahol a központi törzs-tagja volt.

Iskolánkban földrajz-történelem tantárgyat tanította. Az énekkart is vezette, Falubíró Győző utódaként.

Tanítványa, *Húsvéti Sándor* írja: „Lékai tanár úr csak a felsőbb osztályokban oktatott bennünket történelemre, – de milyen szinten! A tankönyvben szárazon megírt eseményeket anekdotákkal, a kulisszák mögött elrejtett emberi sorsokkal világította meg, rámutatott az összefüggésekre, indítóokokra. A világtörténelem nem csak a véres csaták, uralkodók szélségeinek sorozataként került tárgyalásra, hanem az egyéni gondolatvilág, nemzet, világnézeti mozgalmak tükörképévé vált. Akik a gimnáziumi évek után egyetemi tanulmányokra szánták magukat, óráin ízelítőt kaphattak az egyetemi oktatás és tanulás módszereiből.”

A 213 sz. Koháry cserkészcsapat Széchenyi-rajának volt vezetője, mellyel 1943 nyarán Szögliget mellett volt táborozni. „Csak egy évet töltött együtt a raj szeretett parancsnokával – olvassuk az 1943/44 tanév évkönyvében –, de örzi emlékét nemcsak szívükkel, hanem annak az eszménynek megvalósításával is, melyet parancsnokuk eléjük állított.”

Az egyik évkönyvben olvashattuk értekezését: Templomunk 200 éves címmel. Ilyen összefoglaló tanulmány először jelent a Szent Bernát templomról.

Aztán 1947 október végén végleg elbúcsúzott az iskolánktól, apátja többed magával Amerikába küldi, hogy a kommunizmus által üldözött fiatal magyar ciszterci szerzetesek itt tovább folytathassák hivatásukat. Spring Bank-be ment, de itt nem lehetett a zirciek életet, a „tanító-rendi” életformát megvalósítani, 1953 és 1955 között a buffalói egyetemen tanított, majd 1955-ben Dallasba költözött és itt 1981-ig tanított az egyetemen

Lékai Lajos és Falubíró Győző
1942 nyarán a ciszterci nagytáborban

Emellett igen alapos és eredményes kutatómunkát végzett a ciszterci rend történetének feltárásában. Két nagy műve – *The White Monks* (1955) és *Cistercians: Ideal and Reality* (1979) – ekkor készült. Ez utóbbi nálunk is megjelent: *Ciszterciek – eszmény és valóság* címen.

1981-ben súlyos agyvérzés következtében fél teste megbénult és beszélni is elvesztette. 13 évig feküdt a St. Paul Kórház betegágyán. 1994. július 1-jén huny el.

* * *

Egerben az 1944–1953 években érettségizettek 10 évfolyamán sok száz tanítványa volt. Amerikában sem feledkezett meg egri diákjairól, mint egyik diákja emlékezett: „földrajzi- és élménybeszámolóval örvendeztetett meg minket”

Emlékét a mai ciszterci gimnázium is örzi, fényképét láthatjuk a ciszterciek képcsarnokában.

Ágoston Julián recenziói Márai könyveiről

Nem emlékszem arra, hogy magyar órákon szó esett volna Márai Sándor munkáiról, igaz a modern magyar irodalom tárgyalására nyolcadikos korunkban, '43-'44--es tanévben nem sok idő jutott, a tanévet már március végén lezártuk. De felsős korunkban egyre nagyobb érdeklődéssel figyeltük az újonnan megjelenő könyveket, különösen könyvnapok idején. Sokan már akkor gyűjtöttünk egy kis könyvtárat, s ebben több kötet Márai is szerepelt. Márait egyre nagyobb érdeklődéssel olvastuk, és Az igazi vagy A gyertyák csonkig égnek „bestseller” volt számunkra. (Nekem a Kassai őrjárat vészelte át a háborút.)

Aztán 40 éven keresztül nem láthattuk könyveit a boltok polcain. Ma Márai reneszánszát éli, újra olvashatjuk, keresve fiatal korunk olvasmány élményeit.

Ágoston tanár úr, – aki annak idején diákkorunkban élő irodalom volt számunkra – egri tanár korában rengeteg recenziót írt –, egy-két Márai könyvről írt kritikájára is rábukkantam a Katolikus Szemle 1942–43-as számaiban.

Talán érdekes lehet számunkra a véleménye.

Márai Sándor: Az igazi.

Márai véglegesen kikötött a polgári társadalom rajzánál, mint aki megtalálta végre a neki legmegfelelőbb formát, s ettől nem akar eltérni. Kétségtelenül hozott új színeket. Éppen polgárságban olyan szegény magyar életünkben ő jelentette az újabb szint, az újabb megvilágítást. Kérdés, hogy ez a polgárság mennyiben magyar és mennyiben polgár. Arra nincs terünk, hogy fejlődésén végigfutva egész művét bemutassuk, ezért csak ehhez a regényhez kapcsolom megjegyzéseimet.

A regény részleteiben ismerős, most egyben jelent meg. Furcsán vetődik föl a kérdés: miben új ez a Márai-könyv? Egy elválás története. Szellemes, megállapításait szeretné az »örökkévalóság fényébe« állítani, néha olyan benne az öröm, mintha a férfi és női lélek egészen újszerű fejezeteit tárta volna föl hosszas lélektani kutatás után. A nő alakja egységesebb, de elmosódottabb, minden azért történik, hogy a férfit teljesebben megértsük. Valóban, szinte mohón kapunk a második rész után: hol lesz majd magyarázat erre a sok mélységre, sok szenvedésre. Miért hagyja el ezt az alapjában kedves, szép, értelmes, művelt asszonyt a férj? Mert a feleség nagyon ragaszkodik hozzá, igazi asszonyos, mindent magának követelő boldogságsummjával. Megtudjuk, hogy a legtöbb férfi nem a boldogságra termett, hanem a munkára, legrosszabb esetben a magányra. Mégis a hős egy kifinomult cse-

lédleány lélekben talál rá az élete értelmére, hogy aztán attól is eltávolodva füstös kávéházban mondja el barátjának élete történetét.

Mert ebben a regényben mindent elmondanak. Az első részben az asszony a maga sorsát, a másodikban a férfi meséli el szerelmei történetét. A kettős elbeszélés szinte naplószerű jellege régi hagyomány, itt azonban megbicsaklik a bevált módszer, mintha az író akarná mutogatni a maga mindentudását. Álarcot vett föl, de az álarc leválik róla. Biztos vonalvezetésű prózája sem tudja elrejteni a regény gyöngéit. És itt érek fölvetett kérdésemhez, mennyiben magyar és mennyiben polgár Márai rajza. A betegség erősen kiütözik: ennyi tudatos mélység, ennyi kínos önelemzés más világba utalja hőseit. Jól tudja ezt maga az író, Márai is, hisz Márai nagyon tudatosan művész és író ezért segít magán, amikor annyiszor emlegeti a polgárt és a polgári életformát. Valóban, ha egyszer valaki velős mondásokat gyűjt majd Márai írásaiból, ebben a könyvben éppen a polgárcímző alá találhat garmadával. Csakhogy ez a Márai-rajzolta polgár ebben a regényben már a szélsőségek felé finomult, talán már nem is polgár. És nem magyar a szó magasabb értelmében. Egészen érdekes francia filmdrámát lehetne belőle írni, megfelelő hangulatvilágítással és jelképes fényhatásokkal. Vagy valami mást. Csak éppen egy helye van a világnak, ahol ez nehezen

képzeltető el: nálunk. Igaz, hogy Budapestnek van egy rétege... Dehát ott sok minden van. Jelzőket is lehetne rárakni, de úgy érzem, ezek között még utolsó helyen sem szerepelhetne a magyar.

Márai tud írni, s éppen ezért kell elviselnie a keményebb szót. Mert felelős, jobban, mint mások, mert olvassák, mert magatartása sokaknak irányító, mert... mert írónak született. Ebben a regényben is játszva küzdi le a naplószerű monológ minden nehézségét, mintha erejét akarná megcsillogtatni. Játékos fölénytel tudja vezetni az olvasót a szinte lélegzetelállító helyzeteken keresztül, mondanivalóit könnyeden tördeli aforizmaszerű megállapításokra – és mégis érdekes tud maradni. Látóköre nagy, gondolkodása európai. Ezért nem szeretjük benne az egyenlenségéket, amikor pl. a férfi magános viharában, egész énjét betöltő magakeresése mellett a legnagyobb nyugalommal elégit ki mellékvágányokon szerelmeit, vagy amikor a cselédleány éppúgy megérzi az élet nagy valóságait – voltaképp a legkörmönfontabb lélektani bonyodalmakat – mint a polgárnak tisztelt férfiú. Ezért nem szeretjük benne, hogyha kisebb önmagánál. Nagy átváltódásai ezzel csak hitelességben csökkennék, s a belső eltolódásokat önkénytelenül is csak stílusbeli és némi magatartásbeli eltolódásnak veszi, nem mély lelki átállítódásnak a kritikusabb olvasó.

Mindezt el kellett mondani Má-

rai új könyvével kapcsolatban. Éppen ő kötelezett erre. S talán a

reklám harsogó szavánál igazabb, becsületesebb és jobb szó, ha azt

mondjuk, hogy Máraitól többet várunk.

Márai Sándor: Ég és föld

Máraival kapcsolatban szinte már megszokottá vált az a kritikusi magatartás, mely mindig a nagy művet keresi. Maga Márai felel erre: »Egyáltalában nem biztos, hogy életed nagy művét akkor alkotod meg, mikor nagy műveket írsz ... Lehet, hogy éppen akkor forgácsolod el magad, mikor nagy műveket írsz. Lehet, hogy életed igazi műve nem más, csak az a néhány sor, melyről azt hiszed: forgács.« Ilyen forgácsok gyűjteménye e kötet. Gyalulás közben lehullott forgács, ez azonban nem

értékjelzés is egyúttal, sok félmondatában, apró szösszeneteiben világgal meg az igazi Márai-arc: egy kissé fanyarkás, az élet delén mindent nyugodtan szemlélő íróművész félmosolya, melyen még ott izzik az elsuhant nyár melege, de már kezd ráderesedni az ősz keserűsége illataival. Egy-két helyen érezni csak a megrendelt, szinte kötelezővé mesterkéltné világfájdalmat. A legtöbb őszinte vallomás. Aki a Márai-könyvekből még nem tanulta meg, mennyiben író Márai, az most megérezheti a »hulladé-

koból«. Az író vallani akar mindenről: fűről és égboltról, szerelemről és halálról, hétköznapokról és Istenről. Legértékesebb vallomásai műhelytitkok, s a »beavatottnak« látszani akaró olvasó megrészegülhet az »adalékok« tömegétől. Pedig most sincs igaza. Az író arca valahol e vallomások mögött van most is, mint mindig. A hűvös és pontos Márai-próza segíti elrejteni ezt az arcot, tárgyilagosságán azonban gyakran átüt a személyes szenvedély izzása. Képünk teljesebb lett Máraitól ezzel a kötettel.

Márai Sándor: A gyertyák csonkig égnek.

Máraiban egyre jobban a bizonyalmakat sűrítő, egy-egy drámai fordulatban kirobbanó helyzetek kedvelése kap meg. A történet egy lélektani mozzanat feszültségéből bomlik ki, beszélgetés alakjában – nála a beszélgetés tulajdonképpen leplezett önvallomás a hős részéről! – fejt ki mindjobban a drámai pillanat epikai előzményeit. Már majdnem modor ez az újabb

Márai-könyvekben. A játékos leplezetlen merészségével játszik a belső formával, mint aki nagyon ura a helyzetnek. Fanyar bölcsességében sok az igazság – de néha meglep a közhely. Ritkán vesszük észre, mondhatnám úgy is, ritkán kapjuk rajta, mert nyelve pontos, kissé elnyújtott mondatalkotása, szabatos kifejezőereje és minden szélsőségtől óvakodó gondolatve-

zetése, nem utolsósorban könnyed szerkesztési készsége sok mindent eltakar. Újabb irodalmunk kétségtelen egyénisége, aki szinte tudatos makacssággal ragaszkodik a polgári életformákhoz és gondolatvilághoz, s úgy érzi, hogy igaza van.

Az ismert Márai-archoz nem kaptunk új vonást a különben különös és szép mélységeket fölillantó regényben.

Ágoston Julián: HAJNAL

Fehér barkákkal játszik a szél. Szálldos a mandulafák habos szirma. Réten zöldselymű fű között sárgán kiáltoz a gólyahír, a kankalin. Az égen

felhő-fogócska, ezer fehér bárány kergeti egymást tengerkék mezőben, esőmosta táj, hétágú szívárvány készül az égre. A nap lemenőben.

Alkony csorog a földre, véres alkony, sziklákra hull lassan a kereszt árnya; az esti csöndet tenyerembe tartom virrasztva, hajnali csodára várva.

Két éjjel, két nap. Harmadikra kelve sziklák pecsétje hull, s tavaszi égen pacsirták kelnek szárnyra énekelve, hajnal köszöntőn lebegve a szélben.

Föltámad bennünk is az esett ember belemossa arcát húsvéti fénybe, s amíg megtelik szíve szerelemmel, fölmosolyog a barkát hintó égre.

Megjelent a Katolikus Szó 1968. ápr. 7-i számában – Poór Bernát aláírással.

CISZTERENCIA

Ciszterencia néven szervezett találkozót a négy ciszterci gimnázium fiatal öregdiákjai számára 2016. április 2-án a megfiatalodott Magyar Ciszterci Diákok Szövetsége a Budai Ciszterci Szent Imre Gimnáziumban.

„Ciszterencia (Ciszterci + Konferencia) a négy magyarországi ciszterci gimnázium (Buda, Eger, Pécs, Székesfehérvár) öregdiákjainak és majdnem öregdiák tizenkettedikeseinek szóló egész napos rendezvény volt, melynek hagyományteremtő célja egy inspiráló, színvonalas találkozási lehetőség megteremtése, ami kiváló lehetőség kapcsolatépítésre, értékes együttműködések elindítására, minőségi szórakozásra.

Célként tűztük ki, hogy megmutassuk, hogy a ciszterci öregdiákokkal lehet előremutató dolgokat csinálni. Továbbá hogy menő dolog ciszterci öregdiáknak lenni – mondotta **Pólya Viktor**, a MCDSZ alelnöke, a Ciszterencia főszervezője. – Az előadások között különös figyelmet fordítunk a kapcsolatépítésre, amit különféle játékos és szórakoztató módon szervezünk meg.”

Az esemény fővédnöke volt és megnyitó beszédet mondta **Dékány Árpád Sixtus** OCist, zirci főapát.

A konferencia folyamán tizenegy öregdiák mondta el saját történetét a TED-előadások stílusában, 10–15 percen. (TED – Technology, Entertainment, Design – technológia, szórakoztatás, dizájn). Az előadók budai és pécsi öregdiákok voltak. Néhány cím: *Az önkéntességről – Lúzerség? Vagy még sem?; Az Isten, egyház, szerelem és én; Mind vállalkozók vagyunk; Élet/halál – semmi pánik.*

Koncertek, zirci sör-kóstolás, „networking” – volt az esti program.

Az eseményen 250–300 fő vett részt, mely reggel 9-től este 8-ig tartott. A rendezők 100+100+50+50 fő (Buda, Pécs, Eger, Székesfehérvár) jelenlétét tervezték, de Fehérvár és Eger csak kb. 15–15 fővel vett részt.

Többen jelezték, hogy szeretnék a diákszövetség munkájában részt venni Fehérvárról és Egerből is. Vonzó program volt a fiataloknak, sokan jelezték, hogy jönnének jövőre is.

Az első alkalommal – és profi módon – szervezett TED jellegű konferencia előkészítésén 30 fő dolgozott, főként pécsi és budai fiatalok, több munkacsoportban. Gratulálunk a szép és eredményes munkához!

* * *

A „szépkorú” öregdiákok reménytelenül örömmel hallják, hogy lassan elindul a fiatal ciszterci öregdiákok közös szerveződése, bár csak főleg Budáról és Pécsről olvashatunk a hírekben.

Nagyon reméljük, hogy a mi iskolánk fiataljai is utat találnak a Diákszövetségbe, és ebben támogatást kapnak az Alma Mater-től is. Úgy hallottuk, hogy ezt az Apátúr is támogatja.

hírek...hírek...hírek...

• **KITÜNTETTÉK FARKASFALVY DÉNES NY. DALLASI APÁTOT.** – Dallasi egyházmegye legmagasabb kitüntetését vehette át Farkasfalvy Dénes teológus, ny. apát ez év februárjában. Az ünnepségen részt vett Magyarországról Sixtus apátúr, Urr Ipoly, a budai ciszterci Szent Imre templom plébánosa és dr. Horváth Olga OCist nővér, a kismarosi Boldogasszony Háza monostor apátnője.

Az amerikai kultúra sajátossága, hogy akik tesznek valamit a környezetükért, azokat elismerik és ünneplik, hogy a mindenki számára fontos értékek így nyerjenek a hétköznapokban teret maguknak. Idén 34. alkalommal adta át a dallasi egyházmegye alapítványa a legmagasabb elismerését a magyar származású apátnak, aki az elmúlt évtizedek során az iskola és monostor egységével és kiemelkedő szellemi hozzájárulásával gyarapította környezete katolikus kultúrájának megerősödését. Nagyszabású ünnepségen egymást követték a megemlékezések, melyből érdemes kiemelni az egyházmegye püspökének, Kevin J. Farrellnek a gondolatait „Dénes atya személye a tudáson át lett kincs számunkra, és a lelki élete révén lett megerősítője a hitnek!”

Dékány Sixtus zirci apát és Horváth Olga apátnők képviselték két magyar rendtárssal a magyarországi közösséget. A kiutazás alkalmat adott a soros kongregációs káptalanra is. A zirci kongregációt a zirci, kismarosi és dallasi közösségek alkotják. A káptalan jó hangulatban és értékes munkával zajlott – olvashatjuk *Urr Ipoly* OCist atya beszámolójában.

• **FERTÁLYMESTERRÉ AVATTÁK KOVÁCS OTTÓ** tanár urat, február 7-én vehette vállára a százcincű köpenyt. Ez a „megbízás” Eger polgárainak az elismerését jelenti tanár úr iskolánkban végzett sok oldalú tanító-nevelő tevékenységéért, melyhez az egri öregdiákok is szeretettel gratulálnak

* * *

A fertálymesterség a török kitakarodása idejéig nyúlik vissza, amikor a városi magisztrátus még csak a főbíróból és néhány tanácstagból állott. Végrehajtó apparátus még nem létezett, ennek megvalósítására létesült a polgárok önszerveződése, akik maguk közül közmegebecsülésben álló, feddhetetlen életű – akkor ez is követelmény volt: írni, olvasni tudó – elöljárót választottak. Tekintve, hogy a töröktől felszabadult, fallal körülvett város négy negyedre – fertályra (Viertel) – oszlott, ezek élére kerültek a fertálymesterek. Akkor igen fontos funkciót tölthettek be, mint a főbíró dekrétumainak végrehajtói, a rend, a jó-erkölcs őrei, stb. Természetesen idők múltával csökkent a feladatuk, mert átvette helyét a városi apparátus, a „városháza”. Így később inkább csak polgári tisztségnek számított. Teljesen és tisztán demokratikus intézmény, hiszen életében csak egyszer és csak egy évre megválasztható fertálymesterek között volt érsek és földműves, főispán és iparos ember, tisztviselő, tanító, kereskedő stb. Előírás volt, hogy a fertálymesternek a városnegyedében saját házában kellett lennie. A fertálymesterek egymás közti hivatalos megszólítása: „Barátom-uraimék” volt. A kijelölésüket az ún. „suttagó” előzte meg.

1931-ben megalakult Negyedmesteri Testületnek az első elnöke gimnáziumunk egykori igazgatója, maga is korábban fertálymester, dr. Kürti Menyhért volt. Azóta is iskolánk igazgatói, tanárai, számos öregdiákja nyerte el Eger város megbecsülését. Ez a nemes hagyomány 1950-től megszűnt, és csak 1996-tól ébresztették fel az egri lokálpatrióták. (Dr. Hibay György egykori írása)

• **MÁRTON ÁRON, A XX. SZÁZAD PÜSPÖKE** kárpát-medencei egyháztörténeti versenyen vett részt iskolánk kis csapata. 2015. március végétől június végéig tartott a háromfordulós selejtező sorozat, amely során az induló 63 csapatból a legjobb 24 csapatot hívták mega Lakitelken rendezett döntőre. A mi csapatunk a 6. helyen végzett a selejtező során. Szeptember 24–25-én volt a döntő, ahol a végső 7. helyen végzett csapatunk: *Szauer Marcell* 12A, *Lövei Anna* és *Gulyás Gergely* tanulók, felkészítő tanár: *Csák György*.

A verseny során ismerni kellett Márton Áron életét, intézkedéseit, beszédeit, levelezését, Erdély egyházi és kulturális életét, az egyház üldözését. Szeptember 25-én, a verseny végén, Lakitelken dr. Jakubinyi György, gyulafehérvári érsek volt a főcelebráns az ünnepi misén.

2015. szeptember 26-án, Budapesten a Parlament épületében részt vett a csapat a Márton Áron emlékkonferencián. (Csák György)

• **KÖSZÖNET AZ ADOMÁNYOKÉRT!** – **Dr. Juhász Tibor** (é. 1944.) – 50 euró; **Dr. Vönöczky Katalin** – 50 euró

• **AZ EGRI FEHÉR/FEKETE** – elektronikusan a www.ciszterciekegerben.hu honlapon érhető el. A honlap gondozója. *Kaibás Gábor Márk*, a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnáziumban 2001-ben érettségizett diáktársunk, akinek köszönhetően újságunk 1994 óta megjelent valamennyi száma az interneten olvasható, illetve letölthető.

• KÖNYVISMERTETŐ

VALTER ILONA: A CIKÁDORI, MÁS NÉVEN (BÁTA)SZÉKI CISZTERCI APÁTSÁG TÖRTÉNETE

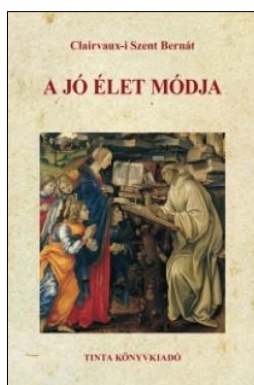
A kötet az első magyar ciszterci monostor, Cikádor, más néven Szék monográfiája, amely a történeti források és az 1994–96 közötti ásátás, valamint a 2000-ben történt teljes régészeti feltárás eredményei alapján készült. Külön fejezet szól részletesen az 1994-ben megkezdett és 2000-ben befejezett ciszterci templom ásátásáról, majd a következő nagy fejezetben megismerkedhet az olvasó az ásátás eredményeivel. A kötet végén a szerző elhelyezi a rekonstruált román kori ciszterci templomot az európai ciszterci építészetben.

A szerző, Valter Ilona 1962-ben az ELTE Bölcsészkaron szerezte régészeti és történelem szakos tanári diplomáját. 1964. január 1-jétől 2000. szeptember 1-jén történt nyugdíjba vonulásáig az Országos Műemléki Felügyelőség és annak jogutód intézményei Tudományos Osztályán dolgozott régészként. Nevéhez fűződik négy elpusztult ciszterci monostor: Bélapátfalva, Pásztó, Szentgotthárd és Cikádor monostorának felkutatása és feltárása. Pásztón a monostor gazdasági épületei (üveghuta, kovácsműhely) mellett a középkori mezőváros is kibontakozott kutatása nyomán.

Kiadó: METEM (Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség) Budapest 2015. 187 o. (2500 Ft)

* * *

CLAIRVAUX-I SZENT BERNÁT(NEVE ALATT ISMERT KÖNYV): A JÓ ÉLETMÓDJA

A középkori misztikus lelkiségi irodalom egyik gyöngyszeme. Az eredeti latin nyelvű szöveg, a *Liber de modo bene vivendi* az 1100-as években készült. Clairvaux-i Szent Bernátnak neve alatt ismert könyv, ma már egész bizonyos, hogy nem az ő műve. Magyar nyelven a nyelvemlékeink közül is kiemelkedő, vaskos Érsekújvári kódex-ben maradt ránk az eredeti latin nyelvű mű 73 fejezetéből 34 fejezet.

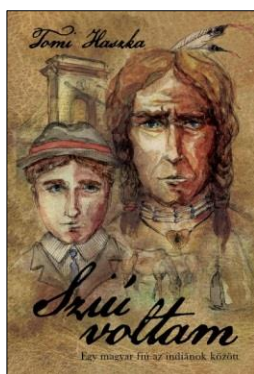
A jelen kiadás alapjául a Szent István Társulat által 1943-ban kiadott kötet szolgált, melyet Vargha Damján György OCist (1873–1956) ciszterci irodalomtörténész, egyetemi tanár, az MTA tagja rendezett sajtó alá, hozzáadva a magyar szöveg olvasásában és értelmezésében való tájékozódást segítő jegyzetárát.

A jó élet módja 34 fejezetéből néhány a halandó ember Istennel való kapcsolatáról szól. A legtöbb azonban olyan életviteli tanácsokat tartalmaz, amelyek útmutatóul szolgálnak a hétköznapokban. (Néhány fejezetcím: Béketúrásról, Szenvedésről, Szegénységről, Szomorúságról, Hazugságról, Irigységről.) E fejezetek gondolatai értékvesztett korunk emberének is utat mutatnak belső, lelki küzdelmeiben. Az évszázados bölcsességek eligazítást nyújtanak napjaink konfliktusokkal terhelt társas kapcsolatainak megoldásához is.

Tinta Könyvkiadó Bp. 2015. 156 o. (2490 Ft)

* * *

TOMI HASZKA (Húsvéti Tibor): SZIÚ VOLTAM EGY MAGYAR FIÚ AZ INDIÁNOK KÖZÖTT

A könyv szerzője Tomi Haszka – A Haszka dakota nyelven „Fehérbőrű”-t jelent –, azaz dr. Husvéti Tibor 1955-ben érettségizett diáktársunk 1946-tól a Ciszterci Rend Szent Bernát Gimnázium tanulója volt. Érettségi vizsgát végül a Dobó István Gimnáziumban tett 1955-ben, mivel származása miatt egy évig nem vették fel gimnáziumba. 1960-ban közgazdaságtanból és nemzetközi jogból doktorált.

A cserkészlet 1948-as betiltása után barátaival indián törzset alakítottak. Minden szabad idejüket az Eger környéki erdőkben (Eged, Várhegy, Tiba) töltötték, majd később az egész Bükk hegység lett „szent menedékük”, ahol is a legrejtettebb zugokban táboroztak és igyekeztek indián hagyományok szerint élni.

„Ez a könyv nem szokványos ifjúsági regény – írja a szerző –, egy 19. század végére kiirtott, azóta elfeledett természeti nép hétköznapjai, szokásai, hiedelmei, örömei, bánatai, a természettel való együttélése, az állatok, növények szeretete, bámulatos találékonysága, mellyel sikeresen oldottak meg kőkorszaki eszközökkel olyan feladatokat, melyeket mi a

mai eszközökkel nem tudunk.

Mivel sokat foglalkozom különböző korosztályú természetjáró csoportokkal, adok tanácsokat cserkészcsapatoknak, tapasztalatból tudom, mennyire elesettek és gyakorlatlanok a természetben különösen a 10–15 éves korosztályhoz tartozók és mennyire vágnak az egészséges romantikára. Ha ezekben az években nem kapnak egy kis útmutatást, felnőtt korukban is a kezűgyesség, gyakorlatias gondolkodás és a romantika hiánya lesz rájuk jellemző.”

Kiadó: Konkrét Könyvek Kft. 2015. 508 o. (3490 Ft)

Búcsú egy igaz baráttól...

Életének 90 évében február 28-án elhunyt *dr. Juhász Tibor*, 1944-ben érettségizett diáktársunk, szövetségünknek újraindulása óta tagja és támogatója.

Befejeződött a „Vita tripartita” harmadik szakasza – életútját nevezte így, három részre osztva.

Miskolcon született, majd hat éves korában a családja Egerbe költözött, ahol középiskoláját végezte. Budapesten, az orvosi egyetemen kapott kitűnő diploma után Egerben tizennégy évet dolgozott sebészként. Itt nősült, felesége Anna munkatársa volt. Egerben született két gyermekük: Klára és Zoltán.

A második élet-szakasz életének 40. évétől, 1966-tól kezdődött. Ekkor Németországban élt családjával. Sebészként dolgozott több kórházban 1982-ig, nyugdíjba vonulásig.

Vita tertia, a harmadik szakasz, már nyugalomban, mozgalmas évek után 1982-től Franciaországban, Nizzában volt, a tenger mellett csendes pihenésben, 1996-tól, felesége halála után, 20 évig egyedül. A magányát csak néha-néha

szakította meg magyarországi ismerősének nagyon várt látogatása és az utóbbi években hosszú telefonbeszélgetések, a világban sokfelé szóródott barátokkal.

Életének legnagyobb részét töltötte a Côte d'Azur-ön. Naponta délelőttként felkereste a plázst, a tengerpartot és jó 500 méternyi úszás volt a napi penzum, erről nem mondott le még télen sem, csak egy pár viharos napon hagyta ki programjából. Délutánoként nem maradhatott el a zenehallgatás. Különösen Wagnert kedvelte, komplett Trisztánról legalább 15–20 lemeze volt.

Közel nyolcvan éves ismeretség, barátság kötött össze, hol egymás közelében, az iskolapadban, vagy az amerikai fogságban, a sátorban egymás mellett fekvő, de akkor is, ha ezer kilométernyire voltunk egymástól.

A gimnázium nyolc osztályát együtt jártuk. Osztályfőnökünk megszeretette velünk a klasszikus muzsikát, s ez végig kísérte az ő életét is. Mint padtársak, egy-két könnyebb óra előtti zsvivajgásban – leginkább „Tichó” tanár úr órái előtt – a padon vertük a Mesterdalnokok nyitányának dobszólamát, legalább három „f”-es erősségekben.

A kitűnő érettségit aztán nem az egyetem, hanem a háború okán a katonaság, majd az amerikai fogság követte. Itt is „egy padban ültünk” ’45 tavaszán ludwigshafeni amerikai lágerben egy esős napon találkoztunk. Legtöbben a szabad ég alatt áztak, Tibor is a csajkáján ült, egy bőrkabátban. Mi szerencsésre egy német „Zelt-lapokból” összeeszkábált négyszemélyes sátorunkban „laktunk”, odahívtuk őt ötödiknek. Két katonatársunk mellett hárman osztálytársak egy sátorban – így kezdtük a fogoly életet.

Szinte gyermekkorától vezetett naplót. Nagy bánatára írásait életében kétszer is megsemmisítette, 1944-ben, mikor katonának jelentkezett és 1966-ban, mikor családjával külföldre emigrált. Később, már nyugdíjas éveiben visszaidézte ezeket az időkötet és jó memóriájának köszönhetően eléggé hüen tudta rekonstruálni életének ezt a szakaszát. Napjainak szinte minden történést papírra vetette. Ehhez külön adottsága lehetett. Aki naplót vezet, tudja, ez milyen önfegyelmet kíván. Nehezen olvasható szállás betűit a levelei olvasóinak is gondot jelentettek. Annak idején, talán hetedikes korunkban, Habis tanár úr a magyar dolgozatát így bírálta: „jeles, – de ha legközelebb így ír, nem olvasom el!”

2014 őszén úgy búcsúztunk Nizzában, hogy még láthatjuk egymást...

Az egyre elhomályosuló képek őrzik emlékét. – Isten veled! Nyugodjál békében!

O. Gy.

HALOTTAINK

Diáktársunk, akinek halálhíréről értesültünk:

Dr. Juhász Tibor (érett. 1944) – Nizza, Franciaország
Gulyás Andor (érett. 1951) – Tarnaörs

Simon Miklós (érett. 1943) – Budapest

Requiescant in pace!

Ha közölnivalód lenne, légy szíves írd meg vagy telefonáljál: *Oláh Gyula, 1114 Budapest, Bartók Béla út 25. III. 5/A*
tel.:(1) 386 2295 vagy E-mail: olah.gyula3@chello.hu

Az Egri FEHÉR/FEKETE alapítója és kiadója a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztálya. (3300 Eger, Széchenyi utca 17.)

Megjelenik Húsvét, Veni Sancte és Karácsony idején.

Nyilvántartásba véve 2.9.1/571/2004. szám alatt.

Felelős szerkesztő: Oláh Gyula

EGRI *FEHÉR/FEKETE*

Ciszterci Diákszövetség Egri Osztályának lapja

Fénykép: Kovács Ottó tanár úr

189 ÉV ÓTA ÚJBÓL VAN TEMPLOMUNKNAK TORONYÓRÁJA

2016. szeptember 11-én *Koós Ede* templomigazgató atya áldotta meg az új toronyórákat

A TARTALOMBÓL

EGRI CISZTERCI ÖREGDIÁKOK 1956-ban
Jubilánsaink
67. Érettségi találkozó
Nyerges Andor: Egy ciszterci diák életútja – '56 árnyékában

Hírek Dallasból II. – egy interjú-sorozat nyomán
Konczné Maróti Klára: Emlékeim Tibold atyáról
Dr. Renn Oszkár: A Karhatalom éjszakája
hírek... hírek... hírek...

EGRI CISZTERCI ÖREGDIÁKOK 1956-ban

Közeledve a 60 éves évfordulóhoz szeretnénk egy csokorba gyűjteni azoknak a diáktársaink a történeteit, akik nem szemlélői, hanem közreműködői voltak ezeknek a „fényes napoknak”, majd részesei a megtorlásoknak.

Hál Istennek egy páran még élő szóval elmondták történetüket, de többjükről már csak a róluk megjelent írásokból állíthattuk össze ezt a visszaemlékezést.

Különösen az akkori 30–40 évesekről nagyon hiányosak az ismereteink. Sajnos már nincs kitől kérdeznünk. Jó lenne, ha még kiegészíthetnénk ezt a felsorolást. Ehhez kérjük segítségeteket.

Lénárt Andor (1925–1990)

Középiskoláját 1936–44-ben az egri ciszterci Szent Bernát gimnáziumban végezte, majd történelem-földrajz szakos diplomáját 1950-ben a budapesti egyetemen szerezte, s végzés után a Salgótarjáni Gépipari Technikumba helyezték.

Itt tanított a forradalom kitörésekor is. Október 29-én a városi Közgazdasági Technikumban tartott pedagógusforum őt is delegálta a másnapi megyei nemzeti bizottság választására azzal a küldetéssel, hogy ott tolmácsolja a pedagógusok követeléseit. Többek visszalépése után ő vezette le az ülést, majd beválasztották a megye új irányító testületébe. Ezen utóbbi pedig a 11 fős elnökségi tagságra is méltónak találta. A megyei nemzeti bizottság elnökségében a titkári funkciót látta el, s így lényegében az elnökségen belül is a legszűkebb irányítók egyike volt.

November 4-ét követően kb. egy hétig visszavonult a közszerrepléstől, s visszament tanítani. ... November 21-én ő volt a levezető elnöke a megyei munkástanács alakuló gyűlésének. Ebbe az új hatalmi testületbe, mivel nem termelő üzem küldötte volt, nem választották be, de annak egyik szellemi irányítója lett. December 1-jén reggel több társával együtt letartóztatta a rendőrség, de még ezen a napon a kiszabadításukra szervezett demonstráció hatására a rendőrség szabadon engedte őket. December 3-án ment vissza tanítani. A dec. 8-ai sortüzet követően ismerőseinél és rokonainál húzódott meg, majd február végén visszatért Egerbe, ahol március 10-én letartóztatták. A Balassagyarmati Megyei Bíróság 1957. október 14-én első fokon 12 évre ítélte, a Legfelsőbb Bíróság 1958. október 28-án a fellebbezését elutasította. Ebből a tizenkettőtől leült hatot, 1963-ban amnesztiával szabadult. Ez alatt az évek alatt még két gyermekét sem láthatta.

Hat év fegyház után szabadult. Két évig segédmunkás volt, majd nem ellenezték, hogy a Vármúzeum restaurátorként dolgozhasson. Szeretett volna tanítani, ezért Füzesabonyban, a gimnáziumban kaphatott beosztást, majd a naponta történő kiutazás terhe miatt is Egerben, a Petőfi kollégiumban nevelőként helyezkedett el. A buzgó szemlélők, a túlteljesítők a refalattiság (rendőri felügyelet) miatt is úgy találták, hogy veszélyes befolyást gyakorolhat a fiatalságra,

ezért innen is mennie kellett. A következő állomás a megyei levéltár. Itt befogadták, de aztán kiderítették, hogy oda erkölcsi bizonyítvány nélkül nincs, nem lehet bebocsátatás – 1972-t írunk ekkor! – Hát toltak egyet rajta némi jóakarattal, és mert történészdiplomáját előszedhette, visszajuttatták a várba muzeológusnak. '56-tól '72-ig félelemben, a teljes anyagi és erkölcsi veszélynek kitéve bolyonghatott tizenhat esztendeig, míg végre viszonylagos nyugalma támadhatott.

Rehabilitációs papírja csak halála után érkezett meg a családhoz.

Miskey Kálmán (1927–1990)

A Szent Bernát gimnázium diákja volt 1937–44-ben. A háborús megszakítás miatt a VIII. osztályt 1945/46-ban végezte – 70 éve érettségizett. Sopronban szerzett bányamérnöki oklevelet.

„Innen Úrkútra kerültem, és főmérnökként dolgoztam 1954-ig, a helyi bányában – írta visszaemlékezésében.

Aki nem élt az 50-es években, el sem tudja képzelni, milyen is volt az akkori magyarországi élet. Két szóban megfogalmazva: könyörtelen és megalázó. Mindenki azt csinálta, amit felső utasításra tennie kellett. Ha valaki például nem lépett be a pártba, az eleve gyanús volt. Minden a mennyiségi mutatók kozmetikázását szolgálta, a statisztika vonalainak felfelé kellett ívelni.

1956 októberében a veszprémi Forradalmi Bizottságban ércbányászati küldöttként vettem részt. Gyakran utaztunk Budapestre, hogy a Központi Munkástanáccsal egyeztessük helyi dolgainkat. Néha elmentünk a Parlamentbe, megpróbáltunk Kádárral is találkozni, de ő sosem fogadott bennünket. Helyette Apró (Klein) Antalnak kellett volna szót érteni velünk, de arra képtelennek bizonyult, tartották magukat az október 25-i Parlament előtti vérfürdő-állapothoz. ...

Majd Kistarcsa következett...

Kistarcsának köszönhetem a műfogsoromat és a sakk-készletemet.

1957 januárjában egy tömött teherautónyi pufajkás érkezett Úrkútra. Akkor már nagy szakállam volt, mi ugyanis megfogadtuk november 4-e után, hogy addig

nem vágatjuk le a szakállunkat, míg az oroszok ki nem mennek Magyarországról. A pufajkások úgy gondolták, könnyű dolguk lesz velem, majd az első felszólításra feltartott kézzel megyek hozzájuk. Nem így történt, mert a bányászok védelmük alá vettek, s fenyegetően körülállták a karhatalmistákat. Megszégyenülve, szikrázó haraggal elmentek. Örömmük csak februárig tartott, mert 28-án sikerült törbe csalniuk. Kariszlai János tanácselnök telefonált, hogy „sürgős ügyben” menjek a Tanácsházára. Elmentem. A folyosón, az elnöki szobában sem tartózkodott senki. Hirtelen két oldalról megjelentek a pufajkások. »Jó napot főmérnök úr, jöjjön ultizni« – mondták és el kezdtünk ultizni. Fél óra sem telt el, megjelent egy teherautó, feldobtak rá, hasra fektettek és Devecserbe vittek, s az egyik rendőrségi szobában már vártak a győri verőlegények. Félig agyonverték, kiverték a fogaimat, miközben így gúnyoltak: »na, főmérnök úr, kell-e még '56, kell-e még forradalom?«

Feltöröltették kicsurgó véretem, majd nekitámasztottak a cserépkályhának. Egy farkaskutyát engedtek be a szobába, ők elmentek. Így töltöttem az első éjszakát. Szállíthatatlan állapotban voltam, ezért csak a negyedik nap éjjelén vittek Kistarcsára. Közbüntényesek társaságában éltem. Apró csínyekre megtanítottak, például arra, hogyan kell kést, kártyát készíteni, vagy kenyérből sakkfigurákat. Ma is őrzöm ezeket az emlékeket. Nyolc hónap telt úgy el, hogy még a nevem sem kérdezték meg. Sok embernek mondta fel az idegrendszere a szolgálatot Kistarcsán, a rettenetes fizikai-lelki megaláztatás miatt. Én a cserkészetből kaptam annyit, hogy másokban is tudtam tartani a hitet, de mikor az apámat egyszer megpillantottam az udvaron, azt hittem feladom.

Nyolc hónap múlva szabadultam Kistarcsáról, és a pofonok még ezután jöttek igazán. Munkát nem kaptam sehhol, 6 hónapig alkalmi munkával tengettem az életemet. Fát vágtam, terveket készítettem, magányosoknak dolgoztam.

Egy napon, volt igazgatóm állást kínált Úrkútra. Elfogadtam ezt az ajánlatot, s 9 hónapon át vándoroltam. Nagyon nehéz munka volt, de szépen kerestem, soha nem panaszkodtam, majd lehetőséget kaptam, hogy geológusként dolgozzam a bányában. Voltak tehát ilyen emberek is, akik segítettek a forradalmárokat, nem akarták lépten-nyomon megleckéztesni őket.

Dr. Tóth Ferenc (1925–1910)

Iskolánkban végezte a gimnázium VI–VIII. osztályát. 1944-ben érettségizett, majd „...Utam innen egyenesen a Pázmány Péter Tudományegyetem orvosi karára vezetett. Diplomaszerezés után Budapesten kezdtem hivatásom gyakorlását, majd – főleg anyagi

megfontolás miatt – az ózdi kórházba kerültem. 1955-ig dolgoztam itt, közben lettem a sebészeti szakvizsgát, s kértem áthelyezésemet Egerbe.

Október napjait már soha nem lehet kitörölni emlékezetünkéből. ...

A Városvédelmi Parancsnokság, miután megalakult a Líceumban, október végén, a katonai funkciót töltötte be Egerben. Feladatai közé tartozott az Egészségügyi Bizottság megszervezése és működtetése is. Én ezen a ponton kapcsolódtam be a munkába.

Juhász Tibor diáktársammal, orvoskollégámmal segélyhelyeket szerveztünk a Líceum két előadótermében. Matracokat, paplanokat terítettünk le, az elsődleges ellátáshoz szükséges műszereket vittünk oda. 2 kórházi és egy szakképesített nővér, valamint 2–3 főiskolás lány látta el a ügyeletet.

November 4-én, az oroszok bevonulásának napján kicsit megrendültünk, de a hitet nem veszítettük el, hogy a demokratizálódást tovább folytathatjuk. Diszteremben gyülekeztünk, hogy a lehetőségekről tanácskozzunk, az esetleges fegyveres ellenállásról.

December 11-én és 12-én veszítettük el valójában minden reményünket. [Ekkor volt Egerben a sortűz...]

A tömegmészárlást a kórházban éltem át, amikor a pufajkások áldozatainak életéért küzdöttünk.

Tömegesen hozták be a sérülteket, szám szerint 29-et. Teljes volt a káosz, mert a kórház nagy mennyiségű operációra nem készült fel. Mindössze csak egy komolyabb és egy közepes műtőnk volt és egy kötözőnk. Az emberek sikoltoztak, kétségbeesetten üvöltözték, jajgattak. A halottakat pedig a fürdőkádba tettük, mert abban a pánikhelyzetben képtelenek voltunk összehangolni a munkát, és egy jobb megoldást találni.

Az egri orvosok rendkívüli felháborodással »fogadták« a december 12-i mészárlást, melyet a Csiky utca sarkán a pufajkás karhatalmisták végeztek el, s azonnal megfogalmazták tiltakozó memorandumukat. Másnap egy kis küldöttséggel a megyei tanácsra mentünk, ahol egy erősen bolsevista elvtárs, bizonyos Bíró nevű fogadott bennünket. Az ő sötétsége és butasága ma is negatív példaként leng előttem. »Én a kormány megbízottja vagyok, itten rendnek kő lenni« – harsogta, s egyszerűen kivágott minket.

A kórlapok szerencsére megmaradtak és tanúskodnak Kádár János hatalomra nyomulásának első napjairól.

Az oroszok után visszatérő kommunista és ávos legények, ahol tudtak, bosszút álltak. A forradalmárok megszégyenítették a pártapparátust, ezért bűnhődniük kellett.

És jött a csengőfrász. Mindig éjjel vitték el az embert. Tudtam, hogy értem is eljönnék, hiszen számos társam ült már a börtönben. Őrizetesként egyszemélyes cellába zártak, három hónapon át próbálták rám

bizonyítani, hogy részt vettem a »demokratikus államrend ellen irányuló összeesküvésben«.

A városi kapitányság alagsorában legalább hússzor kihallgattak, de vittek a bíróságra is

...

Arra voltak legjobban kíváncsiak, hogy kik voltak a hangadók, a szervezők. A vizsgálati fogság után közölték velem, hogy rendőrhatalósági felügyelet alá helyeznek.

Hát így éltünk mi a forradalmat követő években.

A kórházban felmondtak, 3 évig pendlítő orvosként jártam kismotorral Felnémetre, Bekölcére, Ostorosra, Verpelétre, Novajra, Balatonra, Egercsehíbe, Bükkszékre. ...”

Bartha András (1935–2003)

Három évig volt a ciszterci diák, az általános iskola befejezése után 1949-ben Egerben nem vették fel középiskolába. Budapestre került, ahol Közgazdasági Középiskolában folytathatta tanulmányait. Egy év után már vissza tudott jönni Egerbe és a Klapka utcai Közgazdasági Technikumban érettségizett. Jelentkezett az egyetemre, de egyik tanára a felvételt megakadályozta, és így került az AKÖV-höz ipari-tanulónak

A Történeti Levéltárból kapott – Oszlanczi Flórián r. hadnagy 1959. VII. 15-i „Szigoruan titkos” –jelentésében olvashattuk:

„A 32. AKÖV-nél több osztályidegen és egyéb ellenséges ellem (*sic!*) helyezkedett el. A fenti személyek a jobboldali irányzat hatására aktivizálódtak. Az ellenforradalom kirobbanása után igen aktív tevékenységet fejtettek ki. Eger város területén ezért a 32 AKÖV. volt az egyik leg aktívabb ellenforradalmi góc.

Bartha András szerelő, származása értelmiségi. Juhász József munkástanács elnök fegyveres személyi biztosítója volt. Fegyveresen részt vett a kerecsendi erdőben ÁV. tisztek üldözésében”

Utána állandó rendőri ellenőrzés alatt állt.

(*Bátyjának, Bartha István diáktársunknak közlése alapján.*)

Dr. Csank István (1925–

A középiskoláimat a ciszterci rend egri Szt. Bernát gimnáziumában végeztem, 1943-ban érettségiztem. Főiskolai tanulmányaimat az Egri Érseki Jogakadémián folytattam.

1944 májusának hónapjában hozott rendelet alapján az előadások megszűntek és minden egyetemistának munkaszolgálatra kell menni.

Minket, egri jogászokat a miskolci jogászokkal és a budapesti TF-esekkel együtt Erdélybe vittek munkaszolgálatra, Tusnádfürdő és Sepsiszentgyörgy között volt Sepsibükszádon a munkaszolgálatos tábor, ahol

éltünk napjainkat. Lövészárkokat, s azon belül géppuska fészkeket kellett ásunk, ill. kellett volna ásni, de az az egész hegyoldal, ahol ez a munka folyt egy erősen kősziklás hegyoldal volt, úgyhogy az ásó helyett inkább a csákányt kellett használni. A szovjet csapatok a közelben állomásoztak, majd 1944. augusztus 20-ika után elfoglalták a tábort. A munkaszolgálatos egyetemisták és főiskolások közül senki sem volt hajlandó átállni a szovjetek oldalára, inkább hazaindultak, kockáztatva ezzel az életüket is.

Egerben a tábori csendőrség akkoriban már az ún. szőkevényeket akasztott a jelenlegi Dobó téren. Emlékeim szerint három embert akasztottak fel. Úgyhogy az egyetemisták, főiskolások szülei úgy látták jónak, legjobb lesz, ha mi elhagyjuk a várost.

A hajmáskéri tábori tüzér lövésziskolán voltam katona, onnan zárt kötelékben és zárt vagonokban kiszállítottak Németországba, ott estem amerikai fogságba. Az amerikaiak átadtak minket a franciáknak. Ez ellátás szempontjából rosszabb volt, mint a szovjet hadifogság – az ott voltak elbeszéléséből tudom –, mert ott legalább a napi kenyérfejadagot, azt a 20–25 dekát megkapták. Mi nem kaptuk. Három hónap alatt a hatszáz magyarból – ott ennyien voltunk – nyolcvan éhen halt! Megették a tetvek, vagy hasmenést kapott és abba halt bele. Iszonyú volt, akiket a tetvek ettek meg. Az ember akkor döbönt rá, micsoda alpári körülmények között is lehet élni.

A fogságból 1946 márciusában az amerikaiak segítségével érkeztem haza, Egerbe.

Tanulmányaimat folytatva diplomámat a Pécsi Tudományegyetemen szereztem meg 1949-ben. Avatásom után ügyvédjelöltként dolgoztam Egerben. Az akkori ügyvédülőző politikai irányzat miatt az ügyvédi hivatástól meg kellett válnom.

Az Igazságügy Minisztériumban jelentkeztem és 1950. április végén kineveztek a hevesi járásbíróságra j.b. fogalmazónak, majd 1951 őszén az egri járásbíróságra helyeztek át. A bíróságon ki akartak nevezni bírónak, de mivel én nem akartam bíró lenni, így 1952. év tavaszától az ügyészségre helyeztettem át magamat, ahol mint j.b. köztávadó dolgoztam 1954. év közepéig. Ekkor fegyelmi vizsgálatot indítottak ellenem azon a címen, hogy a feleségem „kulák”-lány és én ezt elhallgattam. A vizsgálat eredménye az lett, hogy leminősítettek ügyészségi nyomozónak. Ebben a beosztásban dolgoztam 1956 őszén.

A forradalom 3. vagy 4. napján meg kell alakítani minden munkahelyen a munkástanácsokat. Hármunkra esett a legtöbb szavazat.

1957. február 15-én, mint „ellenforradalmárt” el távolítottak az ügyészségről. Még ebben a hónapban letartóztattak, közbiztonsági őrizetbe (internálás) helyeztek. Indokaik: a megyei ügyészségen tagja volt a munkástanácsnak; elősegítette az ügyészségről a

kommunisták eltávolítását; részt vett kommunisták letartóztatásában; szovjet ellenes kijelentéseket tett.

Az Egerből és környékéről összegyűjtött „ellenforradalmárokat” – voltak köztünk cigányzenészek is, akik a bányászoknak húzták a Kossuth nótákat – a kistarcsai internálótáborba szállították, ahol kezdetben igen „zsúfoltan” voltunk – két összetolt ágyon öten feküdtünk. Végül is vádemelés nélkül 1957. augusztus 30. napján engedtek ki a táborból.

Hazatérésem után rendőri felügyelet alá helyeztek, minden héten háromszor kellett a rendőrségen jelentkezni, este 9 órától lakhelyemet nem hagyhattam el, a diplomát kivéve nyilvános helyekre nem járhattam. A megyei kapitányság rendőri felügyeletemet 1959. január 3-án szüntette meg.

A rendőri felügyelet megszüntetése után egészen 1989. április 6. napjáig egy besúgót állítottak rám és rendszeresen az adott rólam a III/III-as ügyosztálynak jelentéseket, hogy mit csinálok, mit mondok, kivel barátkozom, hová járok stb. A besúgó fedőneve: „Csonka” volt, egri, köztisztviselőként álló ember.

Hosszú évekig a szakmámban nem dolgozhattam, csak, mint segédmunkást tűrtek meg. De csak két-három hónapig lehettem egy helyen, mert abban a pillanatban, mikor a pártbizottság tudomást szerzett arról, hogy elhelyezkedtem, mint segédmunkás, kirúgattak. Úgyhogy volt 10 vagy 15 munkahelyem. Végre, 1967-től mint jogtanácsos tudtam elhelyezkedni.

Ez év március 15-én a Magyar Köztársaság elnöke dr. Csank Istvánnak, az '56-os forradalom és szabadságharc idején a személyét ért meghurcoltatás ellenére tanúsított bátor helytállásáért, a forradalom eszmeiségét éltető tevékenysége elismeréseként, a Magyar Ezüst Érdemkereszt kitüntetését adományozta.

Dr. Renn Oszkár (1933–

A gimnáziumunkban a IV. osztályt végezte 1947/48 évben. Édesapja rendőrtiszt, akit munkája kapcsán számos városba áthelyeznek. Így járja be az ifjú Renn Oszkár az Ekecs-Kispest-Vác-Miskolc útvonalat, hogy azután végképp megérkezzen Egerbe.

„A gyakori helyváltoztatás nem viselt meg, s azt mondom szüntelen: csodálatos gyermekkorom volt. Kalandos és szép. Engem a háború a Csallóközben ért. Vonatokban rejtőztünk, kukoricatáblákban bujkáltunk, s amikor a háború vége felé Csehszlovákiához csatoltak minket, visszaszöktem Magyarországra. Vácra jártam a piaristákhoz, amikor 1947-ben apám úgy határozott: a kalandos életnek vége, visszaköltözünk Egerbe. A ciszterekhez jártam egy ideig, majd jött a „nagy koncepció” végrehajtása: a Líceum és a Gárdonyi Géza Gimnázium átszervezése, így fejeztem be végül középiskolai tanulmányaimat a Dobó Gimnázium-

umban, 1952-ben. Kiváló tanárookra emlékezem, akik meghatározták további gondolkodásomat.

Az új rend éber őrei, a »kommunista szűrő jó magyarázói« gyorsan kiderítették, hogy én 'X'-es vagyok, afféle osztályidegen, mert apám rendőrtiszt volt a múlt rendszerben. Továbbtanulásomat tehát megpróbálták feltartóztatni. Szándékuk nem sikerült, mert egy tanulmányi versenyen döntőbe jutottam, ily módon felvételi vizsga nélkül bekerülhettem a miskolci egyetem gépészmérnöki karára.

1956. október 19-től kezdődően [ekkor V. éves gépészmérnök-hallgató] a diákság országos méretekben támadta a fennálló rendet. Miskolcon vezetőségválasztó taggyűlésre került sor az ötödéveseknél, s a követelmények megfogalmazására, melyeket az ország-vezetés felé tolmácsoltunk. A párt korábbi jelöltjei most buktak meg először. Új arcok, új erők álltak a fiatalok élére. Tizenkilencedikén engem is megválasztottak küldöttnek. A 22-ére összehívott diákfórumon 1000 diák és 150 oktató, valamint a megyei KISZ és DISZ képviselői jelentek meg. Ott ült Grósz Károly is, a megyei pártbizottság képviselőjében. A régi rend őrei szem- és fültanúi lehettek annak a viharos hangulatnak, amelyben a forradalmi követeléseket megfogalmazták a diákság képviselői. Minden korábbi vezetőt, akik méltatlannak bizonyultak arra, hogy a diákságot vezessék, felszólították a lemondásra. A borsodi fehér könyv is részletesen elemzi az itt történeteket – micsoda megtiszteltetés!

Fő feladatomban az lett az elkövetkező napokban, hogy felvegyem a kapcsolatot az egri Tanárképző Főiskola MEFESZ szervezetével. Segítettük a Líceum tornyában felállított rádió működését, híranyagot és szakembereket küldtünk. Két rövidhullámú sávon angol-francia-orosz nyelven sugároztuk adásainkat, kapcsolatot tartottunk európai rádiókkal is.

Csodálatos érzés volt látni azt a nyüzsgést, amely a Líceumon belül és kívül fogadta az embert. A város forradalmi ereje itt összpontosult, ebben a gyönyörű műemlék együttesben. Itt találkoztam a Nemzetőrség parancsnokával, Jobb Lászlóval és a többi bizottság vezetőjével. Telefonon tartottuk a kapcsolatot az ország valamennyi egyetemével és stratégiaiul fontos városával. Egyik szolgálatunk egyenesben közvetítette azt a színjátékot, amelyet az oroszok Záhony körül rendeztek. Amikor erről értesültem, magam is elmentem Nagy Imréhez, hogy a valóságról tájékoztassam. Andropov mosolyogva jött ki tőle, miután a csapatok kivonásáról nyilatkozott. Mi pedig szüntelenül kaptuk a híreket: kétszeres cserélődéssel jönnek vissza az oroszok.

[November 4-e után] a miskolci munkástanácsban megfogalmazódott az a szilárd elhatározás, hogy megszervezzük az oroszokkal szembeni ellenállást. Gyorsan alakult képviselőcsoportunk tagjai elindultak, hogy feltérképezzék Észak-Magyarország fegyver- és

lőszergyártó üzemait. Így kerültem én a Bervába, s a munkástanács vezetőivel az ellenállás esélyeiről tárgyaltam. A reális katonai ellenállásnak nagyon kicsi esélye van – erre a következtetésre jutottunk a felelősen gondolkodó emberekkel együtt. Nyugat magunkra hagyott ígéreteivel bennünket, s mi tehetetlenül vergődünk azokban a napokban.

A hatalmukat visszاسzerző kommunisták – újra a tankok árnyékában – kitűztek az egyetem tetejére egy hatméteres vörös lobogót, pedig tudták: a diákságot ezzel felingerelhetik. Így is történt. A hallgatók válaszként kifüggesztettek a diákszálló ablakába mindent, ami vörös színű volt. Mi, tapasztaltabb ötödévesek megéreztük, hogy ennek súlyos következménye lehet. Végigrohantunk hát a diákszállón, hogy a kilógatott tárgyakat vegyék be. Mindenki csak nevetett. A puska, sajnos visszafelé sült el. Délután már meg is jelentek a teherautók, és százsámra ugráltak le róluk a felfegyverzett pufajkások. Puskatussal betarolták a fiatalokat az előadótermekbe, és a diákok nevét kezdték felolvasni. Köztük volt az enyém is. Így csipkedtek össze bennünket és vittek tovább a diákszálló első emeletére. Volt közöttünk professzor is, és számos tanár, akiket 8–10 pufajkás legény azonnal »kezelésbe vett«. Gumibottal, puskatussal és rugdosással adták tudunkra, hogy ez már a régi-új rend. Közben büzlöttek a pálinkától. Az út innen egyenesen a börtönök felé vezetett.

Leszálltunk a teherautókról, és a börtöncelláig vezető úton egy szakasz pufajkás előtt kellett elhaladnunk. És ütöttek, ahogy bírtak!... Így kezdődött.

Legalább két hétig nem szólt azután senki hozzám. Ez idő alatt cellatársaim borogatták feketére vert hátamat.

Hétszer hallgattak ki, s szerencsére közben csak egyszer vertek meg igazán. A határőrségi laktanya dohos pincéjében újabb heteket töltöttem lucskos szénán-szalmán. Közben meglátogattak bennünket egy jó kis részeges, pufajkás banda – szórakozni akartak, hát végigverték az embereket

Mintegy 11 hónapig tartó vizsgálati fogság után, 1957 végén két év börtönre és vagyonelkobzásra ítélték. 1958 elején szállítottak el a váci börtönbe, ahol a következő felírás fogadott: »Magánzárka osztály, épített Krausz által, 1892-ben«. Belöktek egy cellába, egy 4x2 méteres lyukba, az ablakot kívülről lefestették. Közelemben volt a Vas Zoltán cella, a Rákosi Mátyás cella (hatalmas vörös csillaggal ékesítve).

* * *

Renn Oszkár diáktársunknak a forradalom 50 éves fordulóján történt, a TV-ben közvetített „sajnálatos” események idézték fel az '56 után elszünetelt időket. Hozzájárulásával emlékező írását lapunknak ebben a számában olvashatjuk.

Nyerges Andor (1935–

Csak két évig, 1946–1948-ban lehetett a Szent Bernát gimnázium diákja.

„Az államosítás után az általános iskolásokat nem fogadták vissza, ezért az osztály szétszóródott. Én a Dobóba kerültem, kitűnően elvégeztem a gimnázium első osztályát. 1951 őszén második évet kezdtem meg, amikor eltávolítottak az iskolából. Hogy miért, ezt nem közölték, talán mert „osztályidegen” voltam, édesapám hentesmester volt, és volt pár hold földünk. Tizenhat évesen elmentem dolgozni Ózdra segédmunkásnak. Két év után az Egercsehi bányáüzemhez kerültem, s ott dolgoztam csillás beosztásban. Mint bányász, levelező tagozaton folytathattam a gimnáziumot. 1956-ban már műszaki beosztásba kerültem, így ért engem a forradalom.

Egercsehiben, ahol a bányáüzemben kb. ezren dolgoztak, már a forradalom kezdetén a megalakult munkástanács. A titkári funkciót – november 4-e után – mivel nem vállalta senki, elvállaltam én, a legfiatalabb.

A november 4-i szovjet támadás és bevonulás csak a fegyveres ellenállást verte le, Egercsehiben továbbra is munkástanács irányította a bányáüzemet, melyet csak 1957 nyarán oszlatták fel. Engem is visszaminősítettek csillásnak. Egercsehibe kitelepült egy »bizottság«, vezetője egy volt ávós őrnagy. Behívták a munkástanács és a nemzetőrség tagjait, akiket nagyon megverettek a jelenlévő karhatalmistákkal. Én is sorra kerültem – bár felkészültem rá – csodák csodája engem ekkor nem bántottak. Azt gondolták, be tudnak szervezni a III/III-as ügynököknek, és majd beszámolok a forradalom alatti történetekről. Ez a kihallgatás folyamatos volt, hetente egyszer-kétszer hívtak.

Közben a Dobó gimnáziumban a levelező tagozaton leérettségiztem, és felvettek a miskolci Nehézipari egyetem bányamérnöki szakára.

A kihallgatások tovább folytatódtak, ekkoriban már engem sem kíméltek. Az utolsó kihallgatás is a szokásosan kezdődött: »Megjött-e a józan esze? Maga egy értelmes fiatalember, írja alá ezt a papírt«. Miután ismételtelen nemet mondtam. »Ha nem írja alá, akkor ki fogom rúgani a miskolci egyetemről!« – válaszolt.

Így is történt. Mint később megtudtam azért nem vert »laposra«, mert, mint mondotta »meg volt tiltva, hogy magát derékon alul nem verhetem, mert akkor nem tud futballozni.

Sok minden mellett ezt is a futballtudásomnak köszönhettem...”

* * *

Részletesebben megismerhetjük Nyerges Andor diáktársunk életútját lapunk mostani számában közölt interjúból.

JUBILÁNSAINK

A múlt évekhez hasonlóan megemlékezünk a jubiláns osztályokról, számba véve és köszöntve ma is élő tagjaikat. Elnézést kérünk, ha a közölt névsorok nem pontosak. Kérjük, jelezzétek.

A **80** éve érettségizett osztálynak élő tagja, **vitéz Fluck Gusztáv** Ausztráliában élő diáktársunk, diákszövetségünk doyenje. Nyolc éven át, 1928–36 években volt a Szent Bernát gimnázium tanulója. Az osztályban 59-en érettségiztek, diáktársunk jeles eredménnyel.

vitéz Fluck Gusztáv tablóképe

Ha végiglapozzuk az 1935–36 évi Értesítőt, nevével igen sok helyen találkozhatunk. Tiszteletből ideírjuk az értesítőben találtakat:

- Az október 6-i díszgyűlés ünnepi beszédét mondta: v. Fluck Gusztáv VIII. o. t.
 - Farangi műsor 1936. február 16-án
Texas rózsája Szereplők: Kitty, Texas rózsája: v. Fluck Gusztáv, VIII. o. t.
Kínai idill Szereplők Csi-Fu: v. Fluck Gusztáv, VIII. o. t.
 - A március 15-i díszgyűlés műsora: ... 7. Jelenet Herczeg Ferenc: A híd“ c. drámájából. Szereplők: v. Fluck Gusztáv, VIII. o. t. ...
 - Máj. 9–10-én intézetünk új színpadán előadásra került Madarász Flóris dr.: Rákóczi Egerben c. zenés színjátéka. A Rákóczi-szindarab szereposztása: ... Miklós, lantos-diák: v. Fluck Gusztáv, VIII. o. t.
 - A Mária-kongregációban titkár: vitéz Fluck Gusztáv, VIII. o. t.
 - A Vitkovics-Önképzőkör Palos Bernardin dr. tanár-elnök vezetésével, ... titkár: v. Fluck Gusztáv, VIII.,
 - Eger város II. Rákóczi Ferenc emlékére alapított jutalomdíjából 10 P-t kapott v. Fluck Gusztáv, VIII. o. t., a Rákóczi-szindarab főszereplője.
 - Az Önképzőkör 20 pengős jutalmát v. Fluck Gusztáv kapta „Az elszakított irodalom“ c. dolgozatáért.
 - Ebben az iskolai évben a szónoki előadásban jeleskedő tanuló jutalmazására létrehozott Maczki Valér dr. alapítvány 20 P jutalmát első alkalommal vitéz Fluck Gusztáv VIII. o. tanulónak juttatta a tanári testület.
 - Eger megyei város képviselőtestületének március 15-iki alapítványából 11,60 P-t kaptak: ...v. Fluck Gusztáv VIII. o. t.
 - A Szalay Miklós-könyvjutalomdíj a Mária-kongregációban c. alapítványból B. Wohrmüller–Evetovics Kunó: A királyi törvény c. könyvét kapták: ... v. Fluck Gusztáv VIII. o. t.,
 - És még a következő tanévben, már mint joghallgató szerepelt *Brisits Frigyes* Fehér sas c. szindarabjában
- Tisztelettel és szeretettel köszöntjük száz évéhez közeledő diáktársunkat. *Ad multos annos!*

* * *

A **70** éve érettségizett osztálynak egy élő tagjáról tudunk: **Hajnal Endre dr.** diáktársuk, aki Budapesten él.

Talán vagyunk még egy páran akik emlékeznek a 213. sz. Koháry cserkészcsapat nyári táboraira, abból az időből, mikor még az egész csapat együtt táborozott. Hajnal Bandi volt a szakácsunk. Még nótába is foglaltuk a nevét: „Megy a vonat, csattog a kereke/ Hajnal Bandi hajlik ki belőle...”

59-en érettségiztek. *Erdélyi Guidó* volt az osztályfőnökük, akiről igazgatója, *Palos Bernardin* így emlékezik: „... hűséges pap és puritán szerzetes – mint ember a kötelességteljesítésnek példaképe volt, akinek minden tevékenységét az alaposság és tárgyilagosság jellemezte.”

1941. június 3–10 között volt a szóbeli érettségijük, melyen a kormányképviselő *Zolnai Béla* (1890-1969), a kolozsvári egyetemi nyilv. r. tanára volt. Tapasztalatairól beszámolt a rangos Magyar Szemle 1941. októberi számában. Ebben többek között ezt olvashatjuk:

„Meglepő ezeknek a tizennyolc éveseknek tájékozottsága a mai modern irodalomban. Itt már nem kell »kötelezni« őket, vagyis kötéllal fogni az olvasmányra. Mécs László, Reményik, Sik Sándor verseiből hosszú strófákat szavalnak. Ady már szinte távoli, nemzetpolitikai szöveg, öreg klasszikus. Az iskola állásfoglalása Ady mellett dokumentálja leghívebben, milyen céltalan és ártó volt az a harc, amit annak idején a »nemzet« nevében Ady ellen indítottak és amit naiv dilettánsok még ma is folytatnak. Nem lehet véka alá rejtteni az igazságokat, nem lehet behúnyásra kényszeríteni a szemeket. Ezek a legjobb irányításban élő fiúk Tamási Áron, Nyíró József, Makkai Sándor regényeiből korrigálják a pedagógiát, szívják a gondolatokat. Kitűnően ismerik a mai sajtót (annak idején előlünk elzárták a napilapokat) és a tételek között szereplő, tehát egyik hivatalos kérdésre pontosan — szinte túlságosan is pontosan — jellemezni tudják, politikai és irodalmi színárnyalatok szerint, a mai sajtót. A kérdések nem a régi, sablonos tankönyv-fejezetek, hanem modern és nemzetpolitikai megszövegezésben kiterjeszkednek a megszállt területek íróira, a művészet »jelentőségét«, a

magyar nyelv »erejét«, a magyarság »lelki alkatát«, a rokokó, a népiesség fogalmát firtatják és nem szorítkoznak kizárólag az úgynevezett szépirodalomra.»

E sorokat olvasva melegedik szívünk, ilyenek voltak az egri ciszterci diákok ...

A Szent Bernát-kertben készült kép az érettségiző osztályról

* * *

A **70** éve érettségizettek közül a következő, ma élő diáktársainkról tudunk:

Arnótfalvy Barnabás (Budapest), *Betes Béla* (Sopron), *Bóta László* (Eger), *Fülöp Tamás* (Győr), *Madaras Sándor* (Eger), *Póta György* (Budapest). Akik több éven keresztül együtt jártak, de nem érettségiztek az osztállyal: *Kocska Lóránt* (Debrecen), *Mohi Sándor* (Schweinfurt, Németország).

IV. osztály az 1941-42 tanévben

Varga Bennó volt az osztályfőnökük hat éven keresztül, hetedik osztályban *Károly Asztrik*, a matematika–fizika tanáruk vette át ezt a szerepet. Ám ha később beszélgettünk a gimnáziumi életről, mindig Bennó bácsit emlegették, mint osztályfőnöküket. Ő állt szívükhöz legközelebb.

A háború eléggé megbolygatta soraikat. Az újrakezdéskor 14-en hiányoztak a sorból, közülük ketten halottak.

* * *

A **65** éve érettségizettek közül a következő, ma élő diáktársainkról tudunk: *Bartha István* (Eger) *Bogdán Kálmán* (Veszprém), *Csikváry István* (Németország), *Deák Sándor* (Szekszárd), *Demeter László* (Szomolya), *Gódl Károly* (Németország), *Jéger Károly* (Mezőkövesd), *Kárpáti Jenő* (Pécs), *Kilián István dr.* (Budapest), *Kristóf László* (Sopron), *Nagy Dénes* (Németország), *Petroczi Károly* (Cserkeszőlő), *Rozgonyi László* (Budapest), *Szakács Gyula* (Ausztrália), *Tilles Béla* (Budapest), *Ujvári Ernő* (Budapest), *Vargha László* (Szigliget)

A második világháború már tombolt, mikor ez az osztály 1943 novemberében (!) elkezdte középiskolás tanulmányait. Csak öt évet lehetnek ciszterci diákok, azután 1948–49-es tanévben még nagyjából együtt volt az osztály a régi épület falai között, de már államosított gimnáziumban. Majd a VII–VIII. osztályt legtöbben már a Dobó István gimnáziumban végeztek. Legtöbbjük ott érettségizett.

Egyik osztálytársuk, *Jéger Károly* gyémántmisés c. apát, pápai prelátus, így emlékszik vissza a gimnáziumi éveire:

„Viharos idők voltak azok, amikor az Egri Szent Bernát Gimnáziumban Ágoston Júlián évfolyama 1943-ban elindult. Szövevényes volt az a nyolc év, amit ennek az osztálynak végig kellett járnia, míg 1951-ben elérkezett a ballagásig.

Háborúk szabdalták szét Európát és dobálták különféle iskolákba a valamikor ciszternek induló osztályt.

A második évet már szétdarabolva kezdtük, az oroszok már Magyarországon voltak, a szülők vagy más jötevők, pedig hazavitték bennünket. Eger szélén éltem át egy bombázást, amikor a szerencsétlen pilóta az Irgalmasok kórházára dobta egyetlen egy bombáját. Áprilisban újra kezdődött a tanítás, emlékszem rá én a faluról érkeztem meg arra az ünnepségre, amikor a városban május elsejét ünnepelték.

1948-ban jött az iskolák államosítása, megszűnt a Szent Bernát Gimnázium, Gárdonyi Géza nevét vette fel. A következő évben összekapcsolták a Dobóval és megkeverték a gyerekeket is.

Amikor 1951-ben eljött az érettségi ideje, már 3 vagy 4 helyen ültek az érettségi biztosok elé a valamikori cisztercinek induló diákok.

Volt, aki két, esetleg három helyen is megemlékezett az érettségijéről.

65 esztendeje annak, hogy ez a sokágú, sokgyökerű diáksereg az idén a 65. érettségijére emlékezik.

Ennek a nemzedéknek a bolyongásai igazi bartóki értelemben vett barangolások voltak ...”

67. ÉRETTSÉGI TALÁLKOZÓ

Ebben az évben csak egy osztály érettségi találkozásjáról kaptunk beszámolót.

Az 1949-ben gimnáziumunkban végzettek Budapesten, 2016. május 8-án ünnepelték a 67. érettségi találkozásukat. Az összejövetel hasonló volt az előző évekhez.

11 órakor részt vettünk a budai Szent Imre templom szentmiséjén, ahol a mise keretében kedves szavakkal említték meg a „testvér iskola” eseményét.

Ezt követte egy közös ebéd a Hamingway étteremben, ahol természetesen előkerültek a régi diákkori események tanárokról, barátokról. elmúlásról.

A múlt évhez képest három társunktól búcsúztunk: Előbb Szedlacsek Jóska, ezután Pozder Miklós, majd közvetlenül a találkozó előtt Kékesy Tibor barátunk távozott közülünk. Emléküket szeretettel őrizzük meg. Megemlékeztünk Hervay Levente tanár urunkról, aki még az utolsó élő tanárunk volt.

A jelenlévők voltak: *Bene Pista* és kedves lánya, *Böjthe Laci* és Magdika, *Kovács Jenő* és kedves lánya, *Lakatos Pista* fiával, *Székely Gyurka* és Enikő, *Póta Béla*.

A találkozóra akadályoztatásuk miatt nem tudtak eljönni, de telefonon, illetve levélben üdvözölték és köszöntötték a jelen lévőket: Botár Sanyi, Fecske Laci, Nickl Karcsi, Szemző Gyuszi, Tanyi Laci és Veres Árpád barátaink.

Az idő sorainkat erősen ritkítja, de bizunk benne, hogy jövőre is még lesz megemlékező.

A beszámolót összeállította: Póta Béla

Tibold atyára, a Szent Bernát templom plébánosára emlékezünk

Vastag Tibold atyának a múlt évben volt születése 100. éves fordulója. 1952-től 9 éven keresztül volt a plébánosa a Szent Bernát plébániának. Csak emlékfóglányokat tudunk összegyűjteni róla. Ezt a fotót is egy 1943-ban készült osztályképből vágtuk ki.

Konczné Maróthy Klárát, aki abban az időben sok szállal kötődött az egri ciszterci plébánia közösségéhez, kértük, hogy Tibold atya egri működéséről írja meg emlékeit.

Köszönjük, hogy újságunk számára csokorba gyűjtötte a több mint 60 év után még benne élő emléképeket, felhasználva néhány más forrást is.

Az egri ciszterci rendi plébániát 1944 szeptemberének végén alapította egyházmegyei hatóság. A főplébánia területéből egy kis hosszúkás-négyszög alakú területet hasítottak ki, melyet a Széchenyi utcától, egyik oldalon a Csiky Sándor, másik oldalon a mai Bródy Sándor, majd a Nagy János utcák határoltak az akkori Bem térig. A háborús időkben – de talán a mai világban is – helyes elgondolás volt kisebb közösségek létrehozása.

1944-től Hegyi Kapisztrán, 1948-tól Debreceni Sixtus, 1951-től Hervay Levente voltak az új plébánia vezetői, 1952-től pedig Vastag Tibold. 1961-től az egyházmegyei papok gondozásában működött a plébánia.

Konczné Maróti Klára: Emlékeim Tibold atyáról.

Vastag Sándor 1915. május 30-án született Sátoraljaújhelyen. Itt végezte középiskoláját, a piaristáknál. Ő maga görög katolikus volt. Osztálytársa volt Gál Ferencnek, a későbbi dogmatikaprofesszornak. Szerette iskoláját, mert kedvelte a piaristák tanítási stílusát.

Korán kialakult benne a szerzetesi hivatás, hiszen már érettségi után jelentkezett a Ciszterci Rendbe.

Feltehetjük a kérdést, miért nem a piarista rendbe lépett be? Talán a görög-katolikuságában rejlik. A ciszterciek többet megőriztek a keleti, ősi hagyományokból. Ez nyilvánvaló a szertartásukat tekintve, ezért kereshetett magának egy olyan szerzetesrendet, mely liturgiáját tekintve a kezdetekre emlékeztette. 24 éves

volt, amikor ünnepélyes fogadalommal kötelezte el magát és a Teobáld nevet vette fel. (Később kérte hivatalosan a Tibold nevet.) 25 évesen pappá szentelték.

Szerzetesi és egyházi tanulmányaival párhuzamosan a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen a fizika-matematika tanári szakot is elvégezte.

Apátja 1942-ben, 27 évesen a budai ciszterci Szent Imre gimnáziumba helyezte tanárnak, ahol az akkor induló b osztálynak lett osztályfőnöke.

Budán élte át az ostromot. Minthogy a front a budai rendház kertjén át húzódott, az oroszok kirendelték őt is éjjel a sebesültek összeszedésére. Ekkor érte egy lövéssorozat, amely a lábán találta el. A harc hevében senki sem mert érte kimenni, így fél éjszaka feküdt sebesülten, teljesen ellátatlanul. Rendtársai azt sem tudták, hogy él-e vagy meghalt. Kórházba került és felépült. Egészsége azonban már nem volt a régi. Járása is bizonytalan volt. Néha fölemlgette a vele történeteket, de soha nem sajnáltatta magát.

1952-től került Egerbe, a Szent Bernát Plébániára plébánosnak. (Sixtus atya eltávolítása után egy évig Hervay Levente atya volt a templom plébánosa.) Hívei azt várták tőle, hogy folytatója lesz Sixtus atya szellemiségének. Ő azonban teljesen más egyéniség volt.

Jó megjelenésű, alacsonyabb, kedves, derűs ember volt. Igyekezett a rendi szellemet érvényesíteni.

Ez az idő volt a legsötétebb „Rákosi-korszak”. A templom hívei kitartottak meggyőződésük mellett, s minden változásra érzékenyen reagáltak. Mi nem tudtuk, milyen tárgyalások folynak az Egyház és az állam között.

Egyszer tanúja voltam egy vitának, amit két hívő folytatott Tibold atyával. Arra emlékszem, Tibold atya azt kérdezte tőlük: „Azt szeretnék, ha Magyarországon is bezárnának minden templomot, mint a Szovjetunióban? Bizzák az egyházra a tárgyalásokat!” – Nem mertem megkérdezni tőlük, mi volt a vita tárgya, hisz akkoriban fiatalány voltam.

A templomban egy női énekkar működött. Karvezetője egyben a templom kántora egy angolkisaszszony volt, Etus néni. A templomi énekkarban Édesanyámmal mindketten énekelünk. Édesanyám segített a plébánia körüli teendőknél is, így közelebb kerülünk Tibold atyához. Ő többször is felkeresett otthonunkban. Egy ilyen látogatásakor emlékezett vissza arra az éjszakára, amikor ostromkor Budán a lövéssorozat érte. Erre többször is visszatért, de visszaemlékezése soha nem volt drámai. Mosolyogva mondta el ami vele történt, így mi is úgy hallgattuk, mint egy kis sztorit. Furcsa, de soha nem rémüldöztünk a hallottak felett.

Nagyon emlékezetembe vésődött egy másik történet, amit tőle hallottunk. Szabó Ilonka hírneves operanékes történetét mondotta el. Ez a 34 éves asszony az

ellenállási mozgalomban vett részt a férjével együtt és a nyilasok kivégezték. Nem tudom, honnan ismerte történetüket, ismerte-e őket, de tény, hogy nagyon mélyen érintette tragikus sorsuk. (Szabó Ilonkáról Budán a várban utca van elnevezve és emléktábla is megőrökíti személyét.)

Tibold atya, mint plébános igyekezett összefogni a híveit. A hitélet elmélyítésére lelkigyakorlatokat tartott. Az egyházi ünnepeket az énekkar szereplése is emlékezetesebbé tette. Köszönetképpen kirándulást szervezett az énekkar számára BÉlapátfalvára, az ősi ciszterci apátságához.

1961-ben csapott le az ávó Egerben. Február 6-án tartottak házkutatást és ekkor tartóztatták le Tibold atyát is. Különös az a dologban, hogy Levente atya akkor már nem tartózkodott Egerben és az általa korábban patronált fiatalok többnyire szintén nem éltek ott. Már felnőtt, sőt családos emberek voltak szétszóródva az országban. Tibold atya pedig titkos pasztorációt nem folytatott, hisz mint plébános jogosan és nyíltan dolgozott. Úgy látszik azonban az ávó érdemeket akart szerezni valahol, ezt a koncepciót pert előkészítették.

A Fővárosi Főügyészség vádirata többek között úgy fogalmaz: „... a rend illegálisan tovább működik. ... az illegálisan működő cisztercita rend tagjai a jelenlegi társadalmi rendszert nem tekintik véglegesnek, és reménykednek abban, hogy rövidesen megváltozik. 1952–1956-ig az általa vezetett templom jövedelméből évenként kb. 2000 Ft-ot adott az illegális szervezkedés céljaira.”

Ezért aztán kétévi börtönre és 2000 Ft vagyonekobzásra ítélték, utóbb egy évre mérsékeltek. Többek között Márianosztrán is raboskodott.

Szabadulása után édesanyjánál lakott és számtan-fizikára korrepetálta a gyermekeket.

A börtönből való szabadulásakor történt vele egy megmagyarázhatatlan, igazságtalan dolog. Tudni kell, hogy akkoriban az állandóra bejelentett lakhelyen kellett tartózkodni. Szabadulása után esti órákban Egerbe érkezve kereste fel az érsekudvarban (Széchenyi u. 3.) levő lakását, mely bejelentett lakhelye volt. Ide azonban nem engedték be(!) Amikor szembesült ezzel a ténnyel az egyik ismerős családot kereste fel s kért tőlük éjszakára szállást. Másnap tisztázták az érsekségen az ügyet.

További sorsáról, keveset tudunk. Kerestük a budai tanítványait, akiknek osztályfőnöke volt, kérdezve milyen emlékeket őriznek tanárukról.

Homonnay György budai tanítványa arra emlékezett, hogy a 80-as évek elején beteg osztályfőnökét szállította autójával Sátoraljaújhelyből egy budapesti kórházba. Másik tanítványa, *Hajtmann Béla* emlékei

szerint egyik osztálytalálkozón beszélt arról, mennyire meggyötörték a börtön évek. „Minden beszédemet leírtam, betűről betűre mondtam el, mert mindig vizsgálódtak utánam” – mondta.

Horváth Konstantin (1896–1970) ciszterci atyának, aki 1950-ig volt zirci perjel, a veszprémi levéltárban található hagyatékában a kortárs ciszterci atyákról olvashatók feljegyzései. Ebben Tibold atyáról írja:

Nekem a legkedvesebb emlékeim vannak róla. Volt benne nagy tartózkodás és ez szükséges is volt. De nem volt soha ellene semmi panasz. Talán kis kényelmessége.

Atanáz volt itt néhány hónapja (most 1968. V. 5-e van). Ő említette, hogy Tibó nyugalomban van otthon, egészsége nem a legerősebb, de Brezanóczy püspök ad neki havi 800 Ft nyugdíjat. Ez szép a püspök úrtól, és bizonyára Tibónak is meg nyugvás.

Később Sátoraljaújhelyre került vissza. Idővel engedélyt kért, hogy a papi és szerzetesi hivatásától megválhasson. Róma hozzájárulásával házasságot kötött. *Kilián István* elmondása szerint rendtársa, Szita Árpád eskette őket.

Halálának időpontját nem ismerjük.

* * *

Tibold atyáról kialakított képet árnyalja egy kis történet, amit *Kiliánné Jakab Viktóriától* hallottuk.

1957 vagy 58-ban volt ez, mikor egy páran barát-nők, a húgom is velünk volt, korai kirándulásra mentünk a Bükkbe a lillafüredi busszal. Ez korán, már hatkor indult. Szent István napja lévén, szeretünk volna szentmisére menni. A kirándulási idényben a cisztercieknél volt hajnali ötkor mise, melyen azután részt vettünk. Csendes mise volt, de a nemzeti ünnepre tekintettel Tibold atya rövid prédikációt is mondott. Ebben elhangzott egy mondat: *a magyar nemzet nem lesz soha más nemzetek sártörője*. Tovább is folytatta, de mi ettől nagyon megdöbbszünk, illetve megijedtünk. Egy-két évvel a forradalom után ez igencsak „szovjetellenes” hang volt, még hozzá nyíltan, a templomban. Eléggé megrémülve indultunk utunkra és egész nap arra gondoltunk, hogy az atyát már biztosan a börtönbe vitték, mert akkoriban ilyen kijelentéseket nem lehet megúszni. Ő, aki mindig *óvatos és visszahúzó* volt, nem tudtuk, hogy mitől lelkesedhetett be, és hogyan mert ilyen „harcisan” prédikálni. Haza érkezve estefelé félve benéztünk a templomba, vajon van-e még Tibold atya? Szinte nem akartunk hinni a szemünknek, Tibold atya ott volt, a templomba, jöttment, gyóntatott. Szerencséjére akkor reggel nem volt senki a templomban, aki „besúgta” volna.

És itt volt egészen 1961-ig, amikor aztán elvitte az ávó.

HÍREK DALLASBÓL II

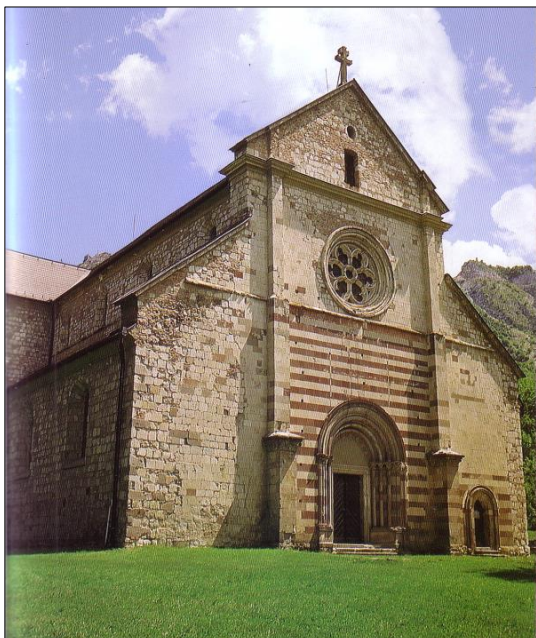
– egy interjú-sorozat nyomán

A Dallasi Miasszonyunk ciszterci apátságról hallhattunk a Lánchíd Rádióban egy interjú sorozatot ez év elején, melyet *Szerdahelyi Csongor*, a rádió munkatársa készített múlt év novemberében a dallasi ciszterci atyákkal.

Húsvéti számunkban közöltük az interjú-sorozatnak az első részletét. Második részében *Farkasfalvy Dénes* emeritus apát és *Marton Bernát* atya beszél a dallasi monostor templomának keletkezéséről és a dallasi temető magyar ciszterci halottairól

A templomról

Farkasfalvy Dénes apátúr: 1988 április 4-én meg-

Belsőháromkúti apátság temploma

választottak apátnak. Amikor ez történt, az egyik igazi célom az volt, hogy az apátságnak templomot építsünk.

Egy szép napon volt osztályom egyik vezető tagja jött be hozzám és azt mondta: amikor jöttem Kolorádóból haza Dallasba, egy kőtemplomba bementem, amely ott maradt valami régi faluból, ami azóta már összedőlt. Azt mondtam magamnak, ill. azt az érzést keltette valami bennem – egyes verziók szerint mennyei szózatot hallottam, de én sokkal racionalistább vagyok –, hogy nekünk egy ilyen templom kell. És most itt vagyok én a két barátommal – megnevezte a két barátját – és a pénzt össze fogom szedni.

*Ez egy végzett diák volt, hány évvel a végzés után?
Ő huszonöt éves volt, hét évvel a végzés után.*

Most építünk egy templomot. Három kikötésem van: a pénzt mi szedjük össze, elsősorban az öregdiákoktól; mi választjuk ki az építészmérnököt; és mi fogjuk meghatározni, hogy a templom lényegében milyen célokat szolgáljon, vagyis mi akarunk annak a templomnak az alapítói lenni – mondta az öregdiák.

Tehát ő akart pénzt szerezni és ő akarta kiválasztani az építészmérnököt, és ő választja ki az építésszt. Mindhárom öregdiák legyen.

Ez volt 1991-ben, és 1993. május 10-én ez a templom fel lett szentelve.

Azt szoktam mondani, hogy a lorettói templom leszállt-e a mennyből vagy nem – azt nem tudom. De, hogy ez leszállt, abban biztos vagyok.

Dallasi apátság temploma

Már az egy csoda, mert olyan súlyos kövekből van, hogy nagyon ügyesen kellett szállnia, hogy ne zuhanjon.

Ennek következménye volt az is, hogy találtak egy öregdiáknak a nagyapját, akinek volt egy kőbányája, aki felajánlotta a köveket. Az építészmérnök az egyik igen kedves diákom volt, '72-ben végzett. Az én ötletemre felült egy repülőgépre, elment Európába és hat régi ciszterci templomot megnézett. Mikor Bélapátfalvára ért, akkor létrát kért és elkezdett fényképezni és abból jött ki ez a templom.

Ez azért volt elsődleges, mert utána az egyetem diákjai ide kezdtek járni templomba. Valami csoda lévén – annyi csoda volt itt – egy énekkar alakult az egyetemen és az énekkar – az én ötletem volt, hogy ne másoktól vegyük el a lehetőséget – az elsőpén-

teket elkezdte tartani itt, amit sehol sem tartanak, úgyhogy egyre nagyobb és nagyobb tömeg jött össze minden hó elsöpénteken a templomban.

Marton Bernát atya is szólt a templomról...

Gyönyörű a templom. Akkora kövekből épült majdnem, mint a piramisok.

És úgy is csinálták, 2 m x 1 m -es három és fél, négy tonnás kőhasábokból, egyik a másikra helyezve. Nincsen benne semmi acél, vagy drót, semmi összeerősítés.

Aránya és tömege a bélapátfalvi, illetve a ciszterci templomok típusára emlékeztet.

Ugyanis a tervező elment Dénes apátúrral, meglátogatta a ciszterci templomokat Európában, és természetesen Bélapátfalvára is elmentek, és nagyon meghílette őt.

Hogy hívták az építőt?

Tervezője Gary Cunningham, 1972-ben érettségizett a mi iskolánkban, én is tanítottam, mint kisfiút.

Amikor ez a templom megépült, abban az évben megkapta Texas kisebb épületei közül az első díjat.

Az egyik leghíresebb egyetemnek az építészeti kárán ment ennek a templomnak a tervezése, leírása. Nagyon sokszor jönnek diákok messziről – pl. a múltkor jött két autóbusz Kansasból, ami több mint ezer kilométerre van – a vezető tanár meghívja a tervezőt, aki tart nekik előadást. A templomba menve aztán lerajzolgatják a részleteket.

Ciszterciek dallasi sírkertjében

A dallasi temetőt – Calvary Hill (Kálvária-domb) – ahol 19 magyar ciszterci szerzetes nyugszik Marton Bernát atyával látogattuk meg.

Egy tágas mező, szépen nyírt fű, tágas horizont, messze ellát az ember, – golf pályának is beillene, mert sír dombok nem emelkednek ki. Fekete, nagy gránit kő jelzi a ciszterciek sírjait, rajta kereszt és a zirciek címere. Felirata idézet az Efezusi levélből:

You are no strangers no pilgrims anymore, but fellow citizens of the saints and members of God's household – (Már nem vagytok idegenek és zarándokok, hanem a szentek polgártársai és Isten családjának tagjai Ef 2.19).

Bernát atya minden sírnál – néha egy-egy kis anekdotát is beleszöve – emlékezett rendtársaira:

Falubíró Győző (1908–1975), nagyon fiatal korában halt meg, Nagyon erős dohányos volt, szerette a Camel cigarettát, mely nem volt szűrős. Szeretett nevetni, és a nevetés mindig köhögésbe ment át. Igen kedveltem őt. Nagyon későn érkezett hozzánk, a '60-as évek közepén. Nem tudott jól megtanulni angolul, de szépen tudott zongorázni, az én tanítványaimat is tanította.

Barta Lénárt (1897–1978) Baján ő alapította meg a vízi telepet. Novícius koromban angolra tanítottam, ő engem próbált latinra okítani. Nálunk a Trinidad-folyó partján akart egy bajaihoz hasonló vízitelepet megvalósítani. Ez nem nagyon sikerült, de maga na-

ponta ment a kajakjával. Egyszer két-személyes hajón mentünk, nekem beszélgetnem kellett őt angolul. Ott-hon hosszú ideig volt börtönben, s azt mesélte, hogy neki ott gombokat kellett gyártani gyöngyházból és bele lyukat fúrni. Ezt próbálta elmondani gyakorlasképpen angolul. Egyszer télvíz idején bele is fordult a folyóba, a tűzoltók halászták ki.

Egres Odó (1918–1979) nem sokáig élt, veserákban, majd áttétellel csontrákban szenvedett. Egres egy magyarosított név, német neve volt. A dallasi egyetemen volt némettanár. Nagyon szeretett tarokkozni – Fehér Tamás, Lékai Lajos és Nagy Anzelm voltak a partnerei esténként. Szeretett „pityókázni”. Zsolozsma előtt öt órakor Fehér Tamással meglátogatták egymást, és coca colát hörpintetek megízestve egy kis bourbon whisky-vel.

Fehér Tamás (1911–1980) volt a novíciusmesterem. Vele töltöttem egy teljes évet úgy, hogy nem volt szabad a találkozni a többi atyákkal, nagyon betartva a novíciusok elkülönítésére vonatkozó előírást. Magyarországon, Zircen a hatalmas apátságban ez könnyen megoldható volt. Nálunk is próbálták ezeket a szabályokat betartani, de hát itt csak egymagam voltam akkor novícius. Ez egy próbatétel volt, habár feloldották ezt a tilalmat annyiban, hogy a bátyámmal beszélhettem.

Nagy Anzelm (1915–1988), aki tulajdonképpen megalapította dallasi apátságot. Ő hozta a közösséget Dallasba, indult a kolostorunk 1958 elején, majd indult az iskola. A dallasi magyar ciszterciek renoméja az ő nevéhez fűződik.

Lékai Lajos (1916 – 1994) a rendünk híres történésze, ő írta *White monks – Fehér szerzetesek*, majd tovább bővítve a *The cistercians, ideals and reality – Ciszterciek, eszmény és valóság c. könyveket*. Még japánra is lefordították. 1982-ben agyvérzést kapott és teljesen megbénult. Nem tudott beszélni, járni, sokat szenvedett.

Simon Lambert (1913–1981). Apró emberke, Magyarországon – úgy tudom – híres rádió-prédikátor volt. Itt kémia tanárom volt a dallasi egyetemen. Kis anekdota róla: Nagy szivaros volt. Egy alkalommal hazajövet az egyetemről, látja, hogy a tűzoltók ott vannak a kolostor előtt. Morcosan mondja: „Valamilyik hülye ciszterci megint felgyújtott valamit!” – Kiderült, hogy a szivarját benne felejtette a kabátja zsebébe, beakasztotta a szekrénybe és fölgyulladt a szekrény.

Zimányi Rudolf (1922–1994) Érdekes ember volt, nagy tudású franciatanár. Nekem sokat segített, ugyanis francia nyelv és irodalomból diplomáztam. Neki az egész francia irodalom a kisujjában volt. Mikor tanultam, kértem, menjünk sétálni, nekem a 16. századról kell valamit megtudnom. Akkor minden elmondott erről. Párizsban végzett és a dallasi egyetemen volt franciatanár.

Szödényi Demjén (1920–1999). Művész volt, a monostor a falain mindenütt láthatjuk munkáját. Nagyon sokat dolgozott, miután az iskolai igazgatóságból nyu-

galomba vonult. Kiderült, hogy ő szobrász és akkor márvánnyal foglalkozott, festett. Mikor meghalt, mintegy 2000 művet hagyott hátra. Jelenleg árveréskor 500–800, sőt van olyan szobra, ami 2000 dollárért kelt el. Évente előszedjük a munkáit árverezésre. A kapott összeget az ösztöndíjakhoz hozzáadjuk. Ő volt az első igazgatója az iskolának, latint és filozófiát tanított.

Ferenczy Csaba (1920–1999). Egy koncert zongorista volt, naponta 6–8 órát gyakorolt. Az egyetemen zenét is tanított, az Irving-i szimfonikus zenekar egyik megalapítója, karmester is volt. (Irving, ahol a monostor is van, egy külvárosa Dallasnak.) Ő is nagy dohányos volt, szivarozott. Mellette laktam és a falon át is éreztem a dohányszagot.

Rábai Kristóf (1919–1999). Kis ember volt, fizika-ig igen erős. Odót, aki egy magas ember volt, a földről fölemelte. Ezt az egyetemen is megcsinálta, az egyetemisták nagyon élvezték a mutatványt. Rómában szerezte képesítését filozófiából.

Csizmazia Placid (1915–1999). Nagy tudós és nagyon kedves ember volt. 12 nyelven beszélt. Később jött Dallasba. Rokonai voltak Dallasban, s úgy emlékszem, 1964-ben vagy '65-ben kapott kiutazási engedélyt. Rómában, a generalicián volt egy ideig, ott tanított engem görögre, én meg az angolt gyakoroltam vele. Majd úgy határozott, hogy nem megy vissza Magyarországra.

Otthon, a kommunizmus alatt orosz nyelv tanfelügyelője volt az egész országban. Mikor bejöttek az oroszok, megtanult oroszul. Nagyszerű pedagógus volt. A dallasi egyetemen görögöt és oroszot tanított, és – akkor még nem volt komputer – olyan gyöngybetűkkel tudott írni ezeken a nyelveken, hogy kézírását fénymásolták és ez volt a tankönyv.

Szarka Boldizsár (1925–2000). Henrik bátyámnak volt noviciustársa. Párizsban tanult, francia szakos volt, de inkább a lekipásztorsággal foglalkozott. Mikor Dallasba jött, ennek kis peremvárosában, Grapevine-ben ő alapította meg a Szent Ferencről nevezett plébániát. Már Párizsban is szívesen foglalkozott lekipásztorsággal. Próbálták a gimnáziumunkban is francia tanárnak, de mint plébános működött. Alzheimer kórban halt meg.

Marton Henrik (1925–2006), a bátyám. Mikor Dallasba jött, a gimnázium még nem működött. Wichita Falls-ban, a „Sisters of St. Mary Namur” apácák leány-középiskolájában volt latin és hittanár. Egy belga ciszterci alapította ezt a rendet, akik Amerikában is letelepedtek, az ő segítségükkel lett a dallasi egyetem felépítve. Mikor a mi iskolánkat megalapítottuk, Henrik ott tanított. Latin-, hittan- és némettanár volt. Négy évfolyamnak volt az osztályfőnöke egymásután.

Kimecz Alajos (1926–2010). Nehéz természetű ember. Élete végére nagyon megváltozva egy szerető atyává alakult át. Spanyoltanár volt, osztályfőnök is. Igazgatóságom alatt sok bajom volt vele. Idős korában boldogan látogattam őt, kedves ember lett, kiegyezett mindenkivel.

Kovács Máté (1929–2013). Egyszerű ember volt. Amikor latint tanított a kis elsősöknek, azt próbálta megmagyarázni nekik, mely 'a' betűvel végződő szavak hímneműek. A pain szó, mely angolul fájdalmat jelent, emlékeztet ezekre a szavakra: poeta, agricola, incola, nauta. A húsz, harminc év múlva visszajövő öregdiákok mindig emlegetik: ő volt a pain.

Halála előtti este bementem hozzá, segítettem neki egy fiatal atyával közösen az ágyába visszahelyezni, ahonnan leesett. Azt mondta: „Szeretnék egy kicsit aludni, mert fáradt vagyok. Ha nem vagyok ott a kóruson, ne keltsetek fel.” Nem volt ott, s reggel bementem hozzá, a fal felé fordulva láttam, gondoltam alszik. Kiderült, már halott volt.

Kis Horváth Paszkál (1924–2013) Vendel apátúr-nak volt az unokaöccse. Egyike volt azoknak, akiket az 1950-ben kimenekülő 21 fiatal ciszterci közül elfogtak és visszatoloncolták Magyarországra majd börtönbe zárták. Őt különösen kínozták, azt akarták, valljon Endrédy Vendel ellen, de erre nem volt hajlandó. Az ideiglenes fogadalma a börtönben járt le, szeretne volna megújítani, de nem volt, aki kivegye tőle a fogadalmat. Sajtát vérével írta a fogadalmat a cellájának a falára. Később a Vatikán is elfogadta. Nekem bridszpartnerem is volt. Német-latin szakos volt, erős akcentussal beszélte az angolt. Nagyon jó barátságban volt a French nevű dallasi családdal, akiknek lányuk Melinda French Bill Gates felesége. Azt hiszem, ő is eskette őket. A Gates Foundation egy nagy adományt adott az iskolának, mely a diákok ösztöndíjára fordítanak.

Balázs Dávid (1929–2014). A budai Szent Imre gimnázium tanulója volt. A gimnáziumban láttam a tablóját, ugyan úgy nézett ki nyolcvan éves korában is. Nagy tudású filozófus-teológus volt, Nizzai Gergely nagy ismerője. Szépen tudott görögül, a dallasi egyetemnek volt a professzora, filozófiát és teológiát tanított. Sokáig betegeskedett.

Monostori Bánk (1919–2014). Benedek atyának hívták. Filozófiát tanult Salmancában, aztán fizikát tanult a New York-i Fordham egyetemen. Hosszú ideig volt a dallasi egyetem fizika-tanszékének vezetője. Mikor nyugdíjba vonult, meghívták Pécsre, ahol egy évet töltött, hittan és fizikát tanított. Szerette nézni a baseball-, a kosárlabda-, meg az amerikai futball-meccseket, a játékosokat jól ismerte. Halála előtti napon is egy meccset nézett. Boldog volt, mert a csapata győzött.

* * *

Azóta ide költözött ez év februárjában meghalt 20. magyar ciszterci atya (Ralph March) **Marosszéki Zsolt** (1922–2016).

A tervek szerint az elhunyt szerzeteseinek földi maradványait a dallasi temetőből a templom mellett épülő mauzóleumba fogják áthelyezni.

EGY CISZTERCI DIÁK ÉLETÚTJA – '56 ÁRNYÉKÁBAN

Nyerges Andor diák-társunkkal sokszor találkoztam diákszövetségünk összejövetelein, az iskolánk ünnepségein, de az üdvözlésen kívül tovább nem jutottunk. Az '56-os forradalomban részt vett, még életben lévő öregdiákjainkat keresve kerültem vele közelebbi kapcsolatba. Ő szívesen vállalta a beszélgetést „kalandos” életéről.

Nekem meg nagy örömömre szolgált, hogy egy igaz szívű ciszterci diákot közelebről megismerhettem.

Csak két évet jártál a Szent Bernát gimnáziumba, vannak emlékeid ezekről az évekről?

Jól emlékszem tanáraimra, akik ma már nem élnek, de soha nem fogom őket elfelejteni. Mindenekelőtt osztályfőnökömre, Károly Asztrikra, akitől tisztességet, hazaszeretetet tanulhattam. Szeretettel emlékszem földrajz tanáromra, Hervay Leventére, Rédey Rezső testnevelő tanáromra, Mikó Sándor latintanáromra, akivel haláláig jó barátságban voltam.

Jó szívvel gondolok sok ciszterci diák osztálytársamra, akikkel együtt középiskolába már a Dobó gimnáziumba jártam. Ma is hálás vagyok azért, hogy velük későbbi „eltanácsolásom” után is jó kapcsolatban maradhattam. Az általuk készített osztálynévsorból nem hiányzik a nevem. Érettségi találkozókra is mindig együtt lehettünk.

Akkoriban nem Egerben laktak szüleid, honnan jöttél a Szent József internátusba, a Foglárba?

Édesapám szentdomonkosi volt, ez Heves megye északi részén egy 400 lakosú kistelepülés. Annak idején, száz évvel ezelőtt, a fél falut a „Nyerges-had” lakta, másik része meg a „Sike-had” volt. Három Nyerges család – a három családból kettő közvetlen rokon – tíz évig bérelt földet a Pétervására környéki Károlyi-birtokból. Ezalatt összegyűjtöttek annyi tőkét, melyből 1914-ben, még a háború előtt megvettek egy kis tanyát, mely akkor Egercsehibe tartozott. Apám kilencéves volt, amikor Szentdomonkosról ideköltöztek. 1918-ban, a spanyolnátha idején meghalt a nagyapám, meg a testvére, a két családfenntartó. Ott maradt nagyanyám egyedül, négy gyerekkel. Állatokat, birkákat tartott. Apám mesélte, hogy hajnalban a tejet, túrót, gomolyát, vaját a „hátyiban” és két kosárban vitte nagyanyám a hegyen túlra, a 4–5 km-re levő Borsodnádásra, hogy a lemezgyárban eladja.

Édesapám hentes-mészárosnak tanult. Fiatalkorában a közeli Bekölcére költözött, ahol egy szilvásváradai idős hentes és mészáros mester iparendélyével

nyitott üzletet. Ott ismerte meg édesanyámat, aki bekölcei lány volt. Itt születtem 1935-ben.

Családunk 1942-ben – ekkor már hárman voltunk testvérek – visszaköltözött Egercsehibe, ahol apám önálló bánya-mészáros volt. Itt jártam elemi iskolába, majd 1946-ban szüleim beírtak az egri ciszterci gimnáziumba. A Foglár utcai Szent József internátusban laktam. Két év múlva azonban az iskolát államosították, majd a rendet feloszlatták.

Az iskolánk államosítása után aztán sok mindenképp alakult.

Az iskolát nem itt folytathattam, mivel az iskola-rendszer megváltozott, bevezették a nyolcosztályos általános iskolát, s a gimnázium négyosztályos lett. Mint általános iskolásnak, vissza kellett volna mennem Egercsehibe, az általános iskolába, de apám úgy határozott, hogy Egerben folytassam az iskolát. (Ekkor még tudta fedezni az ellátást). Az árvaházi internátusba kerültem, mely a Szent Vince kórház mellett volt, általános iskolába pedig a Liceumba jártam, majd innen is el kellett mennünk, s a nyolcadik osztályt az „Orsolya” iskolában végeztem el.

A cisztercieknél együtt járt sok osztálytársad aztán a Dobó gimnáziumba jelentkezett. Te is ezt az utat választottad?

Felvettek a Dobó gimnáziumba, ahol a ciszterci gimnázium volt civil tanárai tanítottak. Ekkor már „bejártam” lettem, Egercsehiből, busszal. Nagyon kezdtek szorongatni az önálló iparosokat, s otthon egyre szűkösebben voltunk. Édesapám kénytelen volt „felajánlani” a 12 holdas tanyát, melyből 6 hold volt 2 aranykoronás (!) szántó. A bányához kötődő állásából kitétek, segédmunkásként dolgozott Egercsehi környékén. A szolgálati lakást el kellett hagynunk, s egy még félkész lakás egyetlen szobájába költöztünk, nagymamámmal együtt, hatan.

Alig kezdtük el a gimnázium II. osztályát, mikor egyik nap, szeptember végén osztályfőnökünk, Lengyel Gabi bácsi megjelent az osztályban és ennyit mondott: – „Nyerges fiam, menj fel az igazgatói irodába.”

Amikor felmentem az igazgatói szobába, az adminisztrátoron kívül nem volt ott senki. Üres volt a tanári szoba.

Végül a pedellus adta át az indexemet. Az egyik oldalon csupa jeles, a másikon ez a bejegyzés: „Nyerges Andor a mai napig az egri Dobó István Állami Reál-gimnázium II. c osztályának nyilvánosan beírt tanulója volt. Ezen a napon Heves Megye Tanácsa Oktatási Osztálya 1951. szeptember 19-én kelt rendelete alapján kimaradt.”

Átvettem a bizonyítványomat, lementem összepakolni. Fogtam a táskámat, szervusztok fiúk, el kell mennem, mert kirúgtak – mondtam. Gabi bácsi kikísért, tőle tudtam meg: az igazgató vagy valamelyik tanár dolga lett volna, hogy kezembe adják kiűzetésem okmányát, de erre egyikük sem volt hajlandó. Nekem akkor nagyon sokat jelentett, hogy mellettem voltak.

Anyám aztán mindent megpróbált. Írt a rádiótól kezdve mindenhová, még talán Rákosinak is. Hónapokkal később kapott levelet, hogy az ügyet kivizsgálásra leküldték a városi tanács elnökéhez. A kivizsgálással megbízott szerv azonos volt azzal, amelyik a gimnáziumból eltanácsolt. A kör bezárult, nem tehettem mást, munkát kerestem.

Nem mondták meg, miért történt mindez?

Nem, ami velem történt, az érthetetlen volt számomra. Máig sem tudom az okát. Azt hiszem, az emberi rosszindulat áldozata lettem.

Akkor mihez kezdél?

Egy kis településen semmi sem maradhat titok. Az egercsehiak is megtudták, hogy kizártak a gimnáziumból. Félős idők jártak akkor, az emberek nagyon vigyáztak arra, hogy kinek mit mondanak. Nem akartak bajba kerülni miattam, és így Egercsehiben nem kaptam munkát. Tizenhat évesen elmentem Ózdra, a MÁVAUT-hoz kocsimosó segédmunkásnak. Így a családban édesapámmal ketten voltunk kenyérkeresők.

Néhány hónap múlva raktárosnak osztottak be. Az autóbuszok menetidejéhez igazodva már kora reggeltől egészen késő estig, az utolsó buszok távozásáig raktárban kellett lennem, hogy az esetleges hibás alkatrészeket a raktárból pótolni lehessen. Ha napközben volt egy kis időm, az ügyeleteseikkel a szomszédos pályán futballoztunk.

Szeretél futballozni?

Már elemista koromban is – Egercsehiben a futballpálya mellett laktunk – állandóan a pályán voltam. A lekopott teniszlabdákkal – ott volt a tisztviselők tenispályája, meg felfújtuk a marhahólyagot – apám hentes volt –, és ezekkel futballoztunk. A teniszlabdákkal jól megtanultuk a rúgótechnikát, elég nehéz ilyen kis labdát jól eltalálni. Jobbal, ballal kapásból jól ment. Nagyon megszerettem a futballt. Gimnazista koromban már igazolt játékos voltam az egercsehi csapatnál.

Ózdon egy idősebb kollégám, akivel sokszor együtt fociztunk, látva futballtudásomat javasolta, jelentkezsem a helyi NB II-es csapatnál. Fel is vettek az ifi csapatba. Egy futballcsapatot is alakítottunk – Ózdi Előre –, és játszottunk a járási bajnokságban. Vasárnaponként hazajártam Egercsehibe és ott is fociztam.

Két év után, elsősorban a futballszereplésemnek köszönhetően hazahívtak Egercsehibe, a bányauzemben dolgoztam csillás beosztásban.

Mi a feladata egy csillásnak?

A csillás a bányászban a segédmunkást jelenti, aki vájárok, segédvájárok irányításával dolgozik a bányában. Egy jó bányászcsapatba állandó beosztású csillásként bekerülni már bizonyos „rangot” jelentett, ezekből a munkásokból lettek a segédvájárok, majd vájárok.

Hogyan alakult később a bányászéleted?

A focinak köszönhetően 1953 végén a bányaméréshez kerültem figuránsnak. Itt megismertem a bányatérképeket, megtanultam a szerkesztési munkát. A

termelésben nagy zavarokat okoztak a vetők, (tektonikai mozgások), amelyek megszakították a széntelepek folyamatosságát. Azon gondolkodtam, hogyan lehetne ezt megbízhatóan előre jelezni. Tanulmányozva az eddig lefejtett széntelepek adatait, egy év alatt rájöttem, hogy hogyan lehetne ezt a problémát megoldani. 1955-ben egy fiatal, dinamikus főmérnököt helyeztek a bányauzembe, aki miután megismerte a kidolgozott módszeremet és ez a gyakorlatban is bevált, műszaki állományba helyezett, bányamérő lettem.

A tanulmányaim folytatására is lehetőség adódott. 1954-ben, 19 éves koromban beiratkoztam a Dobó István Gimnázium levelező tagozatára. Mivel már bányász, azaz fizikai munkás voltam, felvettek.

Hogyan fogadtak a gimnáziumban, ahonnan olyan galádul elparancsoltak?

Úgy bántak velem, mintha az a bizonyos dolog nem is történt volna meg. Azok is segítettek, akik annakidején nem tanítottak az osztályban. Jó volt érezni, hogy nem kivételeznek velem, szigorúak voltak, többet követeltek tőlem, mert tudták, hogy az érettségivel nem elégszem meg, és tovább akarok tanulni.

És jött '56 októbere.

A történelem, a politika mindig is érdekelt, figyelemmel követtem az eseményeket. A forradalom előtti napokban is a könyvtárban hallgattam a híreket, folyamatosan figyeltem a Kossuth Klub, a Petőfi Kör vitáit, vártam a változásokat. Október 22-én a Budapesti Műszaki Egyetemen elfogadtak egy tizenhat pontból álló követelést, majd október 23-ára szolidaritási tüntetést szerveztek Lengyelország mellett. Rákosi Mátyás menesztése után Gerő Ernőt nevezték ki a párt első titkárának, aki Jugoszláviából hazatérve beszédet mondott a rádióban. A várt enyhülés helyett azonban mindent visszavont és fasiszta csöcselékeknek nevezte a felvonulókat. Ez olaj volt a tűzre. Így az október 23-án kezdődő diáktüntetésből általános népfelkelés bontakozott ki. Emlékeszem, hogy aznap éjjélkor mentem haza a könyvtárból, s mondtam a szüleimnek, hogy ebből fegyveres felkelés lesz, ezt már nem lehet tovább tűrni.

Nagyobbik öcsémmel elhatároztuk, hogy elme gyünk Budapestre és mi is harcolni fogunk. Erre azonban nem került sor, miután Nagy Imre bejelentette, hogy győzött a forradalom, a szovjet csapatokat kivonják Budapestről és megkezdődnek a tárgyalások az ország elhagyásáról.

A bányánkban az október 25-i parlamenti sortűz utáni napon nem szálltunk le a bányába. Nagy volt a felháborodás, a felelősök megbüntetését követeltük. Ezen a gyűlésen a párt vezetői azt bizonygatták, hogy az „ellenforradalmárok” lőttek a tömegre. Itt én is felszólaltam: „Talán a felkelők érdeke, hogy a békés tüntetőket lőjék halomra? Ezt a provokációt az ávosok követték el, hogy a felkelőkre foghassák.”

A bányászok Kurucz András csapatvezető vájár javaslatára megválasztották az Ideiglenes Munkástanács tagjait. A felszólalásomért engem is beválasztottak.

Egercsehiben, ahol a bányauzemben kb. ezren dolgoztak, a munkástanács kezébe került az irányítás. Rendbontások, törvénytelenések nem voltak.

Senkinek nem görbült meg a haja szála sem.

Október 29-én megalakult a végleges munkástanács, aminek tagja lettem. Az eltávozott bányagazgató helyére Kurucz András elnököt neveztük ki. A munkástanács új elnöke, alelnöke megválasztása után a titkári funkciót – mivel nem vállalta senki – én, a legfiatalabb, elvállaltam.

A szovjet támadás és bevonulás csak a fegyveres ellenállást verte le, de a bányát továbbra is a munkástanács vezette. Az egyik társunkat, aki a munkástanács alelnöke volt, márciusban – a MUK (Márciusban Újra Kezdjük) idején – elvitték. A munkástanácsot mégsem sikerült feloszlatni, mert a bányászok kiálltak mellettünk. Közel tíz hónapon át tartottuk magunkat. 1957 júliusában azonban Egercsehibe is kitelepült egy „bizottság”, egy volt ávós őrnagy vezetésével megkezdődtek a kihallgatások. Behívták a munkástanács és a nemzetőrség tagjait, akiket nagyon megverettek a jelenlévő karhatalmistákkal. Ez a kihallgatás folyamatos volt, hetente egyszer-kétszer, miközben dolgozunk kellett. Én is sorra kerültem – bár felkészültem rá – csodák csodájára engem ekkor még nem bántottak. A kihallgató tisztnek persze így is nagyon sok eszköz volt a kezében, hogy megtörjön. A kihallgatások alatt a nevem: „maga mocskos kis ellenforradalmár” volt, nekem pedig „őrnagy úrnak” kellett őt szólítanom, házkutatást is tartottak. Sok mindennel megpróbálkozott. Főleg arra akart rávenni, hogy legyek besúgó, III/III-as ügynök, írjam le, ki mit csinált, mit mondott a forradalom alatt. Én saját védelmem érdekében idéztem Kádár János 1956. október 30-i beszédét, amelyben a korábbi hibákról és a dicsőséges forradalomról beszélt, és azt mondtam: „Ha Kádár elvtárs ilyeneket mondhatott, és tévedett, mit vár egy képzetlen csilléstől.”

Nem írtam alá a III/III-s nyilatkozatot, azt mondtam: a tükörbe szeretnék nézni évek múlva is. Büntetésből újra csillés beosztásba kerültem.

Közben jeles eredménnyel leérettségiztem '57. július 3-án és felvettek levelező hallgatóként a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem bányamérnöki karára. Eközben a kihallgatások tovább folytatódtak, és már engem sem kíméltek. Mint később megtudtam, egem azért nem vertek „laposra”, mert, ahogy a kihallgató őrnagy mondta „meg volt tiltva, magát derékon alul nem verhettem, mert akkor nem tud futballozni”. Ekkor kezdődtek ugyanis az NB III-as osztályozó mérkőzések, s ha verést kapok, nem tudtam volna játszani. Persze ehhez kellett egy olyan sportköri elnök, akinek – az unokatestvére Kádár János személyi titkára volt – akaratát ezért mindenki tiszteletben tartotta.

Az utolsó kihallgatás is a szokásosan kezdődött: „Megjött-e a józan esze? Maga egy értelmes fiatalember, írja alá ezt a papírt!”. Miután ismételt nemet mondtam, megfenyegetett: „Ha nem írja alá, akkor ki fogom rúgani a miskolci egyetemről.”

Már az első vizsgámat le is tettem az egyetemen, mikor a főmérnök közölte velem, hogy a kapott utasítás alapján megvonnak minden kedvezményt tőlem, ami a levelező tagozatos hallgatóknak járt. Jóindulatúan ajánlotta, hogy írjak az egyetemre, bejelentve, hogy egészségügyi okból abbahagyom a tanulmányaimat. Ezzel megelőzhettem, hogy hivatalosan kizárjanak az egyetemről. Akkor később sem folytathattam volna tanulmányaimat.

Így újból csillés lettél.

Habár visszaminősítettek csillésnek, de akkoriban túlórában már minden évben én csináltam a feltárási és lefejtési terveket. Megbízott bennem a mérnök, megmondta, mennyi a kitermelendő mennyiség és ehhez mindig elkészítettem a szükséges terveket. Erre mindig kaptam két hetet. Ekkor nem mentem a bányába.

Így a tervtárgyalásokon is – csillés létemre – részt kellett vennem. Egyik alkalommal 1961-ben a tárgyalások után a tröszt új főmérnöke – rám célozva – megrotta a főnökömet, amiért egy új „bányamérnököt” vett fel, holott erre csak a trösztnek volt joga. Aztán kiderült, hogy én csillés beosztásban vagyok.

„Ilyen kvalitással mért nem jelentkezik a bányamérnöki karra?” – kérdezte. Elmondtam a történetemet. Ezt hallva utasított, hogy a személyzeti osztályon kérjek egy jelentkezési lapot és előtte töltsen ki, amennyiben én is így gondolom. Kiállítottam a jelentkezési papírt, melyet ott átadtam neki, és újra jelentkeztem bányamérnöki karra. Sikeres felvételi után ismét elkezdhettem tanulmányaimat.

Másfél év után jobbnak láttam, ha a geodéziánál maradok, ezért tanulmányaimat székesfehérvári főiskolán fejeztem be, ahol bányamérő-földmérő üzemmérnöki diplomát szereztem. A bányamérés bizonyos védettséget jelentett, mert nem lehetett azonnal helyettesíteni. Erre szükségem is volt, mivel nem voltam tagja az MSZMP-nek.

1974-ben kineveztek bányamérési csoportvezetőnek. 1978-ban, huszonöt évi szénbányászat után, a recski mélyszinti bányauzembe kerültem. Az ország legmélyebb ércbányájában tizenkét évet dolgoztam, nyugdíjazásomig.

A ciszterci iskola és 1956 megtanított arra, hogy állandóan képezem magam. Mindig naprakész voltam politikából, figyelemmel kísértem, mi történik a világban. A bányászatot tulajdonképpen kényszerből választottam, ennek ellenére a bányát és a bányászokat nagyon megszerettem.

Megtekinthettem az '56-os forradalomban való részvételért kapott kitüntetéseiteket:

56-os Emlékérem és Emléklap, melyet a köztársasági elnök adott 1991. október 23-án.

Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje (polgári tagozata) – melyet az 1956-os forradalom- és szabadságharcban tanúsított kiemelkedő magatartásodért, 1956 eszméinek ápolása érdekében végzett tevékenységéd elismeréseként kaptál 2006-ban.

De még ezen kívül is láttam egy párat.

A rendszerváltozás után tevékenyen vettél részt a közéletben.

Az akkoriban alakult pártban, a Magyar Demokrata Fórumban vállaltam munkát. Hosszú éveken keresztül a párt egri és Heves megyei elnöke és az MDF Országos Választmányának tagja voltam.

1994–2010 között Eger önkormányzati képviselőjeként, két ciklusban korelnökként szolgáltam a város lakosságát.

Alapító tagja vagyok az Egri és Heves megyei 56-os Szövetség, illetve az Egercsehi Bányász Baráti Kör vezetőségének.

Iskolánkban már 2001 októberében beszéltél a diákoknak az '56-os forradalomról.

Az igazgató asszony meghívására örömmel vállaltam ezt az előadást, mivel édesapjával együtt dolgoztunk az Egercsehi bányában. Ahogy Antall József, Magyarország első szabadon választott miniszterelnöke fogalmazott:

„1956 olyan erkölcsi, szellemi tőkéje ennek a nemzetnek, amelynek be kell vonulnia évszázadokra a magyar történelmi tudatba, mítoszvilágba, ahonnan a nehéz időkben erőt lehet meríteni. ...Ne afféle öreges elbeszélésnek, öregedő emberi hősködésnek érezzék az unokák, a gyerekek. Ne úgy gondolják, hogy valami olyanra emlékeztetik őket, amit ők nem tudnak utánozni, ezért sokszor hinni sem akarják, hogy ez így történt.

.... Ezért olyan fontos, hogy most amikor már lehet, mondják el róla az igazságot. Meséljenek, beszéljenek róla; és az unokák, a gyerekek kérdezzenek, mert így száll a történelem nemzedékről nemzedékre tovább adva.”

Ezeknek a gondolatoknak szellemében igyekszem ma is mindenhol az „igazat elmondani nem csak a valódit”, beszélve a dolgok lényegéről és szelleméről is.

Beszélgésünkbe mindig beleszóttad a családdal történeteket is. Két testvéredről, édesapádról sok mindent elmondtál, melyek nem fértek bele újságunk szűkre szabott oldalaiba.

Befejezésül azért ideírom, amit – kissé fátyolos hangon – mondtál, idézve édesapád szavait:

Édesapám 13 éves volt, mikor apja spanyolnáthában megbetegedve, halála előtt fiait magához hívva mondta nekik, amit azután, 60 év után ő adott tovább nekünk, három fiának:

„Ha segítséget kér tőletek valaki vagy védelmet, és tudjátok, hogy rendes ember, adjátok meg neki és osszátok meg vele a magatokét is.

Ha valamit elvállaltok vagy rátok bíznak, azt jobban végezzétek el, mintha saját magatoknak csinálnátok.

Ha értéket, titkot rátok bíznak, azt mindig őrizzétek meg.”

Én megpróbáltam ehhez tartani magam.

Lejegyezte O. Gy.

Dr. Renn Oszkár: A KARHATALOM ÉJSZAKÁJA **[A 2006. októberi jubileumi „sajnálatos események” nyomán feltört emlékek.]**

Sorstársaimban is feltörnek a borzalmak éjszakájának emlékei, ötven évvel előtti embertelen pillanatai, vagy csak bennem lökte ki a viharos éjszakai álmom az évtizedekig elfojtott, most elevenen ható sikolyt? Emberek ne felejtsetek!

A tv-adásban közvetített vad embertaposás, az októberi rendőrrattak, a médiaroham, bennem is újra nyitották az 1957. február 20-át, a régen emlékebe zárt fekete napot, az ötven évvel ezelőtti, megszokott előadásokkal, konzultációkkal kezdődő, normális, egyetemi tanulmányi napot. De akkor valakik, büszke, szocialista tudatuk és hatalomhűségük bizonyítására az egyetem főépületére február 19–20 éjszakáján kítűztek egy hatalmas, legalább 5–6 méteres vörös zászlót, vastag, erős rudazattal. A zászlót a reggelre erősödő szél csaknem vízszintesre fújta és lobogásának pattogó hangja a bejárat előtti kis térre is lehallatszott. Reggel az előadásokra siető hallgatók között futótűzként terjedt a zászlós provokáció híre, mert, hogy az, arról a diákság szentül meg volt győződve. Egy órán

*(A feledni vágyók is gyakran emlékezni kényszerülnek)
Nehéz, viharos éjszakámból virradt rám a hajnal.*

belül a diákcsinyes válaszlépés alig hihető, groteszk képet mutatott. A diákszallók (volt belőle hat) ablakába a lakók minden piros színű tárgyat kiakasztottak, ami a szobákban fellelhető volt. Piros trikók, sportmezek, nadrágok, kendők, sálak, blúzok, zománcdedények, még paprikás szalonnaoldalal is lógtak a balesetek elleni védőkorlátokon. A sajátosan dekorált ablakokban vigyorgók, nevetgélők poénkodtak vörösgúnyoló ötleteiken.

Akkor, néhányan az ötödévesek közül már sejtettük, hogy ezt nem ússzuk meg. Éreztük a szorongást, mentünk a diákszallókba, csendesíteni a viháncoló, diadalittas diáktársainkat. Úgy tűnt, hogy ezekben a pillanatokban semmi nem ronthatta el a fiúk kedvét, mert azt hitték, hogy a legmegfelelőbb választ adták meg a provokációra.

Egy órán belül, előbb csak egy teherautóval, majd később egy fél hadseregnyi, ponyvás teherautókról leugráló pufajkás, géppisztolyos karhatalmista szállta meg az egyetemet és sorban kutatták át a diákszalló-

kat. Be lehetett menni, de ki már nem engedtek senkit. Miután 2–2 civil, 4–4 fegyverrel erősítve végigjárták a szobákat, fegyverek után kérdezősködve, mindenkit letereltek a szállók előadóiba vagy ebédlőibe. Sűrűn voltunk kék munkaköpenyesek, mint a heringek. A tömeget géppisztolyosok a lépcsőkről felügyelték, miközben egy-egy civil ballonkabátos-kalapos papírlapokról nevetet olvasott fel bejelentkezésre. Többször is ismételték a felolvasást, ahogy a létszám egyre szaporodott. A jelentkezőket elkísérték.

Szólítottak engem is. Meglöktek szobatársaim:

– Te barom, nehogy jelentkezz.

Kussoltam. Aztán még kétszer szólítottak, de még akkor is lefogták a karom a többiek. Negyedszerre elkapott a dacosság: Jelentkezem, és akkor mi van? Nem vagyok én bűnöző, majd megmondják, mit akarnak. A következő felolvasásnál „jelen”-t kiáltottam a fülledt, degeszre tömődött előadóban.

– Jöjjön! – Intett a lépcsőről elégedetten a névolvasó és másodmagával karomfogott, kivezettek a IV. szálló előcsarnokába, majd a lépcsőn ki a szabadba. A felolvasó rezzenéstelen arccal még egyszer megkérdezte a nevem. Már sötét volt. A két kalapos merevarcú, szótlán kísérő komótosan adták a menetütemet és két oldalról csaknem hozzám érve, néhány centiméter távolságot tartva tőlem, kísérték a hármasszobába, ahol a rektori hivatal is volt.

Az emeleti előtérben, nagy meglepetésemre egy 10–15 főből álló diákcsoport kísérete figyelemmel a menetünket. Az összeverődött csapatban két ismerős évfolyamtársamat láttam, a háttérben egy kosárlabdázó csapatársam is feltűnt. Nem keresték a tekintetemet és láthatóan néhány bohóckodó fiatalabb diák is inkább erőltetve vigyorgott, mintha jelenlétük egy felelősségelhárító demonstráció, a frissen alakult egyetemi MSZMP alapszervezet akciója lenne. Ők már látták maguk előtt tuszkolva az előttem a sötét folyosóra irányított diáktársaimat, a névsorolvasások korábbi kiemeltjeit.

A folyosó lengőajtóját kísérőim lökték ki és már az első lépések után gyanús üvöltéseket hallottam egyre erősebben, valamelyik szobából. Az emelet felénél azután a két civil kinyitott egy ajtót, és már levette merev álarccukat, sziszegve, szitkozódva löktek be a szobába:

– Na, itt van még egy nektek való –, és azonnal behúzták az ajtót.

Még remegni, félni, rettegni sem volt időm, mert a gondolkodást már az első hatalmas ütés kiverte a fejemből. Ösztönszerűen védtem testem lágyabb részeit összefogott karjaimmal. A megszállott verőlegények azonnal lerántottak, tapostak, rúgtak, ütöttek gumibotokkal. Fejre, testre, hátra forgatva, vonszolva az öntött műanyagpadlón. Tombolva kerestek végkielégülést az emberi brutalitásban, egymással versengve, pálinkagőzt árasztva, jól megizzadva a kegyetlenkedésben. A

verésben váltották egymást, önmagukat és társukat hergelték a trágárságok özönével.

A bomlott agyú vademberek minden gondolatot kivertek belőlem, nem láttam, nem hallottam, csak befelé nyüsztettem. A tombolók üvöltései és tudatlan jajsikolyaim keveredtek a szoba szűk terében.

A szomszéd szobából átnyitott ajtóban, félig elszívott cigarettával a szájában, elégedett pofával, biztató kézmozdulatával, a begerjesztett verőpárost még nagyobb aktivitásra parancsolta a pufajkás brigadéros. Kivette a szájából a csikket és gyűlölködve lelkesített:

– Ne kíméljétek őket! A k..va anyjukat! Ismerjék meg jól a proletárhatalmat az egyetemista urak.

A folyosóról benyitott ajtón akkor zuhant be egy rémült kék munkaköpenyes diák. Engem lábamnál fogva áthúztak azonnal a másik szobába és az új „elenséget” egy váltó verőpáros rögvest munkába vette. Rajta folytatták a friss erők az örült verésorgiát. Az ordítások, a jajkiáltások, a hörgések, a sziszegések kakofóniája hangzott az éjszakában az őrjöngő csapat és a megkínzottak előadásában.

A „fenyítés” után már többen feküdtünk a padlón félig tudatzavarosra verve. Nem emlékeztem, hogy valamikor is valaki megkérdezte volna, hogy ki vagyok, mit tettem, kinek ártottam? A győztes terrorlegények nem tudták, hogy kiket és miért vernek, kiknek tépik a fülét, kinek törik be az orrát, verik le a veséjét.

Mai képek tolnak most elém a televízió képernyőjéről. Sokszor és ismételten vetített képek, sokféleképpen összevágva, a múlt őszi utcai tüntetésekről. Máskor Mel Gibson felejthetetlen filmjének jelenetei az őrjöngő, parancsra-verő Krisztus-kínzók végletekig embertelen magatartása. Vagy napjaink közvetítéseiből az embertaposó, rugdosó, bevadult rendőrök sokszor nem indokolható, tömegoszlató tevékenységének jelenetei törnek fel bennem a feledés burkát. Felvillantja félévszázados emlékem a pufajkás parancsnok elégedett vigyorát éppúgy, mint a hatásos, budapesti rendőri brutalitások utáni főkapitányi, bizonyára véletlenül képernyőre került telefondicséret: – Ez szép volt fiúk!

Ezek után már kellett emlékezniem, ennek az évnek február 20-án, az ötven évvel ezelőtti éjszakára. Nem felejthettem, ahogy azt évtizedekig még én is akartam. Megaláztatásom éjszakájának pillanatai, 1957. február 20-i letartóztatásom tanúságai ötven év után sem felejthetők.

Felállítottak bennünket, a „megkezelteket” és kísérték a bejárati lépcsőhöz faroltatott ponyvás teherautóhoz, melynek platójára gumibotos ösztökéléssel felhajtották a verőszobákból összegyűjtött támolygó, remegő, megfélemlített egyetemi hallgatókat, dolgozókat, tanárokat. A géppisztolyosok közül ketten felszálltak fegyvelni a lecsendesült mozdulatlanságba merevedett foglyokat. Lezárták a ponyvát és utaztunk, de nem tudtuk, hová. Nem néztünk egymásra, meg sem ismertük egymást, ma sem tudom kikkel voltam a

sötétben, ponyva alatt. Aztán, hosszas zötykölődés után, egy újabb farolással megálltunk. Bontották a ponyvát:

– Na, lefelé, brigantik, – hangzott a parancsordítás.

Lekászálódttunk, ki hogyan bírt menni, bukdácsolni, szédelegni a géppisztolycsővel bökődő pufajkások sorfala között. Aztán valamelyikük elindította a gumibotos kezelést és kóválygó menetünket „beverték” a bejáraton, mint a szegénylegényeket a híres filmben.

Még alig fogtam fel a történeteket, kiértékelni még egyáltalán nem tudtam, csak zsidongó fejjel, bedugult füllel, fülcimpából és nyakamból vérezve sodródtam a többiekkel, érezve két-háromlépésenként egy-egy tompa gumibot-ütést a hátamon.

Nem emlékszem, hogy ki osztotta a letartóztatottakat a többemeletes épület folyosóira. Engem felhajtottak az első emeletre és rögtön a folyosó falához irányítottak. A cipőm orrával a falig közelítve, kezeimet hátrakulcsolva és homlokomat a falhoz szorítva kellett enyhe terpeszben állnom, mozdulatlanul. A folyosó felvigyázó bármilyen mozgásra már üvöltött rám, ismételt esetben a gumibotot nyomatékosította figyelmeztetését.

Hosszú idő telt el, míg érzékelttem magam körül a mozgásokat, a tömeges letartóztatásból beindult kihallgatások mozgásait. Ismerős csak egy akadt, a harmadik falszomszédom, a fizika tanszék fiatal adjunktusa. Még ő sem észlelte jelenlétemet, mint egy élettelen megmerevedett test, lehunytt szemmel várta az összeesést.

Ötven évvel ezelőtti önmagam gondolatait felidézve sem tudom, hogy milyen film pergett agyamban az órahosszúságú percek és éjszakahosszúságú órák alatt. Lázat éreztem egész testemben, mintha égtem volna lángtalanul. A hűvös fal hűtötte forró homlokomat, és dagadt orrommal szívtam a vakolat mézszillatát. A falnak fordított letartóztatottak kilehelt párája lecsapódott a hideg falfelületre, melyen kis erecskékké rendeződött, mintha könnyezne, úgy csurgott le a folyosófal záró csempéjére. Időnként öntudatra riadtam a tompaságból. Alig észrevehető lassúsággal mozdítottam a fejem az ismerős felé. Az ór távolodó lépéseit kihasználva motyoghattam neki, hogy Simon disszidált és mindent mondhatunk rá, mint a diákszemélyre. Nem jelzett vissza semmit.

Egy idő múlva már érezhetően ritkult a falhoz állítottak száma, kit hosszabb, kit rövidebb időre vitettek be a kihallgató szobák valamelyikébe, s aztán valahová elvezették őket.

Talán már hajnal felé járhatott az idő, amikor kiabálták a nevemet. Majd még egyszer, még hangosabban, mire kábán mozdultam is. Rögtön mögém került a folyosó felügyelő:

– Maga az? – recsegte kérdően. – Na, jöjjön a négyesbe. – És már bökődött is gumibotjával, pedig alig sikerült a mozgás, annyira megmerevedtem, hogy újra

kellett a járást tanulnom. 3–4 lépés után már kezdett működni a mechanizmus. A négyes ajtót nyitotta ki előttem, de nem jött utánam a szobába. Az irodában az íróasztal mögött egy civil ruhás férfi ült, fáradtan és unottan. Az íróasztal elé helyezett székre mutatott és leültetett. Végre ülhettem. Az írógépasztalnál egy feketehajú, sminkelt szépség villogtatta szemét, miközben papírt tekert hatalmas Remingtonjába. Már nem tudom pontosan visszaidézni az arcát, de emlékszem, hogy gunyoros, sértő arckifejezéssel fogadva kezdte gépelni a személyi adatokra vonatkozó kérdésekre adott válaszaimat. Igaz, le is eresztettem magam és lassan válaszoltam a kérdésekre. Lehet, hogy nem is beszéltem, csak félig zárt szájjal suttogtam.

Hirtelen, robbanásszerűen vágódott ki az ajtó és rontott be a hátam mögül egy hatalmas, százhusz kilós, feltűrt ingujjú, gutaütés jeleit mutató, gyöngyöző homlokú, bevörösödött arcú, üvöltő férfi:

– Na, kiskomám! Most aztán csacsogj el mindent magadról és elvarátaidról! Mindent! Értve vagyok? Mert jön ám az újabb dádá! Jön ám!

Közben durván belemarkolt akkor még dús hajamba, azzal hátrafeszítette a fejem és közvetlenül az arcomba lihegett fenyegetően. Éreztem ígéretének komolyságát, miközben a gépíró némbor kárörvendően vihogott. Az izzadó főtiszt sietve hagyta ott a szobát. A kimerült kihallgató nyomozó röviden elintézte. Közölte, hogy feljelentés van ellenem a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló tevékenységem miatt. A féloldalas jegyzőkönyvet aláírta velem, mogorván és parancsolón, majd rendelt telefonon egy kísérőt, hogy letartóztatva azonnal a fogdába vigyenek.

Nem gondolkoztam, nem töprengtem, csak vándorogtam szédelegve a rendőr előtt a pincébe, talán a hármaskamrába. Először a sötétség miatt semmit nem láttam, csak az éjszakai ellenőrző világítás volt bekapcsolva, és szemem még szokta a sötétet. Négyen csendben fogadtak, egyikük ismerős volt, egy diós-győri munkásfiú, ő adott helyet az egyik priccsen. Láttam állapotomat és hasra fektetett. Végigtapogatott, lebontotta köpenyemet és a melegítőt. Törést nem gyanított. A felületi sérülések már nem véreztek. Megfeketedő hátamat, vállamat, bordáimat vizsgálgatta. Borogott, betakart.

Aztán percekben belül belezuhantam egy álomszerű, mély kábulatba...

Évtizedek sem tudták kimosni a memóriámból a vissza-visszatérő emlékfoszlányokat, amikor életem során közvetlenül vagy közvetítve bármikor is találkoztam az emberi kegyetlenség megnyilvánulásával. A felejteni vágyódás folyamatában korunk igaztalan háborúi, a manipulált politikai színjátékai, a szaporodó terrorcselekmények, a hírhálózatok embertelenség-közvetítései újraélesztik a keserű élményeket, s nem szabadulhatunk a nyomasztó kérdéstől: Miért ezen az úton halad az emberiség jövőjének alakításában?

A félévszázados évforduló, a gyötrelmes nappal és éjszaka emléke ma is tépelődésre késztet: Az elmúlt évtizedek hatalmasságai is mindenkor megtalálták, kiválasztották és foglalkoztatták a végrehajtó és intézkedő embercsoportokat, akik jogszerűen, vagy még a látszatra sem adva, ál-demokratikusan gyakorolnak diktatúrát. Az egész világon tele vannak a médiumok az előbb vagy utóbb (inkább utóbb) kiderült embernyomorító, testi és lelki sérüléseket okozó, gátlástalan, kínzásokban élvezkedő, hatalmaskodó „erős emberek”

tetteivel. (Nem egyszer „feljogosított” arctalan, de állig felfegyverzett „ügynökök” akcióival)

Ezen a számomra oly emlékezetes napon, 50 év után, végül is nem tudtam a felejtés megbocsátó óráiban megnyugodni. Napjaink eseményei kilökték a lezárt palack dugóját. Nem tudtam megakadályozni magamban sem az újraélés keserűségét.

(2007. február 20.).

(Megjelent *Itt a földön is...* c. könyvében, 30–36. o.)

hírek...hírek...hírek...

KOÓS EDE ATYA HÍREI

Kértük Ede atyát, Szent Bernát templomunk igazgatóját, aki egyben az Érseki Szent József Kollégiumnak is a vezetője, hogy küldjön híreket az újságunk számára a körülötte történekről az Egertől távol élő öregdiákok számára.

- 2016. június 6-án az egri ciszterci Szent Bernát templomban immáron hagyományosnak mondható tanévzáró Te Deum szentmiséjét tartotta az Érseki Szent József Kollégium. Ennek az ideai szentmisének ugyanakkor volt egy Irgalmasság szentévéhez kapcsolódó ünnepi mozzanata is. **Demeter László** volt ciszterci diák, öregdiák, aki szabadidejében szívesen hódol az amatőr festészetnek Koós Ede kollégiumi lelkész felkérésére két festményt festett a kollégium kápolnája részére. Az egyik festmény a Szent Szűzet és jegyesét, a kollégium névadóját, Szent Józsefet ábrázolja. A másik festmény pedig egy Irgalmas Jézus kép.

A szentmisében a kollégium igazgatójának, nevelőtanárainak, kollégistáinak valamint a festő és kedves feleségének továbbá Váczy Ilona, a kollégium egyik jötevőjének jelenlétében a kollégiumi lelkész megáldotta, megszentelte a festményeket, amelyeket a szentmisét követő napokban elhelyeztek a kollégium kápolnájában, ahol immár az oda betérőket gondolkodtatják el onnantól követően Isten és ember közös dolgain.

Köszönet a Gondviselésnek és szolgálatkész gyermekének, Demeter Lászlónak az ajándékokért!

- 2016. augusztus 21-én vasárnap a délelőtt 10 órai szentmise keretében Mohai Ádám, az egri Szent Bernát ciszterci templom eddigi asszisztencia magisztere átadta a stafétabotot – ami tulajdonképpen egy asszisztencia magiszteri gyűrű – Novák Lajos harmadikos ciszterci gimnazistának, az Érseki Szent József Kollégium kollégistájának.

Az asszisztencia magiszteri tisztséget 2014-ben alapítottuk a lelkes, akkoriban szintén harmadikos Mohai Ádám ciszterci diák javaslatára. Feladatául a Szent Bernát templom ministránsainak koordinálását, liturgikus szolgálatokra való felkészítését, beosztását jelöltük meg. Istenünknek legyen hála vannak rendszeres ministránsaink, akik vasárnapról vasárnapra, ünnepről-ünnepre megmutatják ragaszkodásukat, szolgálatkészségüket.

Jelmondatunk stílusosan: Ardere et lucere! Lángolj és melegíts, ahogy templomunk vértanú tudós papja, Debreczeni Sixtus mindig is fordította.

- FOGADALOMTÉTELT ÜNNEPELTEK** a Zirci Ciszterci Apátságban. *Rábaközi Bálint, Benedek* testvér örökfogadalmát ünnepelte a zirci ciszterci közösség Szent Bernát rendalapító napján, augusztus 19-én a zirci bazilikában. „A megajándékozottság érzésével ünnepeltünk” – fogalmazott a szentmisén Dékány Sixtus, a Ciszterci Rend Zirci Kongregációjának apátja.

- EGYETEME VAN EGERNEK** 2016. július elseje óta, az *Eszterházy Károly Egyetem*. Négy campusa van Gyöngyös, Jászberény, és Sárospatak felsőoktatási intézményeinek beolvadása miatt.

Az egyetemen jelenleg 5 kar működik: Bölcsészettudományi Kar, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Természettudományi Kar, Agrártudományi és Vidékfejlesztési Kar és a Pedagógiai Kar.

• **TORONYÓRA TEMPLOMUNK KÉT TORNÝÁBAN** – 1827. augusztus 26-i. tűzvész következtében elpusztult a templom órája, orgonája, harangja. Isten kegyelméből, a ciszterci templomot szerető hívek, a zirci apát és Eger városa jóvoltából 2016. szeptember 11-étől ismét vannak a tornyokban órák.

Szép későnyári szeptemberi vasárnap délutánján jöttünk össze. Hat órát ütött az új óra, majd a harangszó elhangzása után kezdetét vette az ünnepség a templom előtti téren. *Dr. Löffler Erzsébet* művészettörténész, az Egri Látogató Központ igazgatónőjének ünnepi beszédében ismertette a templom történetét. Záró gondolatai: „Ez a harang is alig több, mint egy éve szól, és ebben valamint, hogy az óraszerkezet, és az órának a számlapjai megújultak, elévülhetetlen érdemei vannak *Koós Ede* atyának, a templom igazgatójának, aki mikor idekerült, azt hiszem, a templom mélypontján volt. Elkészerítő állapotok fogadták őt. Egyik prédikációjában említette: megpróbálja ezt a templomot élhetővé tenni. Ez első lépésben azt jelentette, hogy megpróbálta kitakarítani a templomot, eltávolítani a törmeléket. Tisztaság lett a templomban, Elismerésre méltó, amit a templom megújulásáért folytat. Egy éve – 50 év után – megszólalt a templom harangja és most hatot ütött az új toronyóra. A templom megújulásában ez egy kis lépés, de nagyon fontos lépés. Tovább szépült ez a templom.

Néhány hónapja úgy gondoltam, hogy nem fogom látni ezt a templomot eredeti szépségében. Ma már úgy gondolom, Radnóti Miklós szavaival: ... „de hisz lehet talán még!” – mert nagyon jó irányban haladunk. Kérem Istent, adjon erőt azoknak, akik e templom megszerzésén fáradoznak, a jezsuiták, ciszterciak egykori templomát meg akarják újítani. Ad maiorem Dei gloriam!” – fejezte be szavait. Az új órát *Fábián Zsuzsa* ciszterci oblata köszöntötte alkalmi versével. Az óra megáldását *Koós Ede* atya végezte a földön és autó-daru segítségével a magasba emelkedve. Az ünnepség templomban orgona-koncerttel fejeződött be.

Az órát *Bukta András* fűzesabonyi vállalkozó és munkatársai készítették.

• **AZ ÉSZAK-AMERIKAI MAGYAR CISZTERCI ÖREGDIÁKOK SZÖVETSÉGÉNEK** elnöke **VÁRFI ISTVÁN** bejelentette a szövetség megszűnését.

Tudvalevőleg a második világháborút követően, amikor (a szovjet tankok árménykában) kommunista kormány került uralomra Magyarországon, 1948-ban a kommunisták minden egyházi iskolát államosítottak. Addig a Zirci Ciszterci Apátság öt gimnáziumot tartott fenn az országban, Budapest, Székesfehérvár, Pécs, Eger és Baja városokban. Ezekben a gimnáziumokban nyolc éven át több ezer diák tanult, évente több száz fiatalember érettségizett. 1956-ban, a Magyar Forradalom leverése után a menekült-áradatban igen sok a ciszterci gimnáziumokban érettségizett öregdiák jutott ki Nyugatra, sok más ország mellett az USA-ba és Kanadába is. Ez valójában akkor derült ki, amikor nem sokkal 1956 után *Cistercian Alumni Association of North-America* néven megalakult az Észak-Amerikában élő magyar ciszterci öregdiákok szövetsége. A Szövetséghez rövid időn belül 300 ciszterci öregdiák csatlakozott. Évenként tartottak közgyűlést az USA egyik északkeleti vagy Kanada egyik délkeleti városában, melyre a tagok szép számmal összejöttek. Időnként *Öregdiák Híradó* néven hírlevelet adtak ki.

1980-ban a Szövetség vezetését a ma Torontóban élő Várfi István vette át, aki a bajai ciszterci gimnázium tanulója volt. 35 éven át, egész máig vezette, irányította a Szövetség működését, szervezte a közgyűléseket, adta ki az *Öregdiák Híradó*-t. *A Bakony szíve újra dobog* – az MCDSZ kiadványa – méltatta a *Cistercian Alumni Association of North America* működését is, és Várfi Istvánról ezt írta: „Ha csak annyit mondunk róla, hogy a *Cistercian Alumni Association of North America* évekkel megelőzte a mi hazai ébredésünket, kézben tartja a Kanada és az USA területén élő volt diáktársainkat, azzal szinte semmit sem mondunk, mert újságunkban Kerekes Apátúr leveleitől a mi egyes megnyilatkozásainkon keresztül Zakar generális apátúr mondataiig, a mi programjaink és eseményeink közlésével, az *Öregdiák Híradóval* a szó igaz értelmében szinte spiritualizálta a határokat.” A tagok legtöbbször már a temetőben van, s akik még élnek, már nem tudnak utazni, úgyhogy az évenkénti közgyűléseket abba kellett hagyni, és ezzel a Szövetség látható működése véget ért. De az érdemek örökre megmaradnak, az öregdiákok évtizeden át való összefogásának az emléke nem múlik el soha.

Őszinte és hálás szívvel gratulálunk Várfi Istvánnak három és fél évtizedes fáradságos munkájáért, amellyel egybefogta az észak-amerikai kontinens magyar ciszterci öregdiákjait. Ad multos annos!

* * *

Megkésve mi köszönjük Pityunak áldozatos munkáját, aki mindig testvéri szeretettel tájékoztatott bennünket a szövetség egri öregdiákjairól.

• **PUNK M. GEMMA CISZTERCI APÁTNŐT 70 éve**, 1946. december 17-én választották meg a az akkor tizenkilenc éves Gemma nővért a közösség elöljárójává, aki azóta is vezeti a rábizottakat.

Az érdi Ciszterci Nővérek Regina Mundi (Világ Királynőjéről nevezett) Apátsága 2015-ben ünnepelte alapítása 70. évfordulóját. Az első tizenegy fiatal lány az alapítás után egy évvel, 1946-ban választotta meg elöljáróját, akit örökfogadalmuk után életre szólóan megerősítettek posztján. Az egyháztörténelemben ritka vagy talán egyedülálló példa, hogy valaki immár hetven éve; nyolcvankilenc évesen még mindig ereje teljében és Isten áldásával vezessen egy közösséget.

1945. június 11-én a magyarországi ciszterci rend férfi ágának elöljárója Endrédy Vendel zirci apát úr megbízásából Naszályi Emil magiszter és főiskolai tanár irányításával több mint háromszáz év után indult újra a női monasztikus ciszterci élet Magyarországon.

1945. szeptember 29-én írta alá Mindszenty József veszprémi püspök, választott esztergomi érsek, Magyarország hercegprímása a rendi közösség alapító oklevelét. Az alapításkor a közösség a Zirc közelében fekvő Nagyesztergárra, majd egy évvel később a falutól körülbelül három kilométerre lévő Purgly-majorba költözött. A világtól elzárt monasztikus élethez tartozó fizikai munkát vállalva ötven hold földön gazdálkodott, amiből a felosztásig ellátta magát. Emil atya itt, a Bakonyban az első öt évben vezette be a nővéreket a monasztikus ciszterci lelkiség világába.

A felosztást követően a Bakonyt elhagyva (1950. november 21.), sok nehézség után, 1951. február 2-án Erdligeten vettek egy kis házat. Emil atya és Gemma anya kis csoportokra osztotta a nővéreket, hogy a szerzetesi fegyelem, a zsolozsmázás és a közösségi élet ne szakadjon meg. Ily módon kísérelték meg továbbra is összetartani a közösséget, ami negyven éven át sikerült is. 1971. december 15-én a Pannonhalmán „száműzetésben” élő Endrédy Vendel apát úr titokban benedikálta apátnővé Gemma anyát.

1989-től külföldi jöteveknek köszönhetően lehetőség nyílt arra, hogy az Érden meggyökeresedett közösség számára igazi monostort építsenek. „...*Szűzanya tiszteletére felépüljön templomunk és monostorunk. 1993. szeptember 11-én Kada Lajos érsek atya, apostoli nuncius szentelte fel, s azóta itt dicsérjük és imádjuk Istent, és törekszünk a Regula szerinti hűséges szerzeteséletre.*” (Szerkesztve az Új Ember ápr. 24-i számában megjelent cikk alapján)

- **A 2015. ÉVI PÉNZÜGYI HELYZETÜNKRŐL** – közöljük *Vékonyné Hevesi Mária* az iskola gazdasági vezetőjének beszámolóját, aki volt szíves a Diákszövetség könyvvizetését ellátni. Munkájáért ezúton is köszönetet mondunk.

		Nyitó állomány 2015. 01. 01-jén	768 383 Ft
<i>Bevételek</i>		<i>Kiadások:</i>	
– Tagdíj	152 500 Ft	– Fekete/Fehér újság nyomdaktg.	274 890 Ft
– Adomány	219 660 Ft	– Postaköltség	129 260 Ft
– Banki kamat	776 Ft	– Bankköltség	69 759 Ft
Összesen	372 936 Ft	– Gárdonyi G.C.G. támogatása	60 000 Ft
		– Egyéb kiadás	880 Ft
		Összesen	534 819 Ft
		Záró állomány 2015. 12. 31-én	606 500 Ft

- **KÖSZÖNET AZ ADOMÁNYOKÉRT!** – *Bartha István* (é. 1951.) Eger – 20 000 Ft.; *Dr. Lakatos István* (é. 1951.) Budapest – 30 000 Ft; *Czeglédi Tiborné* (Balázs László é. 1941. leánya) – 10 000 Ft; *Dr. Híbay Györgyné* Eger – 20 000 Ft; *Herendi Jánosné* Netley Adelaide (Ausztrália) – 40 000 Ft, *Puky Pál* (é. 1943.) Peterborough (Kanada) – 100 euró;

- **AZ EGRI FEHÉR/FEKETE** – elektronikusan a www.ciszterciekegerben.hu honlapon érhető el. A honlap gondozója. *dr. Kaibás Gábor Márk*, a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnáziumban 2001-ben érettségizett diáktársunk, akinek köszönhetően újságunk 1994 óta megjelent valamennyi száma az interneten olvasható, illetve letölthető.

H A L O T T A I N K

Diáktársunk, akinek halálhíréről értesültünk:

Dr. László Ferenc (érett. 1941) – Budapest

Dr. Kékessy Tibor (érett. 1949) – Budapest

Nagy Lajosné Haspel Gabriella – Eger

(1933-ban érettségizett diáktársunk 99 éves felesége)

Czene Balázs (érett. 1948) – Szeged

Lénárt Zoltán (érett. 1941) – Miskolc

(korábbi halálukról csak most értesültünk)

Requiescant in pace!

Ha közölnivalód lenne, légy szíves írd meg vagy telefonáljál: *Oláh Gyula, 1114 Budapest, Bartók Béla út 25. III. 5/A*
tel.:(1) 386 2295 vagy E-mail: olah.gyula3@chello.hu

Az Egri FEHÉR/FEKETE alapítója és kiadója a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztálya. (3300 Eger, Széchenyi utca 17.)

Megjelenik Húsvét, Veni Sancte és Karácsony idején.

Nyilvántartásba véve 2.9.1/571/2004. szám alatt.

Felelős szerkesztő: Oláh Gyula

Elkészült Szent Bernát templomunk új órája

Kovács Ottó tanár úr felvételeiből

Szerelik a számlapokat

Az órák megáldása

EGRI *FEHÉR/FEKETE*

Ciszterci Diákszövetség Egri Osztályának lapja

*Minden öreg és fiatal ciszterci diáknak
áldott karácsonyt és boldog új esztendőt kívánunk!*

*Molnár C Pál
festménye.*

A TARTALOMBÓL

Cuthné Gyóni Eszter: „A zirci apát úr ezennel szabad...”
LEVELEK DALLASBÓL
KÖNYVISMERTETŐ
200 ÉVE SZÜLETETT SZVORÉNYI JÓZSEF
A 2015/2016 TANÉV ÉVKÖNYVE

Vendégségben Komár László diáktársunknál
Az Egri Konvent levéltárának anyagából – I.
Horváth Konstantin naplóbejegyzési
Debreceni Sixtus atyáról
hírek...hírek...hírek

Cúthné Gyóni Eszter:

„A zirci apát úr ezennel szabad...”

Endrédy Vendel apátsága az 1956-os forradalom napjaitól az 1961–1962-es persorozatig

A szerző egyháztörténész, az ELTE Tanító- és Óvóképző Kar Társadalomtudományi Tanszékének adjunktusa. – Jelen tanulmány A ciszterci rend története Magyarországon 1945 után című, 2014-ben benyújtott és megvédett doktori értekezésének VII. és IX. fejezetén alapul.

Bevezetés

Endrédy (Hadarics) Kálmán *Vendel*¹ (1895–1981) 1939. március 18-tól 1981. december 29-én bekövetkezett haláláig állt a Ciszterci Rend Zirci Apátsága, illetve Kongregációja élén. Hosszú apátsága embert próbáló időknön ívelt át: a Horthy-kor késői éveiben, a második világháború előestéjén, neobarokk díszletek között került rendi közössége élére, amit a második világháború megpróbáltatásai, majd az átmeneti évek bizonytalanságai követtek; a pártállami diktatúra kiépülése az iskolák államosítását, majd a hivatalos rendi élet felszámolását jelentette – sok más szerzetesrenddel együtt – a zirci ciszterciek számára. 1956-ban rövid fellélegzés, majd a szovjet típusú diktatúra újabb szakasza következett, ami továbbra sem biztosított működési szabadságot a szerzetesrendek többsége, köztük a ciszterciek számára sem. Endrédy Vendel számos rendtársával együtt megjárta a diktatúra börtönét: 1951. június 28-án a Gröss-per egyik vádlottjaként a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés, kémkedés, valutaüzérkedés és külföldre szöktetés vádpontokban bűnösnek találta a Budapesti Népbíróság Olti Vilmos vezette különtanácsa, ezért tizennégy év fegyházban letöltendő szabadságvesztésre ítélték.² Az apát a felszámolást közvetlenül megelőző időkben – még a letartóztatása előtt –, s később 1956-os, majd 1957-es szabadulását követően is minden tőle telhetőt megtett a magyar ciszterci élet megőrzése érdekében. Endrédy apát, 'Sigmond László *Lóránt* provizor segítségével³ a rendi összetartás egyik legfőbb szervezője és mozgatórugója volt.

Egyáltalán nem állítható, hogy a rendtagok egységes stratégiát követtek volna az ateista diktatúrához való viszonyulás tekintetében. Sokféle életúttal, helytállással, megtöréssel és tragédiával egyaránt találkozhatunk: voltak, akik nem tudták vagy nem merték tartani a kapcsolatot szerzetes-testvéreikkel, s inkább visszahúzódva, magányosan élték életüket; mások kis, helyi közösségek keretein belül ápolták a rendi kapcsolatokat, titokban igyekeztek folytatni ciszterci hivatásukat, és lehetőség szerint tartani a kapcsolatot a rendi előjárókkal.⁴ Sokukat meghurcolták, bíróság elé állították és börtönbe vetették szerzetesi múltjuk vagy szerzetesi életformájuk megtartása miatt. A retorzióktól nem teljesen függetlenül számos – főleg fiatal rendtag – a világi életet, illetve a családalapítást választotta; és természetesen a cisztercieket sem kerülte el a politikai rendőrség beszerzési munkája. A renden belül korábban is meglévő ellentétek sem simultak el teljesen az „illegáció”-ban: Endrédy apát talán túlzottan aktív politizálását az 1940-es években, s főleg a pártállami hatalomátvételt közvetlenül megelőző időkben a rendtársak közül is sokan nehezményezték. A fenti állításokkal együtt sem túlzás azonban azt

¹ A ciszterci szerzetesek neveit első említéskor polgári névvel együtt írjuk ki, ekkor kurziváljuk a rendbe lépéskor kapott szerzetesi nevet. A továbbiakban azonban csak a vezetéknevet és a szerzetesi nevet használjuk, kurziválás nélkül.

² Budapest Főváros Levéltára (a továbbiakban: BFL) XXV. 4.f.001211/1951, 744/1990. *Gröss József és társai*. 1028–1052., 1108–1118.; *Gröss József és társai bűnpere*. Szikra, Budapest, 1951, 323–330.; *A Gröss-per*. (Szerk. Balogh Margit–Szabó Csaba.) Kossuth Kiadó, Budapest, 2002, 205–211., 214–226.

³ 1950 nyarán (június 6-án és 1950. augusztus 23-án) a rendi tanács 'Sigmond Lórántot választotta a-magyarországi ciszterci rendtartomány ideiglenes vezetőjének Endrédy Vendel akadályoztatása esetére. Endrédy Vendel letartóztatására 1950. október 29-én került sor. Az első titkos rendi tanács 1950. november 4-én megerősítette 'Sigmond helytartóvá választását. 'Sigmond magát nem kormányzó perjelnek vagy apáti helytartónak, hanem „provizor”-nak titulálta. Magyar Nemzeti Levéltár Veszprém Megyei Levéltára (a továbbiakban: MNLVEML) XII. 2. i. 18. d. *Horváth Konstantin naplók, VIII.* 180–182.

⁴ A ciszterciek titkos rendi szervezetéről lásd Cúthné Gyóni Eszter: *A ciszterci rend története Magyarországon 1945 után*. Doktori disszertáció. ELTE BTK, Budapest, 2014, 186–199.

kijelenteni, hogy Endrédy Vendel karizmatikus személyisége és a megpróbáltatásokat tudatosan vállaló példamutatása meghatározó volt a magyar ciszterci élet számára.

Jelen tanulmányban az 1956-os forradalomnak és szabadságharcnak a 60. évforduló alkalmából emléket állítva Endrédy Vendel életútját és apáti tevékenységét követjük nyomon a forradalom kezdetétől a megtorlás és a konszolidáció időszakáig. Ciszterci szempontból a kádári rendszer kiépítése és megszilárdítása során az 1961–1962-es persorozat jelentett markáns határvonalat, hiszen ez a perhullám okozott igazán komoly törést az addig az „illegáció”-ban is kitartó ciszterci közösségi összetartásban, és Endrédy apát vezetői lelkesedését is megtörte.

A forradalmi napok idején

Az 1956-os forradalom és szabadságharc kitörésében és eseményeiben a ciszterci szerzetesek nem vállaltak szerepet, ahogy a katolikus egyház egésze sem. A forradalom következtében azonban – rövid időre ugyan, de – az összes szabadságvesztését töltő ciszterci szerzetes elhagyhatta a börtönt,⁵ és felcsillant a remény, hogy a politikai változások következtében a ciszterci rendi élet is újraindulhat Magyarországon.

Endrédy Vendel zirci apát Hagyó-Kovács András *Gyulával* együtt szabadult 1956. november 1-jén a Gyűjtőfogházból. Ugyanezen a napon hagyta el a börtönt Horpácsi Illés, aki 1955 augusztusától volt rabságban. A zirci apátság tagjai közül ők hárman szabadultak a legkésőbb a forradalmi napok idején, közülük is a legutolsó Endrédy apát volt, aki az esti órákban lépte át a Gyűjtőfogház kapuját. Ezzel a zirci elnök-apát akadályoztatása megszűnt és – bár 1957 márciusa és augusztusa között ismét akadályozva volt – lényegében újra az ő kezében összpontosult a magyarországi ciszterci rendtartomány vezetése, azonban tartományfőnöki jogosítványait a forradalom eltiprását követően már élete végéig megosztva gyakorolta.

Endrédy szabadulása körülményeiről több forrásunk is beszámol, de nem teljesen egybehangzóan. Az ellentmondásokat itt megpróbáljuk feloldani. 1956. november 1-jén egy bizottság jelent meg nála a késő délutáni órákban, és annyit mondtak: „*A zirci apát úr ezennel szabad és minden jót kívánunk!*”⁶ ‘Sigmond Lóránt utasítása szerint Rác István *Pelbárt* – aki még 1956 nyarán szabadult – ment érte és várt rá, amikor átlépte a börtön kapuját. Hogy mi történt ezután, abban forrásaink ellentmondanak egymásnak. Badál Ede *Álmos* Endrédy-életrajza⁷ szerint, ami Rác Pelbárt visszaemlékezésére támaszkodik ebben a kérdésben, először a környéken élő Huszár Károly *Hildebrand* ciszterci szerzetes nővérének családjához mentek, majd Rác másnap, november 2-án vitte el először a Központi Szemináriumba, és onnan a piaristák pesti rendházába a zirci apátot.⁸ Ezt a verziót támasztja alá ‘Sigmond Lóránt 1961. július 31-i vallomása is, amely szerint Endrédy november 2-án érkezett a piaristákhoz⁹. Endrédy Vendel visszaemlékezése és második fogságának első napjaiban tett vallomása azonban arról számol be, hogy a börtönből való szabadulása után azonnal a piaristákhoz ment.¹⁰ Az apát ezzel a vallomásával nyilván vendéglátóit szerette volna megövní, kihagyni a vele kapcsolatos ügyből.

Mindenesetre tény, hogy hosszú távra menedéket a piarista rendházban lelt, ahol külön szobát biztosítottak a fogságban meggyötört ciszterci apát részére. Sárközy Pál pannonhalmi bencés főapát szobáját kapta meg, akit ekkor a Széher úti kórházban ápoltak.¹¹ Endrédyt ezekben a napokban – ahogyan élete hátralévő részében is végig – látogatók egész sora kereste fel. Rendtagok, barátok, volt tanítványok látogatták meg a piarista rendházban a rendkívül népszerű főpapot. Endrédy legfontosabb feladatai azonban a szétszórt apátság ügyeinek intézése és egyéb egyházi feladatok ellátása voltak ezekben a napokban.

⁵ 1948 augusztusa és 1955 decembere között harminc ciszterci szerzetesre róttak ki szabadságvesztést. 1956. október 23-án hét ciszterci tartott még fogva. Ők október 26–27-én, illetve november 1-jén hagyhatták el a börtönt. Lásd Cúthné Gyóni Eszter: i. m. 291–292., 294.

⁶ Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (a továbbiakban: ÁBTL) 3.1.9. V–105751/8. P. *Csellár István és társai*. 233. — Endrédy visszaemlékezései szerint így szól a szabadon bocsátását hírül adó mondat: „*Dicsértessék a Jézus Krisztus, a zirci apát úr szabad.*” In: *Endrédy Vendel fogságának hiteles története*. (Szerk. Endrédy F. Csanád OSB.) „Szent Benedek” Idősek Háza Alapítvány, Sopron, 2002, 2.

⁷ Badál Ede Álmos: *Endrédy Vendel – a ciszterci pedagógus és mártírsorsú zirci apát*. Zirci Ciszterci Apátság – Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium, Budapest, 2012.

⁸ Badál Ede Álmos: i. m. 379.; ÁBTL 3.1.9. V–146837/1. ‘*Sigmond László és társai*. 223.

⁹ ÁBTL 3.1.9. V–146837/1. ‘*Sigmond László és társai*. 223.

¹⁰ ÁBTL 3.1.9. V–105751/8. P. *Csellár István és társai*. 233. Endrédy Vendel kihallgatása, 1957. március 4.; Endrédy visszaemlékezésére támaszkodik Örfi Mária Endrédy-életrajza is a kérdésben: Örfi Mária: *Lángolj és világszít*. Szent István Társulat, Budapest, [1997], 84.

¹¹ ÁBTL 3.1.9. V–105751/8. P. *Csellár István és társai*. 233.

Endrédy apát november 3-án a forradalmi események következtében kiszabadult Mindszenty primás meghívásának eleget téve tett látogatást az Úri utcai primási palotában, Sík Sándor piarista tartományfőnökkel együtt. Itt – Endrédy 1957. március 4-i vallomása szerint – körülbelül fél órát beszélgettek, és a rövid találkozás alkalmával a bíboros a börtönbeli élményeit osztotta meg a két szerzetessel.¹² Nyilván nem gondolta egyikük sem, hogy ez lesz az utolsó találkozásuk, ezért nem beszéltek gyakorlati egyházpolitikai kérdésekről, vagy csupán a beszélgetéssel kapcsolatban eddig fellelt egyetlen forrásunk – Endrédy Vendel 1957. március 4-i kihallgatása alkalmával tett vallomása – elővigyázatosan hallgat a megtorlás idején komolyan terhelőnek számító témák megvitatásáról.

Ugyanezen a napon a pesti piarista rendház vendégszobájában rendi tanácsot tartottak a ciszterciek, amelyen Endrédy Vendel, Hagyó-Kovács Gyula, Palos György *Bernardin*, Zemplén Zoltán *György*, Kühn Viktor *Szaniszló*, Brisits Ervin *Frigyes*, Kalmár Jenő *Ödön*, Csizmazia Lajos *Placid* és ‘Sigmund Lóránt voltak jelen. A forradalomnak az egyházak számára is működési szabadságot ígérő légkörében a zirci apátság vezetői készülődni kezdtek az apátság visszaállítására és a rendházak visszavételére. Elhatározták, hogy a többi szerzetes-renddel összhangban fognak eljárni a következő heti rendfőnöki megbeszélés értelmében – erre azonban Moszkva és a szovjet hadsereg beavatkozása miatt már nem kerülhetett sor.

A tanácson szó esett arról, hogy mi legyen az álláspont arra az esetre, ha az apátsági vagyon visszavételére is sor kerülhet. A vélemények megoszlottak: a többség idegenkedett a földbirtokok visszavételétől, egyedül Hagyó-Kovács, az egykori jószágkormányzó érvelt mellette, Endrédy pedig köztes álláspontot képviselt: csupán az erdőbirtokok visszavételét tartotta szükségesnek.¹³

A tanács tagjai előtt ‘Sigmund a maga részéről lemondott addigi megbízatásáról,¹⁴ de a továbbiakban is részt vállalt a szétszórt rendi közösség irányításában. 1956. november 3. és Endrédy második elhurcolása, 1957. március 1. között a zirci apát a személyi ügyeket intézte, de a forradalom leverése miatt továbbra is szétszóratásban és „illegális”-ban maradt apátság anyagi ügyeit és gyakorlati tennivalóit továbbra is ‘Sigmund végezte. Később, az apát második fogsága idején, 1957. augusztusi szabadulásáig ismét ‘Sigmund lett a magyar rendtartomány vezetője. A zirci apát második szabadulását követően, ‘Sigmund 1961. májusi letartóztatásáig újra az 1956. november 3. és 1957. március 1. közötti kettős felállás valósult meg. Bár a feladatok nem voltak teljesen egyértelműen és világosan felosztva, de körülbelül így alakult ki a munkamegosztás: a lelki és a személyi kérdésekben Endrédy intézkedett, levelezett a római rendi központtal és a dallasi rendtársakkal,¹⁵ míg a növendékek képzéséért, az anyagi ügyekért elsősorban ‘Sigmund felelt – továbbra is mint provizor, vagyis gondnok.¹⁶

Endrédyhez a forradalom idején Horváth Gyula Konstantin, az egykori zirci perjel közvetítésével visszakerült a bírói letétbe helyezett, és innen Czapik Gyula érsek kérésére a veszprémi káptalanhoz küldött apáti mellkereszt és gyűrű. A jelvényeket Endrédy Vendel a pannonhalmi „száműzetés” éveiben többször használta nyilvánosan is, például 1958-ban, Legányi Norbert pannonhalmi főapát beiktatásán, vagy 1960 márciusában Hagyó-Kovács Gyula temetésén.¹⁷

A Kádár-rendszer hajnalán

A szovjet intervenciót követően, november 4. és 20. között a piarista rendház óvóhelyére menekültek a szerzetesház lakói, köztük Endrédy Vendel apát is. A fiatal piaristáknak itt fizika, patológia és liturgikus előadásokat tartottak. Eközben ők hozták a híreket a kinti eseményekről is.¹⁸ Miután már el lehetett hagyni a menedékhelyet, Endrédy Vendel a börtönbüntetés következtében kialakult betegségeivel – ízületi problémáival és szívelégtelenségével – járt orvosi kezelésekre. Egy alkalommal pedig lehetősége volt Győrbe utazni, ahol találkozhatott a határsávbán élő és szintén Győrbe látogató rokonaival.¹⁹

A zirci apát amellett, hogy meggyengült egészségére nagy gondot fordított, perújrafelvételért is folyamodott a szabadlábban töltött időszakban. Ekkor – ahogyan a későbbiekben is – tartotta magát ahhoz az állásponthoz, hogy a

¹² ÁBTL 3.1.9. V-105751/8. P. *Csellár István és társai*. 233.; ÁBTL3.1.5. O-13305/3. *Bakonyiak*. 4/4., 4/6.

¹³ BFLXXV. 4. f. 9264/1961. ‘*Sigmund László és társai*. 1266.

¹⁴ BFLXXV. 4. 9264/1961. ‘*Sigmund László és társai*. 1265–1266.; ÁBTL 3.1.9. V-146837/1. ‘*Sigmund László és társai*. 158.; ÁBTL 3.1.5. O-13305/3. *Bakonyiak*. 4/5.

¹⁵ Az 1928-ban osztrák és holland ciszterciek által alapított Spring Banki-i monostort 1948-ban vették át a zirci ciszterciek (1963-tól apátság, 1977-ig tartozott Zirchez). Az irvingi Our Lady of Dallas monostort a Spring Bank-i perjelség tagjai alapították 1955-ben, 1963-tól apátság.

¹⁶ ÁBTL 3.1.9. V-146837/1. ‘*Sigmund László és társai*. 126., 226

¹⁷ BTL 3.1.9. V-146837/1. ‘*Sigmund László és társai*. 227–228.

¹⁸ ÁBTL 3.1.9. V-105751/8. P. *Csellár István és társai*. 233.

¹⁹ ÁBTL 3.1.9. V-105751/8. P. *Csellár István és társai*. 233/1.

valutázásban és a külföldre szöktetésben valóban bűnös, de a többi vádpontban, amelyekért elítélték, nem. Ügyvédje kapott egy írást, amelyben közölték, hogy további intézkedésig szabadlábon maradhat. (Endrédy apát a későbbiekben egészen haláláig sikertelenül próbált jogorvoslatot nyerni.)

Az újabb intézkedésre 1957. március 1-jén került sor, amikor házkutatást tartottak a piarista rendházban, és Endrédy Vendelt elvitte a rendőrség. Ekkor újra börtönbe került, köztörvényes bűnözők közé zárták, ahonnan 1957. május 15-én egészségi állapota miatt áthelyezték a rabkórházba. Augusztus 23-án bocsátották szabadon, Grósz József kalocsai érseknek, a püspöki kar elnökének közbenjárására. (Endrédy második bebörtönzése után néhány hónappal Hagyó-Kovács Gyula is újra börtönbe került, és ismét apátjával egy időben szabadult, szintén Grósz érsek közbenjárásának köszönhetően.)

A zirci apát végleges szabadulása után – a Belügyminisztérium utasítása alapján – 1957. december 17-én Pannonhalmára költözött és haláláig a bencés apátságban élt, ahonnan csak a Belügy-minisztérium engedélyével távozhatott. Élete végéig megfigyelték, levelezését és látogatóit számon tartották, kétszer házkutatást is tartottak pannonthalmi szobájában.²⁰ Grósz érsek kérelmére 1958. március 31-én az Elnöki Tanács elengedte Endrédy Vendel börtönbüntetésének hátralevő részét.²¹

A forradalom és szabadságharc leverését követően számos ciszterci szerzetes és növendék távozott Nyugatra.²² Az 1956-os forradalmat követő megtorlások idején egy rendkívül kegyetlen gyilkosság történt Rábakethelyen az ottani káplánt, Brenner Jánost 1957. december 14-éről 15-re éjszaka ismeretlen tettesek papi szolgálata teljesítése közben (beteghez hívták ki, hogy lássa el szentségekkel) harminckét késszúrással megölték.²³ Brenner elsőfogadalmas zirci ciszterci volt, így kegyetlen halála a rendtagokat is mélyen érintette.

A megtorlás időszakában az apátság két vezető személyisége mellett a korábban elítélt ciszterciek közül is többen újra a hatóságok kezére kerültek, majd különböző mértékű szabadságvesztést szenvedtek, továbbá voltak, akik korábbi hosszas megfigyelést követően ezekben a hónapokban járták meg első alkalommal a pártállami diktatúra börtöneit.²⁴

A letartóztatások ellenére 1957 és 1961 között a titkos rendi élet a forradalomból merített új lendülettel és annak leveréséből levont tanulságokkal folytatódott tovább az 1956 előtti időszakhoz képest centralizáltabb formában, immár Endrédy Vendel vezetése alatt. 'Sigmond mint gondnok végezte a mindennapi teendőket, és közben aktív kapcsolatot tartott apátjával, aki Pannonhalmán és a pesti piarista rendházban fogadta a látogatóit, köztük rendi fiait is.

'Sigmond és Endrédy 1957 augusztusa és decembere között hetente találkoztak a piaristák pesti rendházában. Miután 1957 végén Endrédy számára Pannonhalmát jelölték ki tartózkodási helyül, a találkozók ritkultak. A két rendi vezető ezután kéthavonta tudott megbeszélést tartani Pesten, a piarista rendházban, ahol a zirci apát megszállt, amikor orvosi kezelésre a fővárosba érkezett. 1960 folyamán a találkozók tovább ritkultak, három-négyhavonta volt lehetőségük egyeztetést tartani. Ezekon a megbeszéléseken 'Sigmond beszámolt apátjának, Endrédy pedig külföldi levelezésének részleteit osztotta meg a gondnokkal. 'Sigmond mellett a rendi tanács más tagjai is rendszeresen keresték fel Endrédy Vendelt: Brisits Frigyes, Evetkovics Kázmér *Kunó*, Kühn Szaniszló és Naszályi János *Emil*, a ciszterci apácák²⁵ lelkiprovokátora. Endrédy apát emellett rendszeresen látogatta Naszályi közösségét, a ciszterci nővéreket Érden, továbbá Izbégen Kalmár Ödön, egykori budai plébánoshoz járt vendégségbe, Budán pedig Pomázi Zoltán *Celesztinnél* jöttek össze olykor-olykor Nemes Béla *Tivadar* és Pataki János *Vidor* társaságában.²⁶

²⁰ 1964 májusában és júliusában voltak házkutatások a zirci apátnál: ÁBTL 3.1.2. M-37458. *Vári Béla*. 218., 256.; ÁBTL 3.1.2. M-33265. *Németh László*. 196.

²¹ Örfi Mária: i. m. 86.

²² ÁBTL 3.1.2. M-34203. *Ráckevei*. 8.; ÁBTL 3.1.9. V-146835/1. *Palós* [helyesen: Pálos] *György és társai*. 117., 119.; ÁBTL 3.1.9. V-146835/8. *Palós György és társai*. 261.; ÁBTL 3.1.2. M-37458/2. *Vári Béla*. 140–143.; ÁBTL 3.1.9. V-146837/1. *'Sigmond László és társai*. 178.; ÁBTL 3.1.2. M-33265. *Németh László*. 224.

²³ Brenner János életéről és tragikus haláláról lásd Császár István – Soós Viktor Attila: *Magyar Tarziciusz. Brenner János élete és vértanúsága, 1931–1957*. Brenner János Emlékhely Alapítvány, Szentgotthárd, 2003; Kahler Frigyes: *Egy papgyilkosság a jogtörténész szemével (Brenner pappá szentelésének 50. évfordulója alkalmából)*. Brenner János Emlékhely Alapítvány, Szentgotthárd, 2005.

²⁴ Lásd Cúthné Gyóni Eszter: i. m. 296.

²⁵ 1945-ben Naszályi Emil kezdeményezésére és vezetésével éledt újra a ciszterci rend több évszázada megszünt női ága: ez a Regina Mundi női ciszterci közösség, amely 1965-ben nyert szentszéki jóváhagyást, és közvetlenül a generális apát alá tartozik.

²⁶ ÁBTL 3.1.9. V-146837/1. *'Sigmond László és társai*. 227.

A zirci apát hazai rendtársai mellett folyamatosan levelezett a dallasi ciszterciekkel, elsősorban Nagy Sándor Anzelmmel.²⁷ Ezt a kapcsolatot rendkívül fontosnak tartotta a zirci apát, különösen, hogy a forradalom leverése után a magyarországi ciszterci vezetés számára is világossá vált: nem lehet belátható időn belül bekövetkező rendszerváltozással számolni vagy arra várni, ezért tartósan kell berendezkedni a diszperziós létre. A folyamatos zaklatások, letartóztatások, perek, beszerkezési kísérletek és beszerkezések pedig lépésről lépésre törték meg a rendi vezetés lelkesedését és ellenállását. Endrédynek emiatt a szabadon működő, fejlődő és virágzó dallasi magyar ciszterci közösséghez való kötődés jelentette a reményt arra nézve, hogy bármilyen megpróbáltatás érje is a hazai közösséget, van jövője a zirci ciszterci életnek. Emellett a dallasi közösség fontosságát adta az is, hogy miként a Rákosi-diktatúra alatt, úgy a kádári rezsim idején is az onnan érkező anyagi támogatás segítségével finanszírozta a zirci apátság vezetése az állami szempontból illegális rendi összetartást.²⁸

Az 1961-1962-es perhullám és következményei

A „Fekete Hollók” fedőnevű ügyet és a hozzá kapcsolódó, 1961-1962-es persorozatot a hatalom igyekezett nem vallási, hanem politikai színben feltüntetni, bár lényegében a legtöbb vádlottnak eredményes ifjúságnevelő munkája miatt kellett a vádlottak padjára ülnie. Az eljárások során következetesen összemosták az erkölcsi jellegű vádakot a fennálló államrend elleni összeesküvés vádjával.²⁹ A tömeges elítélések és zaklatások a papság és a hívek megfélemlítését szolgálták, és az egyház ifjúságra gyakorolt hatását kívánták csökkenteni.

A persorozatban rendkívül hangsúlyos szerepet kaptak a ciszterci szerzetesek: a feltételezett országos mozgalomnak egy külön ágát jelentették a koncepció szerint.³⁰ Ennek ellenére mégsem egy perben – ahogy várnánk –, hanem három különböző perben szétszórva ítélték el őket. Az egyes rendtagok részben a templomon (és egyházi szolgálaton) kívül folytatott, „illegális” ifjúságnevelő nevelő munkájuk miatt, részben pedig a felszámolás ellenére titokban folytatott rendi összetartás miatt kerültek a vádlottak padjára. A fenti tevékenységeket a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés büntettként értelmezték az állambiztonságiak. Tizenegy főt ítélték el közülük a persorozatban egytől tíz évig terjedő szabadságvesztésre, és – mai ismereteink szerint – további tizennyolc rendtagot tanúként vagy terheltként vontak be az eljárásokba, illetve házkutatást tartottak náluk.³¹ Az elítéltek között találjuk ’Sigmond Lórántot is, akinek letartóztatása és bebörtönzése súlyos csapást mért a titkos rendi összetartásra.

Az 1961–1962-es persorozat hatására az addig mindig optimista, a jövőbe még a börtönévek megpróbáltatásai után is bizakodva tekintő, idős zirci apát lelkiileg megtört, és minden reményét elvesztette, hogy rendje legális működése visszaállhat.³² Ezt a lelkiállapotot csak felerősítette egészségének fokozatos romlása, továbbá több barátjának, rend- és munkatársának a halála. 1960-ban Hagyó-Kovács Gyula, 1962-ben Schwartz Lajos Elemér, a következő évben Sík Sándor piarista tartományfőnök és 1964-ben hosszú, súlyos betegség után ’Sigmond Lóránt hunyt el. Mind a négy haláleset rendkívül megviselte Endrédy apátot.³³

²⁷ Nagy Anzelmet 1963. november 22-én választották dallasi apáttá, majd 1964. január 5-én benedikálták. ÁBTL 3.1.2. M–33265. Németh László. 163.; Badál Ede Álmos: i. m. 397. Az 1974-es rendi káptalant és a következő évi vizitációt követő egy év megszakítással (1975–1976) 1988-ban bekövetkezett haláláig vezette az Our Lady of Dallas ciszterci apátságot. <http://www.cistercian.org> (2016.08.27.)

²⁸ ÁBTL 3.1.2. M–33265. Németh László. 221.; ÁBTL 3.1.2. M–34203/3. Ráckevei. 150

²⁹ Soós Viktor Attila: *A megtorlás éve. Az Állami Egyházügyi Hivatal és a Belügyminisztérium fellépése a „klerikális reakció” ellen.* In: *Amikor „fellazult tételben fogalmazódott meg a világ”.* Magyarország a hatvanas években. (Szerk. Ólmosi Zoltán– Szabó Csaba.) Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára – L’Harmattan, Budapest, 2013, 84–109, 102.

³⁰ A „Fekete Hollók” fedőnevű ügyről és az 1961–1962-es perhullámról lásd Wirthné Diera Bernadett: *Katolikus hitoktatás és elitképzés a Kádár-korszakban az 1961-es „Fekete Hollók” fedőnevű ügy elemzése.* Doktori disszertáció. ELTE BTK, Budapest, 2015. A ciszterci vonatkozásokról lásd Cúthné Gyóni Eszter: i. m. 199–228.

³¹ ÁBTL 3.1.5.O-11802/27. *Fekete Hollók.*; ÁBTL 3.1.2. M–34203/1. és 2. Ráckevei.; ÁBTL 3.1.2. M–33265. Németh László.; ÁBTL 3.1.2. M–37458. Vári Béla. Lásd még Kamarás István: *Búvópatakok.* Márton Áron Kiadó, Budapest, 1992, 197.

³² ÁBTL 3.1.2. M–37458/1. Vári Béla. 196.; ÁBTL 3.1.2. M–34203/2. Ráckevei. 215., 240., 257.

³³ Örfi Mária: i. m. 92.; Kereszty Rókus: *Sugárzó lelke tovább világít. ‘Sigmond Lóránt írásai.* Szent István Társulat, Budapest, 2000, 44–48.; MNLVEM LXII. 2. i. 11. d. *Személyes irathagyatékok.*

Az 1961 folyamán bekövetkezett letartóztatások és az 1961-ben és 1962-ben lezajlott perek következtében – az apát megtörése mellett – az addig ’Sigmond gyakorlati irányítása alatt viszonylag szervezeten működő rendi „illegáció” is széthullott. A helyi szintű kapcsolattartás ugyan megmaradt a rendtagok között, és Endrédy Vendel továbbra is igyekezett követni szerzetesfiai sorsát, továbbra is rendszeresen hívta személyes találkozásokra a rendtagokat, de a centrumokra felosztott és a titkos rendi központtal rendszeres kapcsolatban lévő szervezet már nem állt össze újra, legalábbis nem találtunk erre utaló jeleket.

Epilógus

Endrédy Vendeltől személyiségéből fakadóan távol állt a passzivitás és a befelé fordulás. Pannonhalmi éve alatt végig folytatott tudományos tevékenységet, a római és dallasi rendtársaktól rendszeresen kért aktuális matematikai, fizikai és teológiai szakirodalmat, sőt nyelvtudását is folyamatosan fejlesztette.³⁴

A tudományon kívül továbbra is menedékei voltak az apátnak – ahogy már utaltunk rá – az érdi és a dallasi ciszterci közösségek. Az érdi nővéreket szívesen látogatta, ahogy a nővérek is nagy szeretettel fogadták őt. 1961-ben e közösség is az állambiztonság fókuszába került, majd 1965-ben fokozott megfigyelés alá vonták őket, és 1968 őszén Naszályi Emilt, a ciszterci nővérek lelkipolitikáját, Punk Gabriella *Gemma* perjelnt és a közösség tagjait többször beidézték a rendőrségre.³⁵ Ügyüket végül ejtették, a titkos közösség lét pedig lassan visszaállt a korábban megszokottak szerint. 1971. december 15-én Endrédy apát pannonhalmi szobájában benedikálta apátnővé Punk Gemmát.³⁶

A dallasi ciszterciekkel levelezés útján tartotta a kapcsolatot Endrédy Vendel, illetve az 1960-as évektől a dallasi monostor, majd apátság tagjai közül is sokan hazalátogattak rokonaikhoz és rendi családjuk tagjaihoz. Endrédy Vendel számára ez a tengerentúli kapcsolat különlegesen nagy jelentőséggel bírt, mert amíg a zirci apátság közösségében fokozatosan elvesztette súlyát, addig dallasi fiai számítottak útmutatására és vezetésére.

A zirci apát – még akkor is, ha a folyamatos állambiztonsági megfigyelése miatt a bencés vezetőknek sok kínos pillanatot okozott ottléte alatt – a pannonhalmi szerzetesközösségben megtalálta a helyét és a mindennapok örömeit.

Életének utolsó éveiben komoly betegségektől szenvedett.³⁷ Ápolója, az 1960 óta mellette lévő gondozó, Csitos Ágnes kalocsai iskolanővér volt. A zirci apát nehéz, szenvedéssel teli hónapok után, 1981. december 29-én el. Halála előtt még több szerzetesfiát is fogadta, köztük Kerekes Károlyt, akire halálos ágyán – még utoljára – hunyt el. Halála előtt még több szerzetesfiát is fogadta, köztük Kerekes Károlyt, akire halálos ágyán – még hunyt nehezen formált szavakkal rábízta a magyar ciszterci közösséget.³⁸

Endrédy Vendel zirci apát 1982. január 7-én, halottaskocsin térhetett vissza a magyar ciszterci élet egykori szívébe, Zircra. Az apátsági templomban, Szent Bernát oltára alatt helyezték örök nyugalomra. A rendszerváltást követően, 1990. május 18-án az ellene 1951-ben hozott bírósági ítéletet semmisnek nyilvánították.³⁹

Megjelent a Vigilia 2016. 10. számában 732–738. o.

³⁴ ÁBTL 3.1.2, M–34203/3. *Ráckevei*. 150.; Badál Ede Álmos: i. m. 419–424

³⁵ ÁBTL 3.1.2. M–37458/1. *Vári Béla*. 194–195., 233. – A BM 1965. április 24-én nyitott csoportdossziét az érdi női ciszterci közösség megfigyeléséről: ÁBTL 3.1.5. O–13305/3. *Bakonyiak*. A dossziét 1969. január 20-án zárták le. Naszályi „Csúcsos”, Punk Gemma pedig „Csinos” fedőnéven volt megfigyelt személy.

³⁶ Örfi Mária: i. m. 95.; Badál Ede Álmos: i. m. 409.

³⁷ Örfi Mária: i. m. 104.; Badál Ede Álmos: i. m. 434–444.

³⁸ Kerekes Károly visszaemlékezése alapján: Örfi Mária: i. m. 108.; Badál Ede Álmos: i. m. 442–443.; és Zakar Ferenc Polikárp 2012. február 15-i szóbeli közlése alapján.

³⁹ BFLXXV. 4. f. 001211/1951., 744/1990. *Grósz József és társai*. 302–303. [alsó oldalszám a lapon]

LEVELEK DALLASBÓL

A '80-as évek vége felé több volt ciszterci iskola ünnepelte alapításának évfordulóját. A budai gimnázium, melyet 1912-ben a ciszterciek alapították, 1987-ben 75 éves jubileumára készült. Ez idő tájt már lehetett a ciszterci múltról is beszélni. Az ünnepségen a ciszterci öregdiákok hívására az iskola több volt ciszterci tanára is megjelent.

Dr. Csizmazia Placid ciszterci atyát, aki a 40-es években az iskola tanára volt, ekkor a dallasi apátságban élt, *Vasbányai Ferenc*, a gimnázium – a József Attila – közkedvelt magyartanára hívta meg a jubileumi ünnepre.

Kapcsolatuk személyes találkozás útján és a rendszeresen váltott levelekkel Placid atya haláláig tartott.

Vasbányai tanár úr – újságunk olvasója – felajánlotta közlésre Placid atyától kapott leveleit. Megköszönve tanár úr bizalmát, örömmel választottunk ki a mintegy húsz levélből egy párat (egyiket eredeti formájában is közreadva), gondolva, hogy az egri öregdiákok is szívesen olvassák majd. A levelekből sugárzik a szeretet és a kötődés, melyet az iskola elűzött ciszterci tanárai negyven év után is éreztek iskolájuk és diákjaik iránt.

Dr. Csizmazia Lajos Placid

1915-ben Fiumében született. A budai Szent Imre Gimnázium tanulója volt. 1933-ban lépett a ciszterci rendbe, 1940-ben szentelték pappá. Német-, latin-, görög-tanári diplomát szerzett. 1943–48 között tanított a Szent Imre gimnáziumban. A szerzetesrendek feloszlatása után 1952–65 években a ménfőcsanakai általános iskolában, majd a győri Pénzügyi technikumban orosz tanított. 1965 júliusában utazhatott nyugatra, ahonnan már nem tért vissza. Pár hónapos római tartózkodás után Amerikába menve csatlakozott a dallasi apátságban élő rendtársaihoz. 1966–91 években nyelveket tanított a Cistercian Preparatoy School-ban és párhuzamosan latint, görögöt és nyelvészetet a dallasi katolikus egyetemen. 1999. október 9-én hunyt el.

Vasbányai Ferenc

gyémántdiplomás gimnáziumi tanár Budapesten született. A mátyásföldi gimnáziumban tett érettségi után a pesti bölcsészkaron történelem, magyar, művészettörténet és könyvtár szakon „nyert jogosítványt”. De „csak”

nevelőnek tartja magát; 50 év alatt 5 gimnáziumban működött, 1957–1997 években, 40 évig az államosított budai Szent Imre ciszterci gimnáziumban, a József Attilában. Külső vezetőtanára volt az ELTE és a PP-KE végzős hallgatóinak. A Szent László Társulat, a Szent Sír Lovagrend és a Ciszterci Diákszövetség (újra)alapító tagja. Az elmúlt években a Köztársasági Elnöktől, a Szent Imre Gimnázium igazgatójától és Budapest Főpolgármesterétől nyert elismerést nevelőmunkájáért.

Irving, Texas – 1987. február 8.

Kedves Vasbányai Tanár Úr!
Kedves Barátom!

Nagyon örültem levelének, amelyben szíves volt közölni az ünnepi programot (igazán szép és gazdag!) – és hálásan köszönöm a meghívást. Ha semmi rendkívüli akadály nem jön közbe, ott leszek és az előadást is megtartom április 22-én, 17 órakor. Tervem szerint ápr. 21-én, kedden késő délután érkeznek meg a budapesti repülőtérre és megint unokabátyáméknál, Phank László dr. fogorvosnál szállnék meg, Karinthy Fr. u. 23. alatt. Másnap délelőtt felkeresném az iskolát, hogy megbeszéljük a részleteket és átadom a kiállítás meg a könyvtár számára, amit sikerült összegyűjteni. Az előadáshoz dia-képeket szeretnék bemutatni (az itteni video-cassettek más rendszerűek, mint az otthoni készülékek; így jobb diával dolgozni és meg lehet állni egy-egy képnél, amely több magyarázatot igényel).

Az észak-amerikai ciszterci diákszövetség elnökének, Várfi Istvánnak (Torontó környékén lakik Kanadában) elküldtem a programot és a kiállítási anyagra vonatkozó kérést is. Meg is adtam neki az Ön címét, hogy ha kérdésük van vagy valami anyagot küldeni akarnak, megtehessek. Remélem, hogy lesznek hazalátogatók. Az amerikai magyarok nagyrésze az USA északi, északkeleti részén meg Kanada keleti-déli részén lakik (az iskola régi diákjai is); itt Texas környékén bizony jóval kevesebben.

Hallottuk, milyen kemény tél volt Magyarországon, sőt egész Európában. Itt Amerikában a keleti partvidéken volt igen erős hóesés, ami néhány napra megbénította a közlekedést. Viszont itt nálunk a szokásosnál is enyhébb volt a tél, fagy alig egyszerű kétszer, hó semmi. Január közepén is voltak bőven napok szép napsütéssel, 20°C körüli hőmérséklettel, február 2-án pedig, amikor a medve (vagy itt Amerikában a mormota) ki-

bújik vackából, ragyogó napsütés és 80°F = 27°C fogadta. És azóta sem sokkal hidegebb. Hogy persze később megjárjuk-e, nem tudjuk.

Az itteni iskoláról szóló tájékoztatókat, illusztrációkat magammal viszem. A diáklevezésről is lehetne szó, megpróbálok kipuhatólni az érdeklődést.

Ha minden jól megy, áprilisban találkozunk. Mint az iskolának nyolc évig diákja és öt évig tanára, nagy várakozással tekintek a jubileumi ünnepség elé. Egyébként a dallasi iskola is jubileumot ünnepel, 25 évvel ezelőtt, 1962-ben indult el.

Meleg köszöntéssel dr. Palotás igazgató úrnak és a tantestületnek is,
szeretettel küldöm üdvözlétemet

Csizmazia Placid

Kedves Feri!

1987. június 10.

Másfél hónap múlt el a szép jubileumi ünnepségek óta, de a lelkemben még mindig frissek a benyomások, az élmények. Olyan gazdag négy nap volt az, amit ott tölthettem Budán, hogy az ember újra és újra visszatér azokhoz az élményekhez és erőt merít belőlük. Nagy öröm volt találkozni annyi száz öregdiákkal, akik olyan erővel és szeretettel fejezték ki a régi iskolához való hűségüket. Jó volt látni, hogy a mai iskola-vezetőség milyen gonddal és nyíltsággal készítette elő és bonyolította le az ünnepségeket. Jó volt érezni azt az őszintén kedves és meleg fogadtatást, amelyben mindenfelől részesültem. De őszintén mondhatom, hogy a sok kedves emlék között egyik legmaradandóbb a veled való megismerkedés - nemcsak azért, mert a jubileumi ünnepségeknek, és főleg a kiállításoknak érezhetően te voltál a mozgatója, lelke; hanem azért is, mert érezni lehetett, milyen értékes, magas színvonalú tanári munkát végzel, milyen odaadással, hivatásérzettel dolgozol az ifjúságért. Adjon Isten sok gazdag, termékeny esztendőt!

Május és június eleje nagyon gyorsan eltelt. Először az egyetemen, aztán a középiskolában zártuk le az évet minden tárgyból hosszú írásbeli vizsgával. Most pedig ezen a héten egy nyári tanfolyamot kezdtem az egyetemen, egy kis, de értékes csoport: jelenlegi latin tanárok a középiskolákban, akik egy kis felfrissítést, továbbképzést akarnak kapni vagy akik latin tanárnak készülnek. Ez eltart július közepéig, akkor útnak indulok kb. négy hétre. Ez alkalommal Svájcban kezdem, ahol több kedves tanítványom és iskolatársam van, ezekkel kicsit bebarangolom a svájci hegyeket-völgyeket. Utána Magyarországra, néhány napot Pesten töltök, de idén főképp vidékre szeretnék menni, Eger, Pécs és Balaton. Amikor Budapesten leszek (valószínűleg július legvégén) próbálok majd kapcsolatot találni. Lakásom megint ott lesz unokabátyámnál, Karinthy Frigyes u. 23. alatt.

Gondolom, most erősen el vagytok foglalva az érettségikkel (ez a komoly záróvizsga nincs Amerikában).

Remélem után lesz idő pihenésre, vakációra is. Kívánok Neked is, és az egész családnak kellemes nyári pihenést.

Meleg köszöntéssel és baráti szeretettel:

Csizmazia Placid

Kedves Feri!

Dallas, 1988. november 21.

Nagyon köszönöm kedves, meleghangú leveledet. Jó volt hallanom felőled, hiszen tavalyi látogatásom idején nagyon közel éreztem magamat hozzád, éreztem, hogy igazi barátot találtam. Az évkönyv két példánya nov. 10-e körül érkezett meg és nagy örömet szerzett. Igaz ugyan, hogy láttam már néhány héttel előbb is egy példányát, mert Medgyasszay Lilla, aki valamikor Jóskás diák volt és akinek a fia most hozzánk jár, megkapta és odaadta megnézni. De most alkalmam volt részletesen átnézni és nagy részét elolvasni.

Őszintén gratulálok az emlékkönyvhöz. Gazdag, tartalmas, változatos. Igazán jó képet nyújt a 75 év történetéről és a mai helyzetről. A szemelvények, tanulmányok, emlékezések kiválasztásában meglátszik a te biztos kezed, okos, finom ítéleted. Pl. a tanári értekezleti jegyzőkönyvek szemelvényei nagyszerűen végigkísérik az embert a 75 év vizsontagságos történetén, a sok problémán, amellyel szembe kellett nézni. Külön öröm persze számomra, hogy az évkönyv a ciszter évekről olyan pozitív és megnyerő képet ad, de igen tanulságos pl. a mostani diákok írásainak olvasása is. Itt a házbán is sokan nagy érdeklődéssel nézik, olvassák. Mindenképp meg lehetsz elégedve vele.

Magamról annyit, hogy igen, most is tanítok még, ez a 48-adik tanári évem, egy kurzusom van az egyetemen, kettő a gimnáziumban, mindegyik másféle nyelv. Ma is örömmel végzem a munkát, bár meg kell vallanom, valamivel nehezebben megy a mostanában felmerülő egészségi problémák miatt. Tavaly év végéig minden ment simán, európai nagy utakra is jutott erő. Idén viszont egész évben jöttek a nehézségek: január legvégén egy hirtelen szélütés, szerencsére nem nagyon erős, erre aztán kettős nyakér-műtétre került sor, hogy kitisztítsák az agyba vezető főereket. Október elején szívritmus szabályozó kis

készüléket ültettek a bőröm alá, most pedig jó ideje valami ideg- vagy izomgyulladás kínoz a bal lábban és combban és egyelőre nem sokat tudtak rajta segíteni. Szóval le kell lassulni. De hát erre 73 év után már lehet és kell számítani. Az ember minden további évet ajándéknak tekinthet. Mindenesetre azt szeretném megérni, ha Isten akarja, hogy aranymisémet, 50 éves papságomat megünnepelhessem másfél év múlva, 1990 júniusában. Akkor mindenképp szeretnék hazalátogatni, és Zircen, Budán és Győrött misét mondani. Jövő nyárra még nem döntöttem, ha rendbe jövök, lehet, hogy megint hazalátogatok. Mi is nagy érdeklődéssel és aggodással figyeljük nemcsak a hazai, magyarországi fejleményeket, hanem a világon sokfelé mutatkozó mozgolódást, krízist, egyelőre inkább zűrzavaros, kilátástalan helyzetet. Nehéz ilyen időkben igazán tanárnak, a szellem és az értékrend munkásának lenni, jóra, szépre, igazságra és hűségre vezetni, a jövő alapjait építeni. De talán éppen ezért olyan fontos az a munka, amelyet mi végzünk. És az az érzésem, hogy a nagy bizonytalanság ellenére talán lehet utat találni a kibontakozás felé: a hamis teóriák és az azokra épülő szisztémák olyan világosan csődbe jutottak, hogy mindenképp szükségessé válik az ésszerűbb megoldások keresése. Adja Isten, hogy az új esztendő egy lépéssel közelebb vigyen mindnyájunkat ehhez a célhoz.

Neked is, kedves családnak is szívből kívánok kellemes karácsonyi ünnepeket és jó indulást az újévre. A kis Ferit szívesen látjuk, ha kedve és alkalma lesz egy amerikai látogatásra. Ebben a korban kell világot látni, embereket, szokásokat, kultúrákat megismerni.

Őszinte baráti szeretettel köszönt:

Csizmazia Placid

Kedves Feri!

1990. december 16.

A félévzáró vizsgák miatt kicsit későbbben jutok hozzá a levélíráshoz - de legalább a karácsonyi időben még odaér, ha talán nem is az ünnep előtt. Neked is, kedves családnak is szívből kívánok szép és Isten-áldotta karácsonyt, még ha a magyar gazdasági élet nagy nehézségei és az iskolai munka sok még megoldatlan problémája árnyékot is vet az ideji karácsonyra. Adjon Isten sok erőt, bizalmat a következő év nagy feladataihoz.

Nagy örültem, hogy a kis tanári csoporttal alkalmam volt találkozni. Nagy benyomást tett rám határozottságuk, elszántságuk. Ha a keresztény szellemű oktatás és nevelés újra erőteljesen kibontakozhat Magyarországon, az a következő évtizedekben főleg az ilyen erőshitű világi tanárok feladata és érdeme lesz. Köszönöm, hogy ezt a kis találkozót lehetővé tette.

A nyári hetek tele voltak programmal, élményekkel. A budai plébánián, a nagyvenyimi noviciátus-házban, és főleg a leányfalusi lelkigyakorlaton (34 magyar ciszter vett részt!) sikerült közelről megismernem a rendi újraindulás örömeit, terveit, hallatlan nehézségeit is. A budai nagyszerű és megható aranymise után még főleg két helyen tartottam ünnepélyes hálaadó misét, mindkettőhöz különösen sok szép emlékem fűződik: Zirc és Győr. De emlékezetes marad a kassai látogatás édesapám rokonainál és az, hogy kétszer is szólhattam magyar hívekhez az ottani volt premontrei templomban. Szülővárosom, Fiume (Rijeka) az Adria mellett szintén sok mindent felelevenített bennem és végül az oberammergau-i passiójáték megtekintése csodálatosan szép befejezése volt a szép nyári útnak.

A dallasi napok a mozgalmás nyár után csendesesen, nyugodtan folytak, tanítással, az apátsági könyvtár kezelésével és főleg a közösségi élet és napirend megszokott ritmusával. Egészségileg nem sokat panaszkodhatom, persze minden egyre lassabban megy. Családod tagjainak, az ismerősöknek add át üdvözlőmet. A jó Isten vezessen az egész esztendőben.

Szeretettel

Placid atya

Kedves Feri!

1991. december 5.

Meleg szeretettel küldöm köszöntésemet Neked és az egész családnak a karácsonyi ünnepekre. Kívánok mindnyájatoknak, a nehéz idők ellenére is, szép és bensőséges karácsonyt és jó erőt, bátor hűséget az új esztendőre. Tudom, nehéz munka vár rátok, akik keresztény szellemben szeretnétek nevelni a magyar fiatalságot - a múlt évtizedek rombolása és a jelen közömbössége, nagy irányvesztettsége nagy akadályt jelent. És mégis ti építitek a jövőt.

A júliusi operáció megghiúsította a hazalátogatást - de segített abban, hogy az iskolaév kezdetére munkaképes legyek. Az egész félévet sikerült nagyobb nehézség nélkül átélnem, iskolai és rendházi munkámat elvégezni. Ennél többet 76 éves korban nem is lehet remélni. Ha az állapotom így marad, a következő nyáron pótolom az idén elmaradt hazautazást.

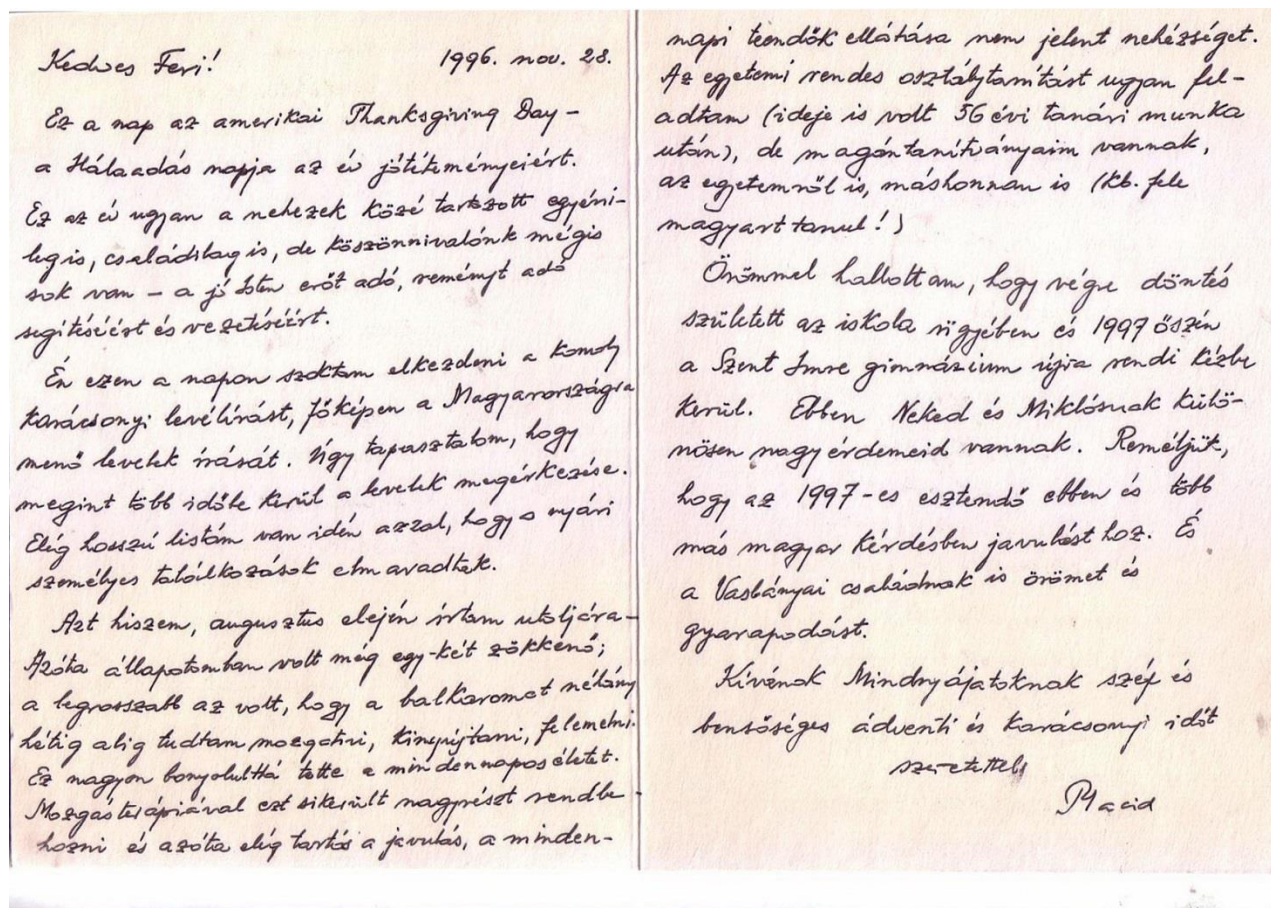
Kerekes Károly apátúr októberben nálunk járt és beszámolt a rend hazai helyzetéről: a szerzetesi élet és munka helyreállításának nagy nehézségeiről és akadályairól, de a szép kezdeményezésekről és a jobb jövő reményeiről is. És hogy két év alatt 11 fiatal tagja lett a rendnek, az a jövő legnagyobb reménye.

Adjon Isten az országnak békét és építeni, alkotni akaró embereket. Védjen meg olyan oktalan és véres pusztítástól és emberirtástól, amelyet a volt Jugoszláviában láttunk. Az embernek megáll az esze, hogy Európában lehetséges legyen az, amit a szerb hadsereg művel.

A jó Isten áldjon és vezessen mindnyájukat!

Szeretettel

Placid atya

Kedves Feri!

1998. március 20.

Hétfőn, 16-án érkezett meg a küldeményed, a budai iskola évkönyve. Nagy örömmel vettem kézbe és kezdtem olvasni, hiszen mint diák és tanár nagyon szerettem ezt az iskolát. A két szép kötet olvasása közben pedig megerősödött bennem a hála érzése azok iránt, akik ezt a művet kezdeményezték és kitartó munkájukkal előmozdították, elsősorban Kedves Feri barátom iránt. Az ő érdeme, hogy az iskola 85 évét, a nagy politikai változások ellenére, egységnek tartotta és így a szent imrés és jóskás éveket nem különítette el. Másrészt, hogy olyan sok régi diaktól, - szent imréstől és jóskástól egyaránt, tudott visszaemlékezéseket és tanulmányokat szerezni és két kötetre való értékes anyagot összegyűjteni. Őszinte szívvel gratulálok ehhez a szép és sikeres munkához - a gimnázium lelkének, történetének megőrzéséhez. És azt is köszönöm, hogy a saját, elég tekervényes életpályámat bemutató írásomat minden változtatás nélkül leköszölted.

Reméljük, hogy az iskola története még sok szép és gazdag lappal gyarapszik a következő években és

sok szeretettel köszönt, Rókus nevében is,

Placid

200 éve született Szvorényi József, iskolánk tanára és igazgatója

Sátán született (Egri Főegyház-megye) 1816. július 5-én. Az egri ciszterci gimnázium tanulója volt, majd egri főegyházme-gyész kispap. Harmadév után jelentkezett Zirc-re, ott fejezte be a teológiát. 1839-ben Székesfehérvárott találjuk, tanár a rendi gimnáziumban. Egy-

évi tanárság után teszi le az örök fogadalmat és pappá szentelik.

Hatéves tanár korában megnyerte a Magyar Tudós Társaság (Magyar Tudományos Akadémia) első díját „Magyar ékesszókötés” c. pályamunkájával, amivel 100 arany járt és serleg. (A szép kis ezüst serleg megvan a Rend birtokában, a 100 arany – természetesen már nincs.) Egy évre rá a Magyar Tudós Társaság levelező tagja. Az irodalom a mindene, az egyetemi tanárság volt a szíve vágya.

Ebben megakadályozta 1848/49. A tanulók demonstráltak, és pedig nagyon szerény eszközökkel: piros zászlón fehér-zöld felírat: „Az ifjúság óhajtása, legyen boldog a haza.”

A megtorló osztrák hatalomnak ez is sok volt! Az egész tanári kart eltiltják a tanítástól. Szvorényi ugyan csak „kisebb igazgatásokban vétkes”, de így is eltiltják Fehérváron a tanítás-tól (tanártársaival együtt) és apátja Egerbe helyezi. Egyetemi tanárságra pályázik, de egy „rovott múltú” nem érheti el az egyetemi katedrát. Lassan békél meg sorsával, mert tehetségét ő maga érzi legjobban. Idő-közben azonban arra eszmél, hogy a szabadságharc

utáni években igen nagy szükség van ciszterci tanárookra.

1854–56-ban azonban Pesten találjuk, szótárt szerkeszt, magyar nyelvi tankönyveket ír. Testi-lelki jó barátjának: Tárkányinak az egyik nyelvtankönyve után azt adja hírül, hogy barátainak ilyen munkát nem ajánl, mert kétségessé válik örök üdvösségük...

Meggyöngült egészségi állapota miatt apátja Pécs-re akarja helyezni, de kikönyörgi, hogy Egerben maradjon, mert Eger már nagyon a szívéhez nőtt és ekkor már szülei is Egerben élnek (a mostani Szvorényi u. 1. alatt).

Isten viszont „nem ver bottal”: 50 éves korában, 1866-ban apátja kinevezi az egri ciszterci gimnázium igazgatójává.

Irodalmi ambícióin kívül rengeteg munka vár rá. Abban az időben is fel-felröppentek az akkori NAT-ok, csak nem így hívták őket. Báró Eötvös József válás- és közoktatásügyi miniszter kezdeményezi a tanügyi reformokat, amiket megküld minden iskolának véleményezésre. Amint ez lenni szokott Magyarhonban: a tanárok egyik része lelkesedik a reformokért, másik része egészen elvetendőnek találja, de valami-

ben egyik: ők ilyen tervezetre nem áldozzák fel drága idejüket, válaszolja meg az igazgató... És Szvorényi harmadmagával készít egy kimerítő tanulmányt a tervezetről.

A következő „nemszeretem munka”: hozzászólás a hatosztályos gimnázium fölött létesítendő ún. líceum tervéhez (három éves lett volna). Az egri tantestület ebben a munkában már az igazgató mellett áll, és hosszú jegyzőkönyv készül, aminek a végkicsengése: a tanárok jónak találják a líceum gondolatát, de a kivitelezéshez a minisztérium adjon pénzt, mert

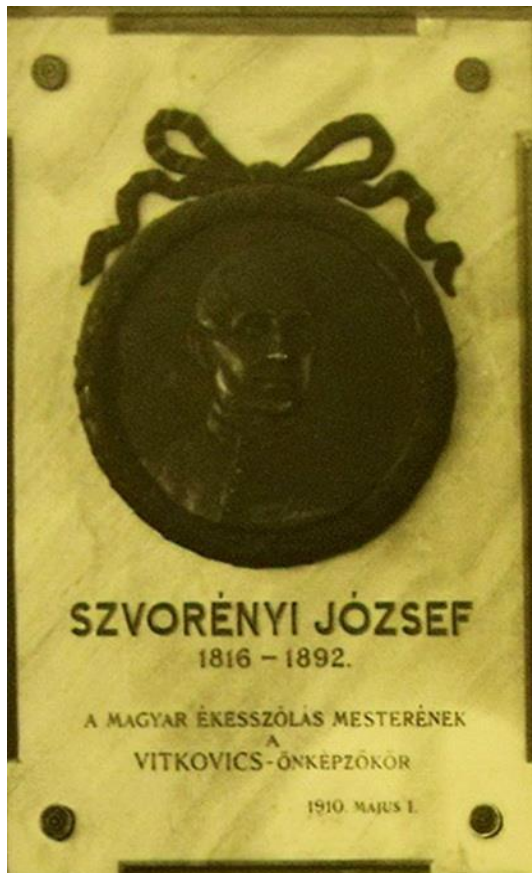
10 új tanárt kellene felvenni, négy új tantermet építeni és a tanárok részére 9–10 új lakást kellene biztosítani. Ráadásul Bécsben kellene a líceumi tanárokat kiképezni, mert ez Pesten nem lehetséges... A líceum terve az egész országban kútba esett és elfelejtődött.

1851. OSKOLAI ÉV.

Az 1850-iki octob. 17-én ¹⁸⁴⁴₁₀₆ szám a. kelt legfelsőbb rendelet erejénél fogva az egri hat osztályú gymnasium négy osztályú kis gymnasiummá alakítottatott át. Az abban szakrendszerileg működött tanári személyzet.

Tanárok nevei és tanügyvel foglalkozásuk év-száma.	Tantárgyak.	Osztályok	Heti órák.	Jegyzések.
Reusz Antal. 30 év.	Vallászat, Ó és Új szlovén-ségi történelem. Vallászat	1. 2. 3. 4.	2. 2. 2. 2.	Igazgató.
Mészner Rudolf. 9 év.	Latin nyelv Görög nyelv	1. 2. 3. 4.	6. 6. 3. 3.	1. oszt. tanár, hit-tudor.
Schill Athanás. 3 év.	Német nyelv Történelem, földrajz ..	1. 2. 3. 4.	2. 3. 2. 2.	2. oszt. tanár.
Molnár Miklós. 12 év.	Latin nyelv Történelem, földrajz ..	3. 4. 1. 2.	5. 5. 3. 3.	3. oszt. tanár.
Szvorényi József. 12 év.	Természettan és rajz .. Magyar nyelv	1. 2. 3. 4. 3. 4.	2. 2. 3. 3. 3. 3.	4. oszt. tanár, a magyar tudós tár-saság lev. tagja.
Ihász György. 14 év.	Szám- mennyiség- és németi mértan Magyar nyelv	1. 2. 3. 4. 1. 2.	3. 3. 3. 3. 3. 3.	— —

A egri algimnázium tanári kara 1850-51-ben

Trefort Ágoston miniszter első javaslata a középiszkolai oktatásról megint óriási munkát adott Szvorényinek. Rengeteget kellett dolgozni rajta (egy ciszterci gimnázium nem engedte meg magának, hogy ne foglalkozzék vele komolyan), de ez a terv is megbukott. Trefort második terve újabb hozzászólási munkát adott, hogy helyi tanterveket kellett készíteni. (A mostani igazgatók tudják, hogy ez mit jelent, mekkora pluszmunkával jár.) Egyébként ekkor jelenik meg az „állandó tanmenet” fogalma és kötelezettsége, a rajz, mint tantárgy bevezetése. Ennek érdekében a ciszterci gimnáziumban a 2. emeleten két tantermet kellett egybenytíni (ez a mostani díszterem). Érdekesként idézünk az utasításból, amit a tanulók részére adtak ki: „A rajztáblákat, cirkalmokat (a körző), léniát (a vonalzó) az ifjak kötelesek beszerezni.”

Komolyan vette az „ép testben ép lélek” elvét, mert a testnevelést rendkívül fontosnak tartotta. Testgyakorlás csak nyári hónapokban volt, „téli tornateremmel” még nem rendelkeztek. Ő építette meg ezt, minden valószínűség szerint a mostani helyén.

Szvorényinek javítania kellett a bukások számán (a gimnazisták egyharmada bukott évvégeken!). A tanárok megjegyzése erre ugyanaz, mint amit most is hallunk: „legyen komolyabb az elemi iskola, akkor keve-

sebb lesz a gimnáziumi bukás”. Ezzel kapcsolatban nagyon szépen fejtegeti a tanárok nevelő-oktató hivatását.

„A sikeres oktatás fő titka e három szóban rejlik: azt, annyit és úgy. – Vagyis azt kell tanítani, ami az ifjúkorhoz való, annyit, amennyi fejlettségéhez való és úgy, amint azt elsajátíthatja. Nem gondolhatni szerencsétlenebb nevelő-oktatót annál, aki ahelyett, hogy megérttessék, azt keresi, hogy bámultassék...”

Foglalkoznia kellett a helyes feleletéssel, az osztályzással, a fegyelmezzéssel (a pedagógiában ismételtelen visszaköszönő témák). A fegyelmezésben a következő fokozatokat kapta örökségül: négy szemközti megintés, nyilvános megdorgálás, térdepelés, bebörtönzés (!), virgács, skutika (korbács), kizárás. A megörökölt jezsuita gimnáziumban a börtön a lépcsőház alatt volt. Szvorényi idejében a mai ciszterci gimnázium második emeletén. Igen, akkoriban ez is volt...

A gimnázium az 1828/29-es tanév második félévében költözik át a jelenlegi Dobóól mostani helyére. – A tanítási nyelv Szvorényi igazgatósága alatt már a magyar volt, de még neki is sok harca volt a magyar tanítási nyelvért, mert ismételten a németet akarta a kormány bevezetni. Ennek Szvorényi és a tanári kar mindig ellenállt.

Szvorényi alatt jelentkezik a „túlterheltség” kérdése. A tanárok arról panaszkodnak, hogy a tananyagot össze kell vonni és az óraszámot leszállítani. Heti 26 órát tanultak az ifjak, ami hat nappal elosztva ezt jelenti: négy napon át napi 4 óra, két nap napi 5 óra. De boldogok volnának gyermekeink és tanáraik, ha most is csak napi 4–5 órájuk lenne!

Szvorényi úttörő vállalkozásba is belekezdett: 1871-ben kellően előkészített „reklámozás” után felnőttek oktatását kezdte meg, bizony siker nélkül! Három hét után a 22 felnőtt hallgató elmaradozott, csak a fizika érdekelte őket (a kísérletek látványossága miatt).

Ahogy mostanában büszkén mutogatjuk a számítástechnikai szaktantermet, Szvorényi az idelátogató közoktatásügyi miniszternek, Trefort Ágostonnak büszkeséggel mutatta be a gimnázium „fotografáló helyiségét” (1875-ben!). Akkoriban újdonság volt ez egy középiskolában!

Vajda Ödön zirci apát a Szvorényi-émléktábla leleplezésekor mondta róla: „Te voltál köztünk a legnagyobb!”

Mozsgai Tádé OCist:

Ciszterciek Egerben 2000. 9–12. o.

Emléktábláját 1910. május 1-jén Vajda Ödön zirci apátúr jelenlétében leplezték le a gimnáziumunkban Szvorényi József által létrehozott Vitkovics-Önképzőkör alapításának 50. éves jubileuma alkalmából. Az domborművet Kopits János (1872–1944) szobrászművész készítette.

Eredetileg a primusz udvarról nyíló előcsarnokban volt elhelyezve. 1922. április 29-én melléhelyezték az I. világháborúban hősi halált halt ciszterci diákok emléktábláját, közös koszorúba fonva a Szvorényi emléktáblával.

Ma az iskola emeleti lépcsőfordulóban láthatjuk.

Vendégségben Komár László diáktársunknál

Komár László, 1939-ben érettségizett a Szent Bernát gimnáziumban, kitüntetéssel. Diákszövetségünknek újraalapítása óta tagja. Iskolánk Értesítőiben, az „Érdemsorozatok”-ban nevét minden évben vastag betűvel nyomták. Minden osztályzata jeles volt.

Tanulmányait Sopronban folytatta, kohómérnök lett. Aztán egyfolytában Ózdon dolgozott, a kohónál, melyben a vasércet olvasztották. Mindezek mellett életét már kisdíák kora óta átszötte a zene, méghozzá a könnyűzene, a slágerek világa. Kicsit szokatlan kettősség, de nála jól megfértek egymás mellett.

Egy novemberi napon beszélgettünk ózdi otthonában. Itt már hosszú ideje egyedül él, felesége 18 éve hunyt el. A szobában könyvek tornyosulnak, az egyik sarokban öreg zongora áll, melyet még 1924-ben édesapja vásárolt, Asztalon szép virágcsokor, melyet 95. születésnapján köszöntötték a polgármesteri hivatalból.

Kérésemre szívesen mesélt – mint mondotta – kis szösszeneteket életéről. Sajnos arra már nem jutott idő, hogy zongoráját is

meghallgassam, pedig még naponta elgyakorolja Mozart Török indulóját is.

Hol töltötte gyermekkorodat?

Apai nagyapámat 1856-ban hozatták le hengermeisternek az alakuló ózdi gyárba. Sajóvárkonyon telepedett le, itt alapított családot. Édesapám a tizenkettedik gyermeke volt. Ő az egri tanítóképzőben szerzett kántortantói oklevelet. De nem kántorkodott, ugyanis az első világháborúban megsebesült – a lövészárokból egy géppuska golyó végigment a karján, ezért a kezét nem tudta jól mozgatni –, így orgonálni is nehezen tudott. A Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt-nél kezdte a tanítást és háború befejezéséig ennél a vállalatnál dolgozott.

1921-ben Ózdon születtem, akkor édesapám rövid ideig itt tanított, de hamarosan Járdánházához tartozó Vajács bányatelepre került a család – ebből az időből vannak első emlékeim. 1926-ban Borsodnádásra, a Lemezgyár-telepre helyezték. A kezdő rimai tanítókra és mérnökökre jellemző volt, hogy tapasztalatszerzés céljából a vállalat számos telephelyét megjárták. Itt már édesapám, mint főtanító működött, majd igazgatótanító lett. Jó érzékkel munkálkodott nemcsak a oktatásban, hanem a társadalmi élet különböző területein is. Kedvtelésből mint festő és szobrász is dolgozott, munkáit kiállításon is bemutatta.

Nádasd nagyon szép fekvésű, kb. 3000 lakosú helyiség volt, hegyekkel körül véve. A Rimamurányi Vállalatnak volt itt lemezgyára. A községben (ma már város) volt két tó is, melynek vize a gyárban hengerek hűtésére szolgált. – Itt jártam elemi iskolába.

Zenével is ekkor ismerkedtél?

Borsodnádason és Ózdon is volt nagy fűvös és szimfonikus zenekar, mind a kettőt egy cseh származású testvérpár vezette. Édesapám először hozzá küldött hegedűt tanulni. Hamar meguntam a hegedülést,

az oktatóm mindig rácsapott az ujjamra. Azt mondtam én inkább zongorázni tanulnék, így aztán édesapám tanított 7 éves koromtól. Chován Kálmán zongoraiskolója volt az első „tankönyvem”.

Akkoriban már volt rádiónk, mely mindig szólt, nagyon szerettem hallgatni az akkor divatos dalokat. Ezenkívül járt nekünk a Színházi Élet című hetilap, minden számnak volt sláger-melléklete.

Ezek után a könnyű zenének lettem a követője.

A gimnázium első két osztályát, mint magántanuló végeztél, körülményeidet tekintve ez elég szokatlan volt.

A IV. elemiben édesapám volt a tanítóm. Szigorúan fogott, nem kivételezett, engem vert meg legtöbbször. A negyedik elemi elvégzése után beírtak az egri ciszterci gimnáziumba, mint magántanulót. Édesapám úgy gondolta, hogy otthon adja meg a szigorú kezdést a gimnáziumhoz. Latinra Tarcsafalvy Lajos borsodnádasi plébános tanított, a többi tárgyra édesapám oktatott.

Harmadikos korodba jöttél Egerbe, a Szent József internátusban voltál az érettségiig.

A Foglárban jól éreztem magam. A gimnáziumban sem volt gond a tanulással.

Jó viseletű diák voltam, habár emlékeim szerint összesen azért két alkalommal kaptam egy pofont tanáraimtól. Most csak a második jut eszembe, melyet Erdélyi Guido tanár úrtól kaptam. Ő volt az ifjúsági könyvtár kezelője.

Ekkor már felsős voltam. A könyvtár előtt álltunk sorban. Sokan voltunk, többen rendetlenkedtek a becsukott ajtó előtt, néhányan annak nekiesve, döngetve. Guido, nyilván megunva az döngetést, az ajtót hirtelen kinyitva az éppen elől állónak egy jókora pofont adott. Sajnos én voltam éppen elől, én kaptam a pofont, ha-

bár az ajtódongetésben nem vettem részt. Ezeket tudomásul vettük, nem önérzeteskedtünk.

Úgy gondolom, ebből az időszakból főleg a zenével kapcsolatos emlékeidről beszélsz szívesebben.

A Foglárban, egészen hetedik osztály befejezéséig heti két alkalommal jött egy zongoratanárnő, özv. Lacsny Béláné, tőle tanultam zongorázni. Az ebédői zongorán játszottam.

A könnyű zenét nagyon szerettem, de természetesen egy-két klasszikus is kellett játszanom.

Én még kisdíák voltam, de jól emlékszem arra, 1936-ban vagy '37-ban lehetett, mikor egy harmonikát kaptál ajándékba Németországból. Ez hogy történt?

Egy alkalommal, még alsós koromban elvittek bennünket a városi színházba, ahol egy vegyes zenés darabot láttunk. Szerepelt benne egy harmonikás is. Mikor ezt megláttam-hallottam, egész odavoltam. Ettől kezdve az a gondolat foglalkoztatott, hogy tudnék szerezni egy ilyen harmonikát. Szüleimtől nem remélhettem, akkoriban egy komolyabb zeneszerszám legalább 120 pengőbe kerülhetett. Ekkora pénz egy jó részét kitevte édesapám fizetésének.

Egyszer hallottam, hogy valaki írt Mussolininak, hogy küldjön neki egy fényképezőgépet, – és megküldte! Hoppá! – ez szeget ütött a fejembe. (A levélírásban már volt egy sikerélményem: Myrna Loy amerikai filmszínésznőnek – akkoriban nagyon népszerű volt – írtam egy levelet, fényképet kérve tőle. Kaptam is egy képet, persze litografált aláírással.) Tehát írni kellene valami nagy embernek. Ki a nagy ember? – Hát az országnak a vezetői. Írtam az amerikai elnöknek, az angol királynak, még másnak is – már nem emlékszem pontosan. A leveleket mind ajánlva adtam fel Az amerikai elnök titkárától jött levél: Kedves kisfiam, ha majd nagy leszel, a saját munkád révén a keresetedből vehetsz ilyen hangszert... Még máshonnan is kaptam hasonlóan elutasító levelet.

A negatív válaszok után gondoltam: itt van még egy másik nagy ember is. Neki is küldök. Fel is adtam a levelet április tájékán, már nem is ajánlva. Ebben azt írtam: Úgy tudom Ön az ifjúság barátja és segít abban, hogy az intézetben egy kis zenekart alakíthassunk, melyben én harmonikán játszánék. Nagyon örülnénk, ha küldene egy ilyen hangszert.

A nyári szünetben, otthon kaptam egy levelet a Foglár igazgatójától, Szentgyörgyi Józseftől (a Bufftól). Kedves fiam – írta –, volt nálam két ember a német követségről, kérdezték igaz-e, amit írtál a leveledben, tudsz-e zongorázni. (Azt nem írta, később tudtam meg, hogy arról is érdeklődtek, milyen vallású vagyok.)

Szeptemberben, már újra az intézetben voltam, mint hatodikos, egy nagy csomagot kaptam a postán, benne egy Hohner Verdi 1 márkájú 48 basszusos harmonika, kb. 120 pengő volt az értéke. Nagy volt az örömöm.

Ekkor már elég jól zongoráztam, nem volt semmi gond, hogy harmonikázni is megtanuljak. Jobb kézzel már ment a játék, a gombokkal, bal kézzel, hamar kiismertem magamat.

*

Közvetlenül érettségi után zenei pályafutásom fontos szakaszához érkezett. Egy hónapig a Balaton partján zenélhettem. Ma is előttem van az a kép, álltam a Foglár udvarán, vártam édesapámat, mentünk haza Nádásra. Akkor már volt autónk, egy használt Ford kocsit. Egyszer csak odajött egy fiatal ember, mint kiderült ő volt az egri Jogakadémia ifjúsági zenekarának vezetője. Elmondta, hogy a Jogakadémiának Fonyódligeten, a Balaton parton van egy kis üdülője. Kérdezte, elmennék-e ide a nyáron egy hónapra harmonikázni a zenekarukban. Vállalkoztam, szüleim is hozzájárultak és akkor, '39 nyarán egy négytagú zenekarban játszottam. Remek volt ez az utolsó háború előtti boldog nyár.

Hogyan tovább az érettségi után?

Kitüntetéssel érettségiztem, s az egri ciszterci gimnáziumnak jó híre volt, így egyből felvettek az egyetemre, Sopronba mentem kohászhallgatónak. Egerből, az osztályunkból többen is kerültünk Sopronba.

Az első világháború után Selmezbányáról Sopronba menekült Bányamérnöki és Erdőmérnöki Főiskolát 1934-ben a budapesti József nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemhez csatolták és Bánya-, Kohó- és Erdőmérnöki Kar néven működött. Így egyetemi hallgató lettem, habár bennünket, mint főiskolásokat emlegették Sopronban.

Édesapám beszélt rá, hogy kohómérnök legyek, látva Borsodnádason a kohómérnökök jó társadalmi helyzetét, keresetét. Én gépészmérnök szerettem volna lenni. Tudtam, hogy a kohászoknak sok kémiát kell tanulniuk, amit a gimnáziumban nem tulságosan kedveltem. – Majd megszeretted, mondta édesapám.

*

Akkoriban az egyetemen sok tárgyból nem volt sem könyv, sem jegyzet és folyamatosan jegyzetelni kellett az előadásokon. Némely napokon reggeltől délutánig kellett jegyezni az előadáson elhangzottakat. Fárasztó volt számomra.

Az első két évet lehallgattam, a második év utáni szigorlaton azonban gondjaim támadtak, habár matematika vizsgám jól sikerült. Így a harmadik évre nem is iratkozhattam be. Aztán lazítottam, részben a zenélés is lefoglalt.

Bekapcsolódtál a város könnyűzenei életbe is?

A zongorázást nem akartam abbahagyni, kerestem a lehetőséget. Így kerültem egy tánciskolának a zenekarába, mely Sopronban a Pannonia szállóban volt. Először harmonikán játszottam, akkor a zongoránál egy idősebb hölgy ült, aki remekül játszott, de mindent csak kottából. Én meg fejből játszottam harmoniká-

mon slágereket, amin ő nagyon csodálkozott. Később én kerültem a zongorához.

*

Megalakult a főiskola tánc-zenekara is. A bálakon is játszottunk.

Hol itt muzsikáltunk Sopronban, hol ott. Az egyik jó nevű kávéházat, a Royal kávéházat gyakran látogattuk. Itt a zenekart egy volt főiskolás – aki 1921-ben iratkozott be – vezette, a zongorista egy remekül játszó zsidó származású fiatalember volt. Később munkaszolgálatra behívták, engem megkértek, hogy helyettesítem. Nagy nehezen vállaltam el. Ez már '44 tavaszán volt.

*

Visszatérve 1942-re, ez évben nyári kohászgyakorlatra Miskolcra mentem egy barátom unszolására, aki jó szálláshelyet ígért. Édesanyám miskolci volt, akkor nagynéném élt ott. Egyik alkalommal, mikor meglátogattam – az ún. Luther udvarban laktak – nagy meglepetésemre megjelent egy számomra ismeretlen fiatalember, aki Komár Lászlót kereste. Bemutatkozva megkérdezte, vállalnám-e a lillafüredi Palota szállóban hétvégeken a zongorázást. Elvállaltam, így 42 nyarán szombat-vasárnap itt zongoráztam, egy dobbal kísérve. Jól muzsikáltunk, le akartak szerződtetni. Egyik alkalommal Herczeg Ferencet is felfedeztem az előke-lő társaság között.

Sopronban ért el a háború, hogyan vészelted át ezeket az időket.

1944 októberében behívót kaptam, Budapestre, a Radetzky-kaszárnyába. Egy veszprémi barátommal, bányamérnök-hallgatóval mentünk fel Pestre, vállamon a katonaládával. A vonat már nem mindenütt közlekedett, vagy 10 km-t gyalogolnunk is kellett. Este érkezünk meg Budára, ahová a behívóm szól. A szolgálatos őrmester – késő este volt – elzavart bennünket. Barátom ismerőse révén az Erzsébet szállóban kaptunk helyet. Több napon keresztül az állandó légi-riadók miatt nem tudtunk visszamenni a laktanyába. Végül bejutva beálltam a várakozók egyik sorába, mint kiderült, ebben a sorban azok voltak, akik felmentést kértek.

Még a gimnáziumban az egyik kiránduláson kapott betegségem miatt, mely a szívemet megviselte, Szilágyi József dr. iskolaorvosunk felmentett torna alól. Erre az iskolai felmentésre hivatkoztam, mikor sorra kerültem. Felülvizsgálatra küldtek, ahol az orvos, talán a már a háború végét érezve, ideiglenes szabadságot javasolt. Így megúsztam a katonaságot. Vonat már nem volt, különféle katonai autókon „stoppolva” vizs-szautaztam Sopronba.

*

1945. április 1-jén, húsvétvasárnap jöttek be az oroszok. A nagyhét elején a városi színházban még a előadás volt, a zenekarban én is játszottam.

Röviddel az oroszok bejövetele előtt felszólították az egyetemistákat, jöjjenek be az egyetem területére.

Szerencsémre hozzám is eljutott a hír és nagyszombat este beköltöztem az egyetemre. Itt biztonságban voltunk.

Egy orosz katona jelent meg először „germánshkikat” keresett, de miután németek nem voltak, a következőkben már az „ora, ora” – hanzott. Voltunk vagy 30–35-en egyetemisták, mindnyájan a katona köré állva nyújtották karórájukat. Én hátrább helyezkedtem, már kezdtem lecsatolni az órámat, de aztán úgy gondoltam, már eléget kapott. Így megmaradt a karóráim. Igaz később mégis elment...

*

Néhány nap múlva az oroszok rehabilitációs kórházat rendeztek be az egyetemen, miután a főépület tantermeiből a bútorokat kidobálták. Én az egyetem területén maradtam, ahol egy pince helyiségében laktunk.

Az elkövetkező hónapokban két feladatom volt: fő-foglalkozásként a kórház konyhája részére kellett farönköket hasogatnom. Ez elég szokatlan volt számomra, de bele tanultam.

Másik feladatom volt a lábadozó sebesült katonák gyógytornájához zenekíséretet adni zongorán. Ebben már volt gyakorlatom, mert az a soproni iskolákba több alkalommal is hívtak a tornavizsgákra készülve zongorakíséretet adni. Az oroszok két zongorát is hoztak.

*

Egy alkalommal a soproni lakásomat szerettem volna meglátogatni, megnézni mi van otthon. Lakásom az egyetemtől majd két kilométernyire volt. A jóindulatú orosz parancsnok egy katona kíséretet adott mellém, ő is tudta, hogy a fiatalokat útközben könnyen „besorozzák” egy fogolymentetbe, s ettől védett meg.

A lakásom meglehetősen feldúlt állapotban volt, de hát nem nagyon volt innen mit elvinni. Visszafelé jövet a kíséretöm, nagydarab ukrán, szerzett egy kétfülű 5 literes fazekat és az Újteleki utcában bementünk egy nagy pincébe.

Sopron tele volt boros pincével. Az orosz városparancsnok elrendelte, hogy a boros hordókat fel kell törni, katonáit így akarta féken tartani.

A pincében hordók itt is szétverve, a bor-tengerben csak egy pallón meg téglákon lehetett közlekedni. A katona telemerte a fazekát, s mentünk vissza az egyetemre, ő hozta a borral teli lábast két fülénél fogva.

*

A kosztunkról két hónapon keresztül nem kellett gondoskodnunk. A kórház konyhája mellett étkezhet-tünk. Étélük egyszerű káposzta meg burizs volt, melyet csajkánkba töltött a szakácsnő.

Két hónap után a kórház hirtelen elment. Megszűnt az ételmezésünk.

*

Ezután '45 nyara, az ősz és a hideg tél nagy szegénységet és éhezést jelentett számomra. Ezen a vidéken semmi kapcsolatom nem volt, otthonról nem kap-

hattam támogatást. Ha egyszer kétszer hozzá jutottam meghívás útján jobb ellátáshoz, pl. disznótor, bizony megviselte a gyomromat.

Hosszú kihagyás után azért mégis lediplomáztál.

1946-ban aztán lassan megindult az élet. Megnyíltak a szórakozóhelyek is, a könnyűzenei élet is beindult, így egy kis keresetem is adódott.

Az egyetemen is szép lassan letettem a vizsgáimat. Boleman Gézánál, az elektrotechnika Európa híru professzoránál volt egy kollokviumom.

A professzor az orosz megszállás után többször látott engem az egyetemen, amint a kórház konyhája számára nagy igyekezettel a fát aprítottam. Akkoriban meg is jegyezte vékony hangján: Komár úr, maga milyen jó kondícióban van!

A vizsgán erre emlékezve mondta: No, Komár úr, miután olyan jól hasogatta a fát, megadom a jót. – Különben is jól felkészültem.

Végül is 1951 februárjában szereztem meg diplomámat.

Hogyan kerültél Ózdra?

Akkoriban nem volt szabad pályaválasztás, a kommunista kormányzat a végzett mérnököket ideoda helyezte, engem Győrbe küldtek.

Édesapámat Nadasdon 1945 tavaszán koncepciós vádakkal az egri várba internálták. Ellensége volt az egyik kommunista párttitkár, akit annak idején nem vett fel a gyári dalárdába. 1950-ben halt meg, 61 éves korában. Édesanyám, a húgommal Ózdon költözött, és szerette volna, ha én is Ózdra megyek dolgozni.

Végül a minisztériumban sikerült elintéznem, hogy Ózdon kapjak állást. 1950 decemberében, mint szigorló mérnök a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt.-hoz, ahogy itt mondták, a „Rimá”-hoz kerültem. Belépésemkor már Ózdi Kohászati Üzemek volt a neve, mert a Rimát 1946 végén államosították.

A nyersvasgyártáshoz osztottak be, a kohók mellett dolgoztam, mint üzemmérnök, technológus, majd 1981-től a vezérigazgató melletti tanácsadó-testületbe kerültem, mint műszaki-gazdasági tanácsadó, a nyersvasgyártás szakértője. 1983-ban mentem nyugdíjba, de utána is mint szakértő tovább dolgoztam. Ezt a munkát 1987-ben fejeztem be.

*

Külföldön is sokat voltam vállalati kezdeményezésre, elsősorban közvetlen a kohó-építés, -karbantartás tanulmányozására, NDK-ban, Eisenhüttenstadt, Maxhütte, nyugaton az ausztriai Donawitz városok kohászati üzemeiben.

Jártam Franciaországban is, ez már nem tanulmányút volt. Ennek a látogatásnak még a középiskolás időre visszanyúló szálai voltak:

1936-tól leveleztem egy francia kislánnyal. Annak idején talán a Cserkészszövetségnek volt egy kezdeményezése: levelezzünk külföldi fiatalokkal. Mikor a

németek bevonultak francia földre, ez a levelezés megszakadt. Háború után sikerült újra felvenni a kapcsolatot. Akkor már asszony volt. 1960-ban Magyarországra látogatott, Budapesten találkoztunk. 1964-ben meghívó levelet küldött. Ekkor a francia Riviérán laktak a férjével, egy vendéglőjük volt. Egy hetet töltöttem náluk.

Ugyanekkor még két hétig vendégeskedtem ezen a vidéken élő barátomnál is, ő is a soproni egyetemen tanult. Magyarországról '56 után ment ki francia felesége után, aki előzőleg már kapott kiutazási engedélyt. Grasse-ban, a parfüm fővárosában élt népes családjával.

*

Az üzemben is elismerték munkámat, több kitüntetést kaptam, a legmagasabb volt az Eötvös Loránd díj.

Ezt a díjat 1973-ban alapították, a kiemelkedő ipari, mezőgazdasági és közlekedési alkotó, irányító, szervező tevékenység elismerésére szolgált. Én 1983-ban kaptam meg.

2016 szeptemberében vettem át vasdiplomámat a miskolci egyetemen.

Természetesen a zenészi működésedet itt is folytatod munkád mellett.

Ózdon a nagy létszámú vállalatnál a gyári dolgozókból álló tánczenekar is működött, velük hamarosan kapcsolatba kerültem, mellékfoglalkozásban, vezérigazgatói engedéllyel, Persze ez nem mindennapos elfoglaltságot jelentett, hisz főmunkám a kohómérnöki feladatok ellátása volt.

*

Egyik alkalommal, ez még az '50-es években volt, a vezérigazgatónál voltunk megbeszélésen. Egyszer csak a vezér ránézett az órájára. „Hű, már 7 óra, – mondta a vezérigazgató – Komár elvtárs magának már zongorázni kell!”

A '60–'70-es éveket is végig muzsikáltam, általában hetente háromszor játszottam az egykori Gyöngyszem presszóban.

Nemrégiben próbáltam összegyűjteni, vajon a könnyűmuzsikában hány dalt, slágert ismerek gyerek korom óta, melyeket játszani szoktam. – Közel 700-at számoltam össze, amit kívülről is játszottam.

*

Jól eső érzéssel mondhatom, tisztelnek és megbecsülnek ebben a városban. Tavalgy 170 éves az Ózdi Kohászat címen tartott előadássorozatban szerepelhettem, mint egykori kohómérnök és mint az ózdi könnyűzenei életben ismert polgár.

Nemrégiben a város képviselői is köszöntöttek 95. születésnapom alkalmából.

Megköszönve Laci bátyámnak életéről jóízűen elmondott „szösszeneteit”, abban a reményben búcsúztunk, hogy legközelebb elzongorázza majd fiatal korunk slágereit.

Horváth Konstantin naplóbejegyzései

DEBRECZENI SIXTUS ATYÁRÓL

Dr. Horváth Konstantin Gyula OCist. (1896–1970) egyetemi magántanár, volt zirci perjel, 1914-ben lépett a Ciszterci Rendbe. Egyetemi tanulmányait az innsbrucki egyetemen végezte, ott szerezte meg a teológiai doktorátust is. Közben 1919-ben pappá szentelték. A rend budapesti tanárképző főiskoláján majd a zirci teológiai főiskolán tanított teológiát, 1936-ban újból Budapestre kerül, mint a tanárképző főiskola igazgatója és a Bernardinum házfőnöke. Ekkor megszerzi a tanári oklevelet és a doktorátust történelemből. Tudományos tevékenysége egyre inkább a történelem terére tolódott át. A negyvenes évek közepén magántanári habilitációt szerzett Mályusz Elemér mellett. 1946-tól perjel volt Zircen és a hittudományi főiskola igazgatója egészen 1950 szeptemberéig. Ezután 1963-ig püspöki levéltáros Veszprémben, majd ugyancsak ott él nyugalomban, de állandó munkában haláláig.

(*Szolgalat c folyóirat 1971. 10. számában megjelent nekrológ alapján*)

Veszprém megyei Nemzeti Levéltárban található irathagyatéka, közötté naplói 21 kötetben, gyermekkorától 1968-ig, kézzel ill. gépirással írva.

Debreczeni Sixtus rendtársáról szóló gépirásos naplóbejegyzései a sorozat X. kötetében olvasható, melyet betűhíven az alábbiakban közlünk.

[1954.] II. 25. ... Szomorú vagyok. Tegnap kaptam sürgőnyt, hogy Sixtus temetése ma lesz Székesfehérvárra. Nem értettem az egészet. Ma reggelre Monostoriné adott néhány egri levelet, melyben megírják, hogy autó gázolta el. 21-én vasárnap d. u. ment ebédhelyről hazafelé biciklin és ekkor jött egy nagy autó, személy, melyben a vezető is részeg volt, a tulajdonos is, pártember az volt. Az autó elgázolt egy 5 gyermekes családapát, aki szintén meghalt, és akkor neki ment a másik oldalnak, ahol Sixtus alig szállott fel a biciklire. Neki ment és oly sebességgel, hogy rögtön meghalt. Agyveleje kilottyant és két lába a hasába beleszaladt. Még felnézett az égre és vége volt. Ott feküdt elég soká. Hárman voltak tanúi a dolognak. Annyira szerették és annyira rajongtak érte, hogy a kihullott vérére ereklyeként gyűjtötték össze. Gyóntatószékben és különben is összetartotta a gyermekeket is meg a felnőttek nagy részét. A levelek erről a rajongásról tanúskodnak.

Testvére Gyula sürgőnyözött. Ma táviratoztam Ács Kajetánnak Fehérvárra, hogy fejezze ki részvételemet a családnak és nem tudok elmenni ma délután a temetésre.

De nagyon megfogott...

...

II. 26. Hoffmanénak írja Bora...

„Szemtanútól hallottam és írom az esetet, Ő vasárnap d. u. biciklivel

ment a főutcán. Felnémétről egy nagy luxusautó megbomlott sebességgel száguldott befelé. A soffőr utólagos megállapítás szerint 80%-os részeg volt, úgyszintén a mellette ülő autótulajdonos. (egy pesti magasrangú pártember is). A kerámit elején, ahol az utca elkeskenyedik, az autó cirkuszként robogott hol egyik, hol másik oldalon fel a járdára és súrolta a falat, közben elütötte a járókelőket kéz és lábtörésekkel. A Görög utcánál az útvonal lejtős, itt már eszeveszett gyorsasággal elütött egy embert, 5 gyerekes családapát, meghalt, s abban a pillanatban a másik oldalra csapott át, itt ment az atya, aki nem tudott már jobban kitérni és az autó keresztül gázolt rajta, az illető látta, hogy az utolsó pillanatban az égre nézett s aztán szörnyű cafattá vált, fel ismerhetetlenné lett, agyveleje a földön, lába a hasüregében stb. Az egész város egy döbbenet, olyan nagy hatással van mindannyiunkra, hogy csak elnémulunk és nagy kérdőjellel válunk. De egyúttal félelem is ül az arcokon. Az egyetlen bátor kiállású pap, aki félelem nélkül tudott hivatásának élni, erősítette a lelkeket, fáradhatatlan volt ebben.

Közben tartotta a fiatalságot, járt a szegényekhez. Mindenütt ott volt, ahol vigaszra, erősítésre szorultak a lelkek. És most nincs többé. Utána nem következik senki. A lelkek árván maradnak. ... a lelkek nem annyira ér-

te, mint inkább hozzá imádkoznak. Sokan a porba kihulló vérét felszedték. Én nem találok másképen vigaszt, mint abban a gondolatban nyugszom meg, hogy ő felajánlotta életét engesztelésül és a jó Isten elfogadta azt. Erejét megfeszítve sem tudott az élő Sixtus többet tenni.

Így talán többet. És az emberek el-érkeznek tudatára, hogy ki volt ő Egernek. Az ő egyénisége világít ebben a rettenetes sötétségben.” ...

Margó írja: Majdnem a lakásánál történt, gondolom ebédre ment haza biciklin ... Három szemtanúja volt az esetnek.

Sokáig feküdt az úttesten, mindjárt meghalt, de nem vitték el mindjárt...

Erzsébet.

Hoffmann Jenőnének.

Elment ő is tehát. Kaptam tegnapi gyászjelentést. Nem tudom ki írta, de Egerből jöhetett. ...

III. 1. Hétfő. Még most is Sixtus halálának hatása alatt állok. Tegnapi d. e. 11-kor volt nálam Aradi Erzsébet és Julia nővér, akik most kórházban vannak és a Károly templomban sekrestyéskednek. Ő ott volt a temetésen Székesfehérvárt és előtte Egerben.

Egerben nagy volt a felzúdulás. A szerencsétlen autón a berúgott sofőrön kívül még 3 félig berúgott nő is volt, akik szinte nevetgélve szálltak ki a kocsiból miután már négy ember halálát okozták és utolsónak Sixtust elütötték és a tengelye a kocsinak eltört. Ezeknek nem volt a kocsin semmi bajuk. Sixtus koponyája egészen betörve, egyik szeme kifordulva egé-

szén egyik keze a feje alatt, egyik lába eltörve a hasüregben. Fekete az arca és nem lehetett ott felismerni. Papírost tettek az arcra és ott feküdt 3-tól 7-ig. Az előtte elütött ember még 1/2 óráig élt a kórházban. Sixtust nem volt szabad senkinek megnézni a halottas kamrában. De Erzsébetnek mégis sikerült.

A rendőrség felszólította a családot, hogy kérje a Székesfehérvárra szállítást. Így akarták úgy látszik a nagy felzúdulást és a vallási tünetetést elkerülni. A népnek már mondták, hogy el is szállították a holtat, pedig nem volt igaz az időpont, amire ezt állították. Az egriek akarták, hogy ott

temessék el. A család is belement. De nem lehetett, el kellett szállítani. Aztán Fehérvárt volt a temetés. A koporsó le volt ólmozva. Üveg alatt volt az arc. Meg lehetett már ismerni, de ruhánkat csak a koporsóra lehetett feltenni és így volt a nagy temetés. Temette Ács Kajetán Antal, Három papos volt ez is. És sokan voltak ott. Állítólag 30 pap is volt. Nagy temetés volt. Egerben is volt érte szentmise. És az nagyon nagy feltűnést okozott, hogy mennyien tudtak megjelenni ezen.

Vérét feltörölték ruhával és szét akarják darabolni mint ereklyét. Sixtus imádkozz értünk, imádkozz értém..

Érdekes, hogy a franciaszakosak így mennek el... Páll Szilveszter, Gonda Keresztély és most Sixtus...

Sixtus atya sírjának zárólapja a székesfehérvári ciszterci templom altemplomában.

Alaghy Dezső OCist atyával közös sírboltban nyugszik.

Kérjük a kedves diáktársainkat, olvasóinkat, hogy a mellékelt csekken a 2017. évi tagdíjat szíveskedjenek befizetni, hogy a jövőben is mindenkinek küldhessük újságunkat, melynek nyomda és posta költségei egy évben 1500 Ft.

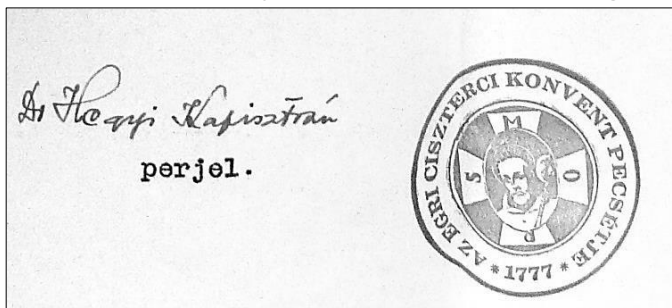
Az Egri Konvent levéltárának anyagából – I.

Iskolánk életéről az 1944/45 tanévtől az államosításig igen szűkszavú tájékoztatást kaphatunk a megjelenő vékonyka Évkönyvekből. Erről az időszakról bővebb felvilágosítást nyújtanak az egri konvent iratai, melyek a Veszprém Megyei Levéltárba kerültek (vajon milyen úton-módon?).

A konvent perjele, 1943-tól az 1950-es feloszlatásig dr. Hegyi Kapisztrán volt, aki rendszeresen küldte jelentéseit konvent és az iskola életéről Zircra. A levéltár őrzi ezeknek a jelentéseknek másolatait, megtalálhatók ebben az anyagban a konvent-gyűlések jegyzőkönyvei, valamint a zirci apát konventnek küldött leveleit is.

Az 1944–45-es időszak irataiból közlünk néhány iskolánkra vonatkozó részletet.

Az szövegben a ciszterci atyák csak a rendi keresztnévükön szerepelnek, ezekhez az első említéskor zárójelben a családi nevüket is, továbbá néhány helyen magyarázó részt is hozzáfűztünk.

Jegyzőkönyv a Ciszterci Rend egri konventjének 1945. március 5-én tartott gyűléséről (kivonat)

...

Zircról hosszú idő óta semmit sem hallunk. Nem tudjuk, eljut-e, vagy mikor jut oda ez a jegyzőkönyv? De gondolatunk sokszor száll a Mater Monasterium, minden magyar ciszterci gondolat fészke, bölcsője felé, ahová nemcsak anyagi ellátásunk, nemcsak a külső összetartozás szálai fűznek, hanem ahová csendes órák elmélkedésében megpihenni jár a lelkünk...

...

4. A jövő számára a konvent jegyzőkönyvében is megörökítjük a legutóbbi hónapok eseményeit:

1944. Október 2. Iskolánkba a német altiszti iskola költözik. A tanítást a Líceumban folytatjuk. Ettől kezdve a felszabadításig állandóan különféle német alakulatok használják iskolánkat, időnként a rendházat is kisebb mértékben. Október 28-án a tanítás megszűnik.
- Október 28. [Kelecsényi] Ákos Budapestről Egerbe jön. Egert először bombázzák.
- Október 30. Eger második bombázása
Október végén Alperjel [Richter Mátvás], [Szalay] Gábor, [Károly] Asztrik, és [Baghy] Osvát elutaztak.
- November 1. A temetőbe nem tudunk kimenni, itthon imádkozunk, s csak 4-én tudnak a Perjel, [Bartók] Egyed és [Varga] Bennó kimenni a rendi sírbolthoz.
November közepétől az ágyúzást egyre erősebben halljuk, a becsapódások egyre közelebb történnek.
- November 19. [Kádár] Antal kimegy az egedi szőlőbe, s a felszabadításig ott is marad. Magyar katonákat gyóntat az első vonalban. Németek előtt kémgyanúba keveredik.
Este ½11-kor becsapódás az állami gimnáziumba, a rendház Csiky-utcai szárnyának betörnek az ablakai.
Leköltözünk az óvóhelyre.
- November 20. Berendezkedünk lakásra az óvóhelyen. [Erdélyi] Guidó mint lelkész a König-pincébe költözik át, ahol tömeg-óvóhely van és ott marad 25-ig.
- November 21. Megkezdjük a szentmiséket és az ájtatosságokat az óvóhelyen. Egyre többen jönnek be a városból óvóhelyünkre.
- November 26. A rendház teteje találatot kap az Osvát lakása felett, és ugyancsak erős találat éri az állami gimnázium homlokzatát, minek következtében a Széchenyi-utcai front ablakai is betörnek.
- November 29. Az este nagy robbantások hallatszanak, az utolsó német alakulat (utászok) este ½10-kor elhagyják a házat.
- November 30. Hajnalban megérkeznek az oroszok. Az óvóhelyen kb. 120 személy van rajtunk kívül. A rendház előtti teraszon orosz temető nyílik.
- December 4. Felköltözünk az óvóhelyről a VI. osztályba. (Az első emeleten a lépcsőháztól balra, az első tanterem.) A menekültek részben hazamennek, részben a VII. és VIII. osztályban, s a egyik fogadószobában helyezkednek el. Az apácák a másik fogadószobában laknak. (A VII. és VIII. osztály az első emeleten, a lépcsőháztól balra levő a 2. és a 3. tanterem, a tanári fogadó szobák ugyanezen az emeleten a lépcsőháztól jobbra helyezkedtek el.) Új és új menekül-

tek érkeztek, még két tantermet és egy szobát nyitottunk meg számukra a gimnáziumban.
 December 10. Éjjel a rendtagok s civil férfiakkal karöltve őrséget tartanak.
 December 13. Antal megérkezik az Egedről.
 December 13. A legsúlyosabb légitámadás a város ellen.
 December 13. Megkezdjük a tanítást.
 December 29. Kezdünk felköltözni a szobákba, Újévre már megszűnik a közös lakás a VI. o.-ban.

A jegyzőkönyvet Kelecsényi Ákos készítette.

* * *

A háborús károkról a levéltári anyagban egy 1946. február 6. keltezésű kimutatás készült.

A németek okozta károsodás rovatban

3 hl bor (bikavér),

80 kg. szappan,

66 mázsa fa – szerepel

„Egyéb”(?) háborús károk között az alábbi, nagyobb tételek találhatók:

140 kg. liszt,

250 kg alma,

60 kg. cukor,

2500 db tojás

150 kg só,

80 hl bor.

* * *

Részletek dr. Hegyi Kapisztrán perjel 4/1945 sz. 1945. április 4-i jelentéséből

Méltóságos és Főtisztelendő Apát Úr!

Krisztusban szeretett Atyánk!

(Kiegészítések a jelentéshez mellékelt 1945. március 5-én kelt jegyzőkönyvhöz.)

[Rédey] Gerő febr. 24-ig bezárólag tanított; Osvát helyét készségesen vette át, a latint a VIII-ban. Időnkint nagy fáradtságról panaszkodott, de szokott életrendjét élte. Akkor kérte, hogy kórházba mehessen. A házi orvos bizalmasan közölte velem azt a nézetét, hogyha kissé meg is erősödik ott, többé nem fog tanítani. 27-én a maga lábán ment be a kórházba. Pár nap múlva vérátömlesztést kapott Juliántól. Egy-két napig élénkebb volt az arcszíne, kedve, aztán lassan-lassan romlott az állapota. Igen nyugtalan beteg volt, nem akart feküdni: üldögélt, járkált, amíg csak bírta. Kórházba menetele előtt meggyónt, megáldozott; ott is gyónt s március 11-én – mikor rosszul lett – maga kérte az utolsó kenetet. Attól kezdve minden éjjel egyikünk bent volt nála; 23-án délután szép csendesen elpihent. Szerzetestanár szebb halált nem kívánhat.

Eger nov. 30-án szabadult fel. Dec. 13. óta megszakítás nélkül tanítunk. Azóta egyetlen látogató volt az iskolában: dec. 15-én egy orosz tiszt nézett be 1–1 percre az osztályokba. A VIII-ban megkérdezte, megértik -e, ha valamit németül mond a fiúknak. Ezt mondotta: Die einzige Pflicht der ungarischen Jugend ist heute: lernen, lernen, fleissigen lernen!

A gimnázium pénzkészlete teljesen kimerülván, a KIF helybeli tagjával való megbeszélés után kihrdtettem a tandíjnak 150 P-re való felemelését s a városhoz benyújtottam egy kérelmet. A képviselőtestület tegnapi ülésén egyhangúan megszavazta a kérelem teljesítését.

Egerben még januárban megalakult a Nevelők Szabadszervezete, ennek mindnyájan tagjai vagyunk.

Az orosz nyelvet [Ferenczy]Csaba tanítja. Az ősz óta annyira megtanult oroszul, hogy gyakorlati témákról folyékonyan beszél. Az első napokban mérhetetlen szolgálatot tett.

Julián öccse érdekében még januárban Debrecenben járt s nem adódván alkalom visszautazásra, két héttel maradt ott. Megismerkedett vezető emberekkel, a kormány egyik-másik tagjával is. Itthon a Polgári Demokrata Párt jelölése alapján (ennek csaknem mind tagjai vagyunk; hármán a kisgazdapártban vannak) ő lett az igazoló bizottság elnöke. E minőségben sokat dolgozik, üléseit naponta 11-től 2-ig tartják. Bekerült a városi képviselőtestületbe is. Tagja a „Nemzedékek” folyóirat szerkesztőbizottságának.

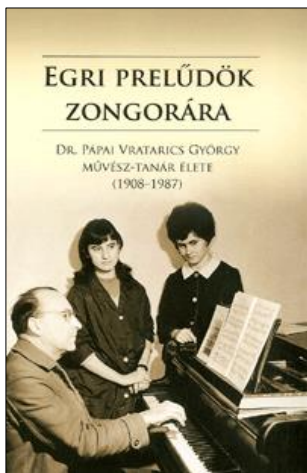
A városban eddig nekünk semmi kellemetlenségünk nem volt. A vezető állásban új emberek vannak, de részükről mindenben megértést, előzékenységet és rendkívül udvarias magatartást tapasztalunk. Munkánkat szóban és tettben egyaránt értékelik.

Isten óvja Méltóságodat és Rendünket! A legmélyebb tisztelettel maradunk Apát urunk hűséges fiai:

Kapisztrán

KÖNYVISMERTETŐ

EGRI PRELÚDOK ZONGORÁRA – Dr. Pápai Vratarics György művész-tanár élete

Egy életrajzi kötet mindig érdekes olvasmány, mert egyéni szemszögből nézve ismerjük meg íróját és korát. Dr. Pápai Vratarics György kötete is ilyen. Bevezetesként a familia eredetéről olvashatunk. A család neve délszláv eredetű, és első írásos említése 1683-ból való Pápa városának történetében. Az emlékiró nagyapja Egerben született, Hevesvezekényen hunyt el mint ottani földbirtokos. Vratarics György szülővárosa szintén Eger (1908), és sok időt töltött nagyapja falujában is. Az egri elemi iskola után (1914–18) a ciszterci rend egri gimnáziumában tanult tovább. Szeretettel emlékszik a Kacsapart környékén lakó osztály- és iskolatársakra, játszópajtásokra. A korabeli gyerekek élete, szokásaik, kedvenc játékaik elevenednek meg a könyv lapjain – és persze a fiúknál oly fontos „csapat” kialakulása az egyívásúakból. A gimnázium, a Csiky, a Rózsa utca és a Vásártér környékén lakó, hasonló korú diákok szoros véd- és dacsövetségben álltak az „idegenekkel” szemben. 1921-ig tartott ez a barátokkal eltöltött időszak. A könyv lapjain megjelenik a gimnázium és a templom együttese, a tanárok, ahogy az író képzeletében megmaradtak. Tisztelettel említi nevelőit erényekkel és emberi gyöngeségeikkel együtt: dr. Bárdos József, a szeretett osztályfőnök, Tóth Ágoston, Szász Alfréd, Baksa Kristóf, dr. Balassa Brúnó, Domby Márk, Módly

Dezső, Szalay Gábor. Kovách Demjén tanár urat az egész osztály szerette, és noha már az utolsó két évben nem tanította a fiúkat, érettségi (1926) után mind az ötvenhatan fölkeresték őt, hogy elbúcsúzzanak tőle. E mozzanat anynyi év után is megmaradt a tanítványban. (A visszaemlékezést a szerző 1958 és 1967 között írta.) Werner Adolf volt akkor az igazgató. Békefi Remig a zirci apát meglátogatta a gimnáziumot, és Vratarics György a diákokhoz intézett szavaira szóról-szóra emlékszik: „Fiaim, kérlek, tegyétek meg kötelességeket, ne ötven százalékig, ne hetven százalékig, hanem száz százalékig!”

A tanulmányai alatt átélt hullámvölgyeket is, de jelesen érettségizett. Gyermekkorában már zongorázni tanult, kedvvel és tehetséggel. Majd a zeneakadémián felvételizett, ugyanakkor beiratkozott az egri Jogakadémiára is. Mindkét helyen megszerezte a diplomát, az utóbbin summa cum laude minősítéssel. A jóképességű fiatalember a sportban is kitért: a lövészetben ért el szép sikereket. A jogi diplomával a Kultuszminisztériumban kezdett el dolgozni. Házasság, világháború, kitelepítés a fővárosból Dombrádra...

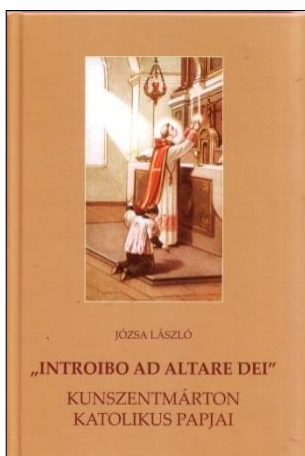
Az 1945 utáni történetet már leánya, Nóra vetette papírra. Avatott kézzel, együttérzéssel tárgyalta ezt az időszakot édesapja elhunytáig, 1987-ig. A világháború után a jogi diploma „elértéktelenedett” és a zenetanári végzettség adott megélhetést a szerzőnek és családjának. A szeme világát is elvesztette, de növendékei továbbra is jártak hozzá.

Számos egri családnév bukkan föl a kötet lapjain, ami az egrieket és a városhoz kötődőket különösen érdekelteti. Az olvasó tájékozódását a kézirat szerkesztője, Szuromi Rita bevezetője, családtörténeti tanulmánya és jegyzetei segítik.

A könyv ismertetője: *Havas-Horváth István*
Kornétás Kiadó, Bp. 2015. szerk: *Szuromi Rita*

* * *

Józsa László: „INTRIOBO AD ALTARE DEI” – Kunszentmárton katolikus papjai

„Az 1719 körül végbement újrateremtés óta eltelt három évszázad alatt Kunszentmártonban működő római katolikus papok életútja, lelkipásztori és kulturális tevékenységének ismertetése hosszú éveken át folytatott kutató, válogató és elemző munka eredményeként tárul az olvasók elé.”

Közel három évszázadot felölelő időszak papjai között szerepelnek a „Kunszentmártonba hurcolt ciszterci szerzetes paptanárok, akik a kármelita rendház falai és kerítése között 37-en éltek végig száműzetésük, fogva tartásuk keserveit. Három hónapig tartó kényszerű kunszentmártoni tartózkodásuk nemcsak szomorú emlékeket hagyott hátra a helybeliek szívében, hanem megtapasztalhatták a nagy tudással felvértezett ciszterci szerzetesek kivételes intelligenciáját, türelmét, alázatát, igaz emberi magatartását, jóra való készségét. Erre vonatkozóan is sok adat található a könyvben.” Mindezeket a majd 700 oldalas könyv előszavában olvashatjuk.

Külön fejezet (577–628. o.) foglalkozik a kitelepített ciszterciekkel, ismertetve az 1950 nyarának történetét. A könyvben megtalálható az internált 37 szerzetes – közöttük a ’30–’40-es években Egerben tanító dr. Ágoston Julián, Falubíró Győző, dr. Kelecsényi Ákos, Küzdi Aurél, dr. László Vince, Simonyi (Scherk) Marian, Szabó Tihamér – életrajza is. Részletesen ismerteti kunszentmártoni

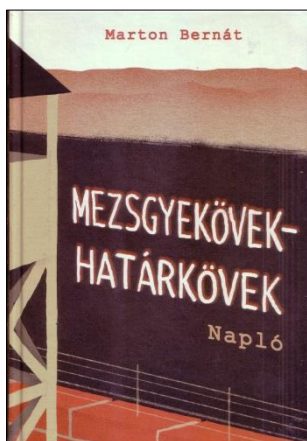
hónapjait a szerző szívéhez olyan közel álló Ágoston Juliánnak, akinek mint ifjú tanítójelölt mindenben hűséges segítője, napi ministránsa volt, közelebről is megismerhette irodalmi munkásságát. Verseit, prózai munkáit lemácsolva féltve megőrizte.

Szerzője, **Józsa László** kunszentmártoni tanár, helytörténész már ismerős lehet az Egri Fehér/Fekete olvasóinak. Lapunk 2012. Veni Sancte-i számában olvashattuk visszaemlékezését Kunszentmártoni emlékek a ciszterci-ekről címen. Segítségével jelent meg 2013-ban Diákszövetségünk kiadásában Ágoston Julián Kunszentmártonban írt verseinek kötete.

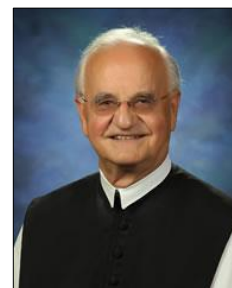
MTA-SZTE Vallási kutúrakutató csoport Szeged 2016

* * *

Marton Bernát: MESGYEKÖVEK-HATÁRKÖVEK

Bernát atya a Dallasi Miasszonyunk Ciszterci Apátság szerzetese ismert a fiatal és az öreg ciszterci diákok körében, 2014/15 tanév második félévben a budai Szent Imre Ciszterci gimnáziumban tanított. Ekkoriban meglátogatta a ciszterci iskolát és az egri Gárdonyiban is találkoztak vele a diákok. Lapunk 2015. húsvéti számában közöltük a vele készült interjút.

A könyv tartalmáról a szerző előszava szól. „E kis könyvecske anyagát tulajdonképpen három elég különböző műfajú anyag alkotja: maga a napló, amit a 15 éves magyar fiúcska vezetett lelkiismeretesen, tizenhárom hónapon keresztül, tartalmazva nyelvtani hibáit, sajátos kifejezéseit és egyedi stílusát. Azután kisebb beillesztések jelzik, hogy egyes részek kimaradnak, és csak egy összefoglaló bekezdés irányítja az olvasót a továbbiakra. A harmadik rész, amely 'Összefoglaló és kiegészítő' címen jelenik meg a harmadik fejezetben, egy szóbeli elbeszélés utólagos rögzítése, ismét sajátos stílusával”.

A közel 250 oldalas „könyvecske” mintegy 200 oldalán a gondosan megőrzött 348 oldalnyi kézirat anyagát tartalmazza: – első lapjának keltezése: Budapest, 1956. november 20. – még itthon írhatta –, utolsó lapja Chamby, 1957. december 20- i keltezással a Genfi tó mellett íródott. Ekkor ugyan még nem ért célba, 1957 szilveszterére száll le a gépe New York-ban, és találkozik ciszterci szerzetes bátyjával, akihez édesanyja küldte.

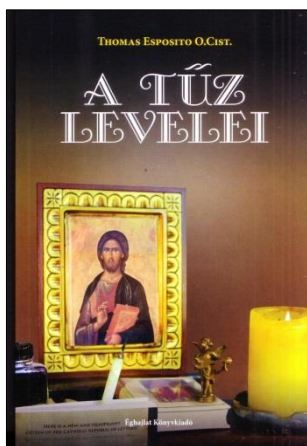
A hosszú út története már ismerős volt, hisz hál' Istennek jó pár alkalom volt Bernát atyát itthon sorsáról faggatni. Követve menekülése mindennapjainak történéseit, nyíltszívű feljegyzéseit, mi is együtt érző társai leszünk.

A könyv bemutatója a Budai Ciszterci Szent Imre Gimnáziumban volt 2016. december 9-én.

Magyar Mercurius Kiadó Budapest

* * *

Thomas Esposito OCist: A TŰZ LEVELEI

A szerző, **Thomas Esposito** atya (szül. 1982. Kalifornia USA) ciszterci szerzetes és pap a Dallasi Miasszonyunk Apátságban, Texasban. 2014-ben doktorált Szentírásból Rómában, a Pápai Bibliikus Intézetben. Jelenleg a dallasi ciszterci középiskolában és a Dallasi Egyetemen tanít, kurzusokat tart Ó- és Újszövetségből, Bibliai Görög Nyelvből, és Világvallásokból. Apátságában betölti a novíciustmesteri és alperjeli pozíciót.

Könyve. *Letters of Fire*, 2015-ben New Yorkban jelent meg. Szokatlanul találjuk ezt a levélformában megírt könyvet, különösen, ha a 23 levél címzettjeinek sorát láthatjuk: I. János Pál pápa, Endrédy Vendel, Albert Einstein, Audry Hepburn, Jeanne D'Arc és így tovább, csupa, már nem élő személy. Még mehökkentőbb címzett „Miss Facebook”, nem is személy, hanem ma oly kedvelt jelenség, már-már életforma.

Dékány Sixtus zirci apátúrnak a magyar kiadás elé írt szavai jól eligazítanak: „Thomas atya jó tanár. Leveleivel mellénk ül, és onnan szól, a szomszéd padból.

Aztán észrevétlenül elvezet a bennünk lévő válaszra. Írásai több mint lenyűgözőek, világok rejtelméi nyílnak ránk, ismeretlen lelkek hangjai csengenek bennünk. Figyelni tanít, észrevétlenül olvastat. Egyes történetek minikalandregénynek is elmennek. Sőt: jó krimik – véljük már-már, és nem tudjuk letenni a könyvet, olvassuk tovább. Aztán minden levél végén úgy érezzük, mintha valami elmozdult volna bennünk, vagy átsuhant felettünk egy angyal. Talán még azt is gondoljuk: amit eddig tettünk, kicsit másképpen is tehetnénk holnap.”

A könyv bemutatója a Székesfehérváron, a Ciszterci Szent István Gimnáziumban volt 2016. december 16-án.

Éghajlat Könyvkiadó Budapest

hírek...hírek...hírek...

- **'56-RA EMLÉKEZTEK** az egri tv-ben a résztvevők, hozzátartozók.

Két részlet a közel 80 perces műsorból:

Dr. Habis György tanár úrról fia, *Habis László*, Eger város polgármester emlékezett, aki '56-ban még 5 éves kislány volt.

Az édesapámat, legjobb tudomásom szerint, egy gimnáziumi tanuló jelentette fel és ennek alapján vitték el az ávósok, az „ellenforradalomban” való részvétel miatt – ahogy ekkor fogalmazták.

Az első, amire mint kisgyerek emlékszem: két vagy három ávós jelent meg a Balassa utcai lakásunkon egyik este. Két napra való élelmet és fegyvert, tisztálkodó szereket, borotvát csomagoljon össze – mondták –, utána majd hazaengedik. Nem így történt, internáló táborba vitték. (egy olyan rendőr kísérte Budapestre, akit a dolgozók gimnáziumában tanított.) Kistarcsán és Tökölön töltött több hónapot. Édesanyám ügyvédet fogadott, próbálva kieszközölni, hogy szabadlábra helyezték.

Otthon van egy-két dokumentumunk, miszerint a tanítványainak szülei, ahol osztályfőnök volt, segítették a fenntartó nélkül maradt családot. Volt, aki apróbb pénzáradékot juttatott el, mások az „IKA” csomagból hoztak nekünk, gyerekeknek kakaóport és egyebet. Volt egy hallatlan összefogás abban az időben, méltatlannak és igazságtalannak tartották a szülők édesapám meghurcolását.

Az internáló táborból számos levelet írt, próbálta nyugtatni édesanyámat, bizakodó volt, hogy hazakerül.

Egy félév elteltével engedték szabadon, Nem felejthető számomra, mikor egy este érkezett, megcsókolta édesanyámat és minket, gyerekeket, majd pár perc múlva sarkon fordult és elment, – nem értettem, hogy hová? – A Szervita templomba ment, hálát adott az Istennek, hogy kivergődött az internáló táborból.

* * *

1956. december 4-én gyászruhás asszonyok menete vonult végig Budapesten, ennek hatására december 10-én Egerben is tüntetést szerveztek. Erről emlékezett *dr. Csank Istvánné Vasas Ella*, aki akkoriban az egri kórházban a bérelszámoló csoportvezető volt, és munkatársaival együtt indult a tüntetésre.

Ismertem az egész kórház személyzetét, végigjártam az osztályokat – főszervezőnek tituláltak –, megbeszéltem a főnővérrel, hogy ügyeljenek arra, hogy a betegápolásban fennakadás ne legyen. Nagyon sokan összejöttek, az I. kórház és az irodai rész a Fő utcán sorakozott, a II. kórház (az Irgalmasok) pedig a minaretnél. A kórházi kertész egy szép koszorút készített, azt vitték a menet élén. Csendben, egy szál gyertyával mentünk. A járdán rengetegen álltak. Egyszer csak felhangzott: Ki a járdán álldogál, a ruszkival cimborál – erre a menet kétszeresére dagadt. Szép csendben haladtunk, ahogy azt vállaltuk. A menetet nem mi vezettük, az élen a dohánygyári asszonyok mentek, sokan babakocsit tolvá. Felérkeztünk a 60-as ezred emlékműhöz. Megálltunk, és mint derült égből a villámcsapás, a Deák Ferenc utca felől nagy dübörgés hallatszott. Egyszer csak megjelentek a tankok. Megálltak, nem tudtuk felfogni mire készültek – mindenkit szíven ütött ez a találkozás. Hirtelen sorban elindultak a tankok, a Szvorényi utcára kanyarodva. Mint utóbb kiderült, Verpelétre voltak vezényelve, nem miattunk jöttek ide. Megvártuk, míg az utolsó tank is elmegy, a tömeg nem oszlott. Rövid idő után a tömeg lefelé vonult, a Petőfi szobornál álltunk meg.

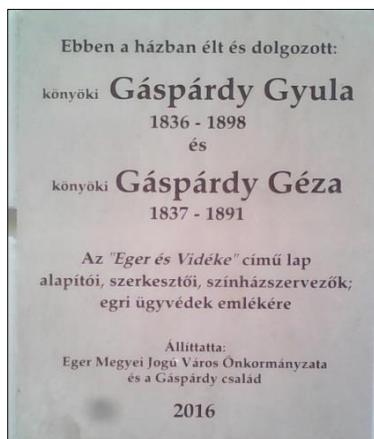
Megindult lélekkel, beszélgetve tartottunk hazafelé, sajnálkozva: nincs semmi remény, hogy az oroszok kimenjenek országunkból.

- **EMLÉKTÁBLÁT helyeztek el** Egerben a Széchenyi utca 12. sz. ház falán Gáspárdy Gyula és Géza emlékére, akik lapszerkesztőkként, az egri kőszínház építésének élharcosaiként, az Eger és Vidéke című lap alapítóiként váltak Eger város polgárságának jeles személyiségeivé.

Késői utód, dr. Gáspárdy László emlékezett életükről az emléktábla avatásán 2016. október 8-án:

Gáspárdy Gyula 1836. február 6-án született Egerben. Középiskolai tanulmányait a Ciszterci Rend Egri Kat. Főgimnáziumában végezte. Előbb a vármegyénél teljesített szolgálatot. Az Érseki Joglyceumban 1868-ban államvizsga bizonyítványt nyerve ügyvédi irodát nyitott. 1878-ban az Egri színkör-részvénytársulat titkárává, később elnökévé választották. 1867-ben A Buzogány c. heti újság, később a Kakas, majd az Egri Lapok c. hetilap szerkesztője és a tulajdonosa volt. 1884/85-ben az Eger és Vidéke c. hetilapot szerkesztette. 1898. augusztus 31-én hunyt el Budapesten. Felesége zsújtai Némethy Katinka volt.

Gáspárdy Géza 1837. január 12-én született Egerben. Középiskolai tanulmányait a Ciszterci Rend Egri Kat. Főgimnáziumában végezte. 1854-ben a Pesti Kir. Egyetem Jogi Karán államvizsga-bizonyítványt kapott, ezután a vármegyénél dolgozott. 1862-ben ügyvédi irodát nyitott. Az Eger és

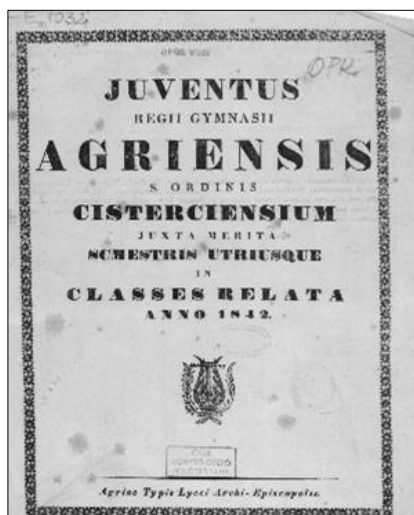

Vidéke c. hetilapnak 1884-től haláláig munkatársa, két éven át szerkesztője volt. A Színházi Rt. elnöki, illetve titkári, a nyári szinkör-részvénytársulat Felügyelőbizottságának alelnöki tisztségét töltötte be. A tulajdonában álló Széchenyi u. 12. alatti ház udvarán állt 1868. és 1880. között az első egri színház. 1891. december 26-án hunyt el Egerben. Neje okolicsnai Okolicsányi Celesztia volt.

Az emléktáblát *Koós Ede* atya, a teológiai tanára, a Szent Bernát templom igazgatója áldotta meg

• **AZ 1956. DECEMBER 12-I EGRI SORTÚZ** áldozataira emlékeztek a gimnázium dísztermében. *Habis László*, a város polgármestere köszöntötte a megemlékezőket. Fiatalkori emlékei közül felidézte az 1956-ban történeteket. A mi generációnknak van feladata abban, hogy az új generációk megismerjék a történeteket – mondotta. *Dr. Csank István* diáktársunk, az '56-os Szövetség Egri területi Szervezetének vezetőségi tagja beszédében az ifjú gimnazistákhoz, a fiatalokhoz szólt: „Mi már megöregedtünk, belefáradva a hazugságözönbe, ezért képletesen átadjuk nektek a lyukas zászlót.” – Nem volt vége 1956. november 4-én a forradalomnak: zürzavar volt és káosz – mondotta – , majd érzékletes képet festett a hallgatóság előtt az akkori egri helyzetről. A diákság nevében *Oláh Zsófia*, a gimnázium diákja szólalt fel, aki a történelmi visszaemlékezés mellett beszéde zárásaként kérdéseket tett fel kortársaihoz: ha holnap ismét eljönne a harcok ideje, vajon hányan törnének az első sorokba, és ugyanakkorra lánggal égne-e bennük is a hazaszeretet, mint égett az 1956-ban harcoló hősökben? A programot a diákszínjátársó verses, zenés műsorával zárták.

• **Gimnáziumunk Értesítői ill, Évkönyvei** olvashatók, sőt letölthetők az interneten. Ha a Googlbba beírjuk: „Iskolai értesítők Könyvtár Hungaricana”, rákattintva tovább a „Iskolai értesítők helységnevé szerint”,

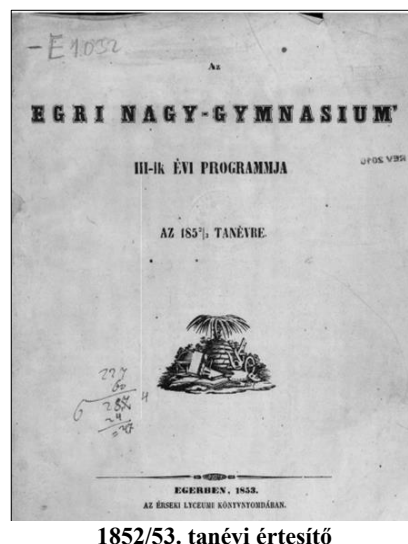

1822/23. tanévi értesítő

majd innen az „Eger” linkre, itt rákattintunk a „Ciszterci rendi katolikus gimnázium” -ra, láthatjuk az értesítők sorát 1822, 1842, majd 1850-től évenként 1948-ig, sőt még itt található az állami Gárdonyi Géza gimnázium 1948/49 évi Évkönyve is.

Különösen figyelemreméltóak azok az kötetek, melyekben az iskola történetéről szóló tanulmányokat olvashatunk:

1894/95–1896/97 évi Értesítőben *Kassuba Domokos* Az egri gymnasium c. és 1913/14 évi Értesítőben *dr. Nagy Béni* Az egri főgimnázium története (1776–1914.)

1852/53. tanévi értesítő

• **KÖSZÖNET AZ ADOMÁNYOKÉRT!** *Gödl* Károly (é. 1951) Höhr-Grenzhausen (Németország) – 20 000 Ft;

• **AZ EGRI FEHÉR/FEKETE** – elektronikusan a www.ciszterciekegerben.hu honlapon érhető el. A honlap gondozója *dr. Kaibás Gábor Márk*, a Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnáziumban 2001-ben érettségizett diáktársunk, akinek köszönhetően újságunk 1994 óta megjelent valamennyi száma az interneten olvasható, illetve letölthető.

HALOTTAINK

Diáktársunk, akinek halálhíréről értesültünk:

Gyóry Iván (érett. 1947) – Ansonia, Connecticut USA

Requiescat in pace!

Ha közölnivalód lenne, légy szíves írd meg vagy telefonáljál: *Oláh Gyula*, 1114 Budapest, *Bartók Béla út 25. III. 5/A* tel.:(1) 386 2295 vagy E-mail: olah.gyula3@chello.hu

Az Egri FEHÉR/FEKETE alapítója és kiadója a Ciszterci Diákszövetség Egri Osztálya. (3300 Eger, Széchenyi utca 17.)

Megjelenik Húsvét, Veni Sancte és Karácsony idején.

Nyilvántartásba véve 2.9.1/571/2004. szám alatt.

Felelős szerkesztő: *Oláh Gyula*

MEGJELENT A 2015/2016. TANÉV ÉVKÖNYVE

mely egy kis bepillantást enged az immár 327 éves iskolánk életébe, képet nyerhetünk a ünnepekről, rendezvényekről, a diákoknak előmeneteléről, a mai iskolák száz féle versenyeiben való szereplésükről.

Az Évkönyv címlapján *Schumann Teofil dr.*(1769–1809), a gimnázium első ciszterci igazgatójáról készült

festmény képe látható, mely 2016. január elején került ki az iskolánk első emeleti, lépcsőházzal szemközti falára. Mint olvashatjuk: Dolhai Lajos pápai preláts atya hívta fel figyelmet a festményre, dr. Ternyák Csaba egri érsek úr hozzájárulásával került vissza az iskolába, melyet Sixtus apátúr segítségével restauráltak.

Az iskola mindennapjairól részletesen a Kalendárium c. fejezetben olvashatunk, a fontosabb eseményekről, ünnepekről az Életképek c. fejezetből nyerhetünk tájékoztatást, a mai elvárásoknak megfelelően számos képpel illusztrálva. Az ünnepek leírásaiból egyet kiragadva:

Iskolakezdő Veni Sancte-ra az egri bazilikába vonult át az egész gimnázium. – szép hagyományként már több éve így történik, hiszen sem iskolában, sem a templomban egyszerre több mint hétszáz diák, és a szülők elhelyezése nem lehetséges. – A szentmise után az iskolanyitó ünnepségre is itt került sor. Az igazgató évnnyitó beszéde után a „Tudás Kulcsát” adja át az iskola egyik frissen érettségizett diákja – aki kiemelkedő tanulmányi eredményével, emberi-erkölcsi értékeivel példát mutat – a „kis elsősöknek”, mai 5. osztályosoknak. Ebben a tanévben *Varga Júlia* volt az átadó, aki kilenc tanéven keresztül kitűnő tanuló, a Szép Magyar Beszéd verseny országos döntőjében első helyezést ért el. Jelenleg a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Nemzetközi Igazgatás szakán folytatja tanulmányait.

Ebben a tanévben négy osztály fejezte be tanulmányait. A ballagás-ünnepe örömét a gimnázium falain kiáradva az egész város érezkelhette. „A kisharang szavára az osztályok elindultak osztálytermükből, végigmentek folyosókon, az udvaron, ki a Széchenyi utcára a bazilikáig. Útjukat a sorfalat diáktársak jelezték. A menet élén az iskolazászló haladt, s négy rézfúvós ballagási dalokat játszott. És a kellemetlen, hideg eső tette még emlékezetesebbé a ballagást.”

Külön fejezetek szólnak a külföldi kapcsolatokról, kirándulásokról.

2002 februárja óta rendszeresen az olpei és egri gimnazisták találkozóin, melyen tíz-tizenöt 10–11. évfolyamos diák vesz részt. Erről *Berta Petra* 12.c o. beszámolóját olvashatjuk.

32 diák az angliai Broadstairs város Kent School iskolájában kétéves angol nyelvi gyakorlaton vett részt.

A 7.c osztály tanulói április 20–22. között tanulmányi kiránduláson voltak a Felvidéken 30 diákkal, 4 tanárral, melyet a Határtalanul programban elnyert „Kő követ követ” című pályázat tette lehetővé.

A 11.a osztály három napon Erdélybe látogatott.

Az iskola tanulói számtalan – 26 országos, ezenkívül megyei-területi, városi – versenyeken vettek részt.

A sporteredmények is szép sikerekről szólnak: Diákolimpiai bajnokságot is nyertek: *Osváth-Nagy Noémi* 5.c – birkózás, *Jacsó Barnabás* 8.c – tájfutás *Szeles Bálint* 11.e – 110 m gátfutás *Kurtán Adél* 9.e – ugrókötél.

Minden tisztelet azoknak a tanároknak, akik figyelemmel kísérve a lehetőségeket előkészítik a tanulókat erre a számtalan „megmérettetésre”.

Ez évben is olvashatjuk diákok – sajnálatosan, de érthető okokból többnyire részleteiben közölhetett – remek írásait. Örömmel sorolom fel ezeket: *Kobolák Dóra* 11.a. – Ünnepi beszéd március 15-én. (Neve már a tavalyi Évkönyvben is szerepelt!); *Bozsik Vivien* 11.k(kn) 12.e. – A közlekedés hatása Eger környezeti állapotára (részlet); *Saufert Eszter* 13.e. –A képversek nyelvi jellemzői; *Pusztai Ágota* 10.a. – Álom; *Nagy Norbert* 10.c: – Áruló volt-e Görgey?

Az iskola munkáját jellemző számok ez évben is kedvező képet mutatnak. Lényeges adatok: 731 diák – 23 osztályban végezte el tanulmányait a 2015/2016-os tanévben. Osztályok létszáma 27–37 között volt. Átlagos tanulmányi előmenetel pedig 4,43 (!). Az osztályzatokról annyi árulkodik, hogy a kitűnőek vastagbetűsök, a jelesek pedig dőlt betűvel szerepelnek. Figyelemreméltó, hogy a 5.c osztály 4,91, és a 6.c 4,97 átlaga. A nyolcosztályos évfolyam alsó négy osztályában 142-en végeztek, köztük 37-en kitűnő eredménnyel. Négy osztályban 114 tanuló tett sikeres érettségit, 45-en jeles és kitűnő eredménnyel, láthatjuk tablóikat is. A tanulók 41%-a lakik kollégiumban, helybeli 32%, bejáró 27% Megtalálhatjuk a 23 osztály névsorát és róluk egy-egy színes csoportképet.

Varga B. János igazgató úr vezette tantestületben 66 tanár nevelte-oktatta a diákokat, a kollégistákat pedig 3 nevelő tanár segítette. Ezenkívül a két intézményben – az iskolában és a kollégiumban – a folyamatos munkát *Vékonyné Hevesi Mária* gazdasági vezető és 17 egészségügyi, irodai és technikai dolgozó biztosította.

Köszönet a **Kovács Ottó** tanár úrnak az Évkönyv tartalmas, gondosan szerkesztett munkájáért. (O.GY.)